

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM
2011–2014**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rastislav Neupauer

Financovanie terorizmu a ekonomická kriminalita

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:
Doc. JUDr. Jozef Kudla, PhD.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES
2011-2014

DIPLOMA THESIS

Rastislav Neupauer

Financing of terrorism and economic criminality

Prague 2014

Diploma Thesis Work Supervisor:

Doc. JUDr. Jozef Kudla, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Rastislav Neupauer

Poděkování

Chcel by som poďakovať svojmu vedúcemu práce pánovi Doc. JUDr. Jozefovi Kudlovi, PhD. za odbornú pomoc a radu pri písaní mojej diplomovej práce.

Anotácia

Diplomová práca sa zaoberá problematikou boja proti terorizmu vo svetovom, ale aj lokálnom meradle. Jej súčasťou je charakteristika terorizmu a popis jeho historického vývoja a špecifik. Jednotlivé kapitoly práce poukazujú na spôsob financovania teroristických skupín ako aj vplyv terorizmu na mikroekonómiu a makroekonómiu. V práci analyzujeme aj najvýznamnejšie teroristické skupiny a v krátkosti popisujeme najničivejšie teroristické útoky v moderných dejinách. V závere práce uvádzame organizácie, ktoré sú súčasťou medzinárodnej siete boja proti terorizmu. Praktická časť práce je venovaná charakteru boja proti terorizmu na území Slovenska, v rámci jeho inštitúcií právnej úpravy, financovania ako aj prevencie terorizmu.

Kľúčové slová

Európska únia, financovanie terorizmu, gerila, historický vývoj terorizmu, Interpol, Organizácia spojených národov, Severoatlantická aliancia, Slovenská republika, teroristické útoky, terorizmus, vojna.

Annotation

Master work deals with the problem of struggle against terrorism in the world and also in the local view. Its part is characteristics of the terrorism and description of its historical development and specifics. Some chapters refer about the funding of terrorist groups as well as about the terrorism influence on micro economy and macro economy. In this work we analyze the most important terrorist groups and we briefly describe the most devastating terrorist attacks in modern history. On the end of the work we enlist the organizations, which are the parts of the international net struggling against terrorism. Practical part of the work is dedicated to the character of the struggle against terrorist on the territory of Slovak Republic, with the framework of its institutions, legislative, funding and prevention of terrorism.

Key words

European Union, guerilla, historical development of terrorism, Interpol, North Atlantic Alliance, Organization of United Nations, Slovak Republic, terrorism funding, terrorist attacks, terrorism, war.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČASŤ	
1. TERORIZMUS AKO VÁŽNY CELOSVETOVÝ PROBLÉM.....	11
1.1. História terorizmu.....	12
1.2. Dôvody terorizmu.....	20
1.3. Vymedzenie pojmov: terorizmus, vojna, gerila.....	23
2. VPLYV TERORIZMU NA MIKROEKONÓMIU A MAKROEKONÓMIU.....	33
2.1. Vplyv terorizmu na mikroekonómiu.....	33
2.2. Vplyv terorizmu na makroekonómiu.....	35
3. NAJZNÁMEJŠIE TERORISTICKÉ SKUPINY A ICH FINANCOVANIE.....	39
3.1. Financovanie teroristických skupín.....	41
3.2. Al-Káida.....	43
3.3. Hamás.....	48
3.4. Džihád.....	51
4. NAJNIČIVEJŠIE TERORISTICKÉ ÚTOKY.....	56
4.1. Lockerbie (1988).....	56
4.2. Tokio (1995).....	58
4.3. Nairobi (1998).....	59
4.4. New York, Washington (2001).....	60
4.5. Bali (2002).....	61
4.6. Madrid (2004).....	62
5. MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA BOJA PROTI TERORIZMU.....	63
5.1. Organizácia spojených národov (OSN).....	63
5.2. Boj proti terorizmu v Európskej únii (EU).....	64
5.3. Severoatlantická aliancia (NATO).....	65
5.4. Policajná spolupráca (Interpol).....	66
5.5. Prevencia terorizmu na medzinárodnej úrovni.....	67
PRAKTICKÁ ČASŤ	
6. BOJ PROTI TERORIZMU NA SLOVENSKU.....	69
6.1. Cieľ výskumu, metódy a hypotézy.....	69
6.2. Inštitúcie boja proti terorizmu v Slovenskej republike.....	70
6.3. Právna úprava boja proti terorizmu na Slovensku.....	72
6.4. Argumenty pre a proti vzniku terorizmu na Slovensku.....	73
6.5. Analýza financovania teroristických skupín a prevencia ich útokov.....	76
6.6. Výsledky praktickej časti.....	78
ZÁVER.....	81
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	82
ZOZNAM SKRATIEK.....	86
PRÍLOHA.....	87

ÚVOD

Terorizmus je v súčasnosti viac než len teoretickým problémom. Nedávne teroristické útoky, ktoré vydesili celý svet ukázali, že globalizácia so sebou prináša okrem deklarovaných výhod aj množstvo nevýhod. Jednou z nich je práve možnosť pripraviť teroristický útok v podstate na ktoromkoľvek mieste planéty, čomu sa dá len málokedy včas zabrániť. Tento fakt je súčasťou rizík, ktoré so sebou prináša moderná spoločnosť, pričom sa dotýka každého z nás, keďže na rozdiel od vojenských aktivít zasahuje náhodné a často civilné ciele. Terorizmus si v súčasnosti zasluhuje bližšie preskúmanie – jeho príčin, ideológie, cieľov, ale najmä spôsobov realizácie. Ako v tejto práci neskôr ukážeme terorizmus by sa nemohol v tak rozsiahlej miere uskutočniť bez finančnej podpory „mecenášov“, ktorí ním sledujú vlastné politické ciele a ktorým nahráva atmosféra verejného strachu.

Práca sa skladá z teoretickej časti v ktorej piatich kapitolách je rozpracovaná problematika terorizmu ako závažného svetového problému, ďalej problematika vplyvu terorizmu na mikroekonómiu a makroekonómiu, popis najznámejších teroristických skupín a ich financovania, najničivejších teroristických útokov a medzinárodnej spolupráce v boji proti terorizmu. Praktická časť pojednáva o možnostiach boja proti terorizmu na Slovensku. Cieľom práce je poukázať na charakter medzinárodného terorizmu, jeho ničivosť, dôležitosť jeho prevencie a možnosti boja proti terorizmu na území nášho štátu.

Táto práca sa snaží analyzovať terorizmus ako celosvetový problém, poukazuje na jeho historický vývoj ako aj odlišnosť od napríklad gerilového či partizánskeho boja či vedenia konvenčnej vojny. V práci používame analytickú, komparatívnu a deskriptívnu metódu, prostredníctvom ktorých sa v obmedzenom priestore snažíme priblížiť problematiku terorizmu a jeho vymedzenia. Súčasťou práce je zameranie na problematiku financovania terorizmu a jeho makroekonomické ako aj mikroekonomické dopady. Opúšťame naivnú predstavu, že za teroristickými útokmi stojí len skupina extrémnych náboženských fanatikov, ktorých cieľom je deštrukcia a hypotézu o politicko-ekonomickej podpore terorizmu zo strany štátov, vlád, rôznych legítimných organizácii rozvíjame v celej práci.

Súčasťou práce je aj opis známych teroristických skupín z Blízkeho východu, ktoré stoja za jednými z najväčších útokov v moderných dejinách. Samozrejme existuje aj množstvo nemuslimských skupín, ktoré majú európske korene (IRA, ETA), avšak našim

zámerom bolo zamerať sa na tie teroristické skupiny, ktorých konanie má globálny dosah a núti prehodnocovať zahraničnú politiku mnohých štátov. V práci poskytujeme aj stručný prehľad inštitúcií, ktorých súčasťou je boj proti terorizmu a medzinárodná koordinácia protiteroristickej kampane. Kvôli argumentácii o nebezpečenstve terorizmu ako aj množstve civilných obetí predkladáme opis niektorých známych teroristických útokov. V závere práce sa venujeme problematike boja proti terorizmu na Slovensku, jeho prevencie ako aj možnej analýzy budúcich teroristických činov.

TEORETICKÁ ČASŤ

1 TERORIZMUS AKO VÁŽNY CELOSVETOVÝ PROBLÉM

Terorizmus môžeme charakterizovať ako systematické páchanie násilia za účelom vyvolania strachu umožňujúceho dosiahnutie politických cieľov. Túto definíciu používajú M. Fragonard a A. M. Fillipi-Codaccioni v encyklopédii s názvom Dejiny 20. storočia. Podľa týchto autorov ide zároveň o veľmi zložitý a štruktúrovaný jav, ktorý sa líši nielen motívmi zúčastnených, ale aj konkrétnou činnosťou teroristov. Môže sa jednať o atentáty, únosy, branie rukojemníkov, bombové útoky na inštitúcie či civilné obyvateľstvo, chemické útoky a podobne (Bonanate, 1997).

Terorizmus je tiež možné vnímať ako nezákonné použitie sily v násilí proti osobám a majetku so zámerom zastrašiť alebo donútiť vládu, prípadne civilné obyvateľstvo, alebo určitú skupinu za účelom dosiahnuť určité politické alebo spoločenské ciele. Jedna z definícií, prostredníctvom ktorej sa terorizmus snaží charakterizovať medzinárodné právo pojednáva o tom, že sa jedná o násilie vymykajúce sa všetkým normám. Terorizmus však môže byť považovaný aj za činnosť, ktorá v sebe zahŕňa metódu hrubého zastrašovania použitím násilia a sily, obvykle s politickým podtextom. Niektorí autori však o terorizme hovoria skôr s nadsadením ako o vládnou autoritou neschválenej podobe násilia či skôr protivládnom povstaleckom násilí (David, Malacka, 2005).

Terorizmus je v podstate tak starý ako ľudstvo samo. Väčšinu historického vývoja spoločnosti sa však prejavoval takzvaný lokálny terorizmus – jednak kvôli technologickým nedostatkom ako aj logistickým obmedzeniam, či užším politicko-spoločenským cieľom. V súčasnosti sa tematika terorizmu aktualizuje práve preto, že v predchádzajúcom storočí sa zrodil medzinárodný terorizmus. Jedná sa o súhrn činov, ktoré postihujú obyvateľov iného štátu, než z ktorého sú samotní teroristi. Medzinárodný terorizmus má globálny charakter a nielenže dokáže zasahovať na ktoromkoľvek mieste, ale jeho dopady môžu spustiť globálnu krízu (Pikna, 2006).

Za akt medzinárodného terorizmu teda môžeme považovať nielen aktivity medzinárodných teroristických organizácií, ale aj „domáce“ útoky teroristov voči zahraničným turistom, čiže civilistom, ktorí zavítali na ich územie. Moderný terorizmus sa podľa niektorých autorov zrodil v Rusku okolo roku 1875, kedy si časť inteligencie osvojila anarchistické a nihilistické presvedčenie, pričom videla v atentátoch na symboly

útlaku jediný spôsob ako vymaniť spoločnosť z politickej a sociálnej blokády. V Európe následne ožil terorizmus koncom 60. rokov 20. storočia, kedy sa následkom zrútenia snov o „spoločenskej premene“ niektoré ultraľavicové skupiny začali reorganizovať do teroristických buniek a viesť násilné akcie proti symbolom imperializmu. Proti názorom, že terorizmus nič nezmení sa však stavajú argumenty založené na faktoch. Bez terorizmu by nikdy nevznikla Írska republika či štát Izrael. Teroristické činy Palestíncov prinútili Britov vzdať sa svojho mandátu, podobne ako sa to podarilo aj Alžírsku, keď aj za pomoci teroristických činov získalo nezávislosť od Francúzska. (David, Malacka, 2005).

1.1 História terorizmu

V priebehu vývoja ľudských dejín sa teroristické násilie postupne premieňalo. Metódy vykonávania teroristických útokov, ich ciele ako aj samostatné motívy –to všetko podliehalo a podlieha historickej premene. Prejavy terorizmu závisia rovnako na spoločenských podmienkach ako napríklad na technologickej úrovni, na akej sa daná spoločnosť v danej chvíli nachádza. Je možné konštatovať, že vznik terorizmu je priamoúmerný nespokojnosti spoločnosti s jej vládnym režimom, prípadne jeho vnútornou alebo zahraničnou politikou. S rastúcou nespokojnosťou sa zvyšuje aj pravdepodobnosť vzniku násilia, ktoré môže eskalovať až teroristickým útokom (Reimer a kol., 2006).

Technologický vývoj následne ovplyvňuje to, aké prostriedky sú momentálne dostupné pre páchanie teroristických útokov. Až do 20. storočia v podstate neexistovali zbrane hromadného ničenia ktoré by zároveň spôsobovali tak účinný psychologický teror aj medzi obyvateľstvom, ktoré sa nenachádza priamo na bojovej línii. Brutalita a masovosť teroristických útokov má navyše nielen sociálne a psychologické, ale aj politické a ekonomické dopady. Teroristický útok môže ochromiť ekonomiku štátu či dokonca spustiť celosvetovú ekonomickú krízu. Práve preto hovoríme o terorizme na rozdiel od iných prejavoch individuálneho či kolektívneho násilia ako o globálnom prostriedku zastrásovania. Hoci v minulosti terorizmus nemal taký rozsah ako v súčasnosti, zdieľal so súčasným typom terorizmu niektoré špecifiká, ktoré si neskôr spomenieme (Strmiska, 2001).

Rovnako ako pri definícii terorizmu aj v prípade historického rozdelenia do jednotlivých etáp neexistuje medzi odborníkmi jednoznačná zhoda týkajúca sa toho, koľko etáp vývoja terorizmu je možné v priebehu histórie pozorovať. Väčšinou sa uvádza počet tri až päť historických etáp terorizmu, ktoré sa líšili metódami, spôsobom použitia násilia ako aj cieľmi a motívmi. Niektoré vývojové etapy terorizmu sa môžu čiastočne prekrývať,

čoho dôsledkom nie je možné ich od seba striktno oddeliť. Napríklad Hizballáh môžeme zaradiť skôr do poslednej etapy, čiže po skončení konfliktu Východu a Západu, ale jeho korene spadajú až do začiatku 80. let, čiže do priebehu Studenej vojny (Ranstorp, 2001b).

V danej problematike existuje množstvo premenných, u ktorých je možné spomenúť napríklad spôsoby vykonávanie konkrétnych teroristických útokov, prípadne ideológiu zúčastnených, ktorú je dôležité brať na zreteľ, pretože jej porozumením je možné odvodiť jednotlivé motívy a následne aj predpokladané ciele teroristov. Za súčasť terorizmu v moderných dejinách približne od konca 19. storočia boli považované úkladné politické vraždy, čiže praktiky, ktoré v niektorých oblastiach pretrvávajú do súčasnosti. Hoci je možné nájsť niektoré podobnosti medzi historickými a súčasnými teroristickými činmi, je dôležité klásť dôraz na ich postupnosť ako aj metodický vývoj teroristických techník, ktoré sa pri pohľade na ich historický vývoj do veľkej miery líšia. Následne si spomenieme špecifiká piatich historických etáp formovania terorizmu (Střítecký, 2006).

Problematika historického vymedzenia vývoja terorizmu súvisí priamo s históriou vedenia vojen a terorom páchanom na civilnom obyvateľstve, ktoré sa nijak nezúčastnilo bojových operácií. Toto historické vymedzenie terorizmu sa teda priamo odvíja od časového, priestorového a myšlienkového pôsobenia. Pri snahe o historické rozdelenie jednotlivých etáp či fáz terorizmu je už od začiatku dôležité popísať obsah terorizmu a jeho dopadov oproti podobným a často nesprávne stotožňovaným termínom ako aj partizánsky boj, pôsobenie anarchistických skupín, bojovníkov za slobodu či dokonca pôsobenie vo sfére organizovaného zločinu (Souleimanov, 2006).

Terorizmus od vyššie uvedených aktivít oddeľuje jeho charakter, ktorý sa prejavuje prostredníctvom násilného pôsobenia najmä proti civilom, za účelom ovplyvnenia ich vôle a jej zameranie na podporu vodca alebo politiky, ktoré vykonávateľom tohto násillia vyhovujú. Vďaka súčasnému pôsobeniu ako aj neustále sa meniacej hrozbe medzinárodného terorizmu je zložité univerzálne zadefinovať tento jav a taktiež poskytnúť jeho korektnú a nemennú historickú klasifikáciu. Základným predpokladom nižšie uvedených fáz či etáp terorizmu bolo prihliadnutie na hlboké odlišnosti v motívoch, cieľoch ako aj spôsoboch realizácie teroristických útokov:

- 1.) historická etapa známa aj ako prehistorické obdobie terorizmu – trvajúca od počiatku vývoja spoločnosti do konca 17. storočia,
- 2.) nacionalistická etapa – prebiehajúca od začiatku 18. storočia až do začiatku 1. svetovej vojny,

- 3.) etapa vojen – ide o rozmedzie od začiatku prvej svetovej vojny a konca druhej svetovej vojny, čiže o roky 1914 až 1945,
 - 4.) etapa studenej vojny – prebiehajúca od roku 1946 do roku 1989,
 - 5.) etapa studeného mieru – trvajúca od roku 1990 po súčasnosť,
- (Řehák a kol., 2008).

Prehistorické obdobie terorizmu siaha od prehistórie do konca 17. storočia. Informácie o teroristických činoch je možné nájsť už v archaických dokumentoch ako sú egyptské hieroglyfy, biblia či klasické antické texty ako je napríklad Homérova Iliada a Odysea. Hoci sa aktivity, ktoré nazývame teroristickými zrodili dávno pred naším letopočtom, často mali iné názvy. Sun-c' napríklad hovoril o obvyklých a neobvyklých spôsoboch vedenia vojny, pričom medzi tie neobvyklé patrili práve teroristické činy. Približne od začiatku formovania rímskej ríše až do 17. storočia sa hovorilo o takzvaných „ničivých vojnách“, alebo aj „trestných vojnách“ či „trestných výpravách“. V rímskom období boli takéto akcie podnikané napríklad za účelom potrestania zrady alebo vzbury podrobenej populácie (Řehák a kol., 2008).

Vyznačovali sa tým, že aj napriek vojenskému víťazstvu nasledovali často hromadné a veľmi krvavé popravy slúžiace na zastrašenie zvyšku obyvateľstva ako aj nepriateľov Ríma. Súčasne boli tieto teroristické činy, schválené častou samotnou autoritou cisára a senátu, uskutočňované aj z psychologických dôvodov – najmä pokiaľ morálka légii poklesla v dôsledku nízkych žoldov či po porážke. Okrem vraždenia mali tieto trestné výpravy aj sekundárne dôsledky – znásilňovanie žien a vypaľovanie obydli malo nepriateľom Ríma napovedať, že pokiaľ sa danej moci postavia, prídu viac než len o život. V protirímskej teroristickej iniciatíve sa preslávili jeruzalemskí zelóti – extrémistická sekta, ktorá vraždila významných predstaviteľov z radu vojenského aj civilného dobyvateľského (rímskeho) národa (Řehák a kol., 2008).

Teroristické činy sú dokumentované aj počas križiackych výprav, ktorým čelila islamská sekta Haš-Išim rozvíjajúca svoju činnosť v oblasti Perzského zálivu. Určitou špecifickou teroristickou skupinou bola podľa niektorých autorov aj inkvizícia, ktorá má na svedomí tisíce až desiatky tisíc životov. Jej účelom bolo počas stredoveku potlačiť heretické hnutia, ktoré sa začali formovať od začiatku 12. storočia. Cielenými útokmi na členov týchto hnutí, ich vraždením a zastrašovaním zvyšku populácie dokázala katolícka cirkev posilniť svoju moc. Medzi jej praktiky patrilo aj mučenie, verejné upaľovanie

a donútenie obvinených priznať vinu pred svojou popravou. Presne tieto isté znaky je možné vidieť u súčasných teroristických organizácií (Řehák a kol., 2008).

Nacionalistická etapa terorizmu prebiehajúca od začiatku 18. storočia až do roku 1913 sa od prvej etapy začína líšiť najmä svojou politikou agendou. V priebehu nacionalistickej etapy, najmä v jej druhej polovici dochádza k výrazným zmenám v motívoch páchania násilia, ktoré je možné vysledovať do politickej, konkrétnej nacionálnej línie zmýšľania. Najmä v 19. storočí sa začína výrazne rozrastať terorizmus, ktorý je v podstate predchodcom moderného terorizmu, pričom zahrňuje množstvo tajných skupín a rôznych siekt, ale taktiež osamelých fanatikov (Řehák a kol., 2008).

Medzi násilie s teroristickými prvkami v období nacionalistickej etapy je možné zaradiť rozsiahle násilné útoky, ktoré boli zamerané proti civilnému obyvateľstvu, najmä v dôsledku rusko-tureckej vojny vedenej na Balkáne začiatkom 18. storočia. Pri neustálom ustupovaní sa turecké vojsko zameriavalo viac na terorizovanie obyvateľov zostávajúcich balkánskych provincií, než na boj s nepriateľom. Tieto aktivity však posilnili formovanie opačne zameraného teroristického spektra zo strany miestnych, čím došlo k masovému vraždeniu. Niektoré črty teroristického správania je možné pozorovať v období kolonizácie Ameriky, kedy aktom krutosti na jednej strane odpovedal teror z druhej strany. Boje medzi kolonizátormi a domorodcami často končili rozsiahlymi masakrami, do ktorého boli často zahrnuté ženy aj deti (Řehák a kol., 2008).

Jedným z najdôslednejších prejavov nacionálne orientovaného terorizmu bola práve aktivita Jakobínov na konci 18. storočia vo Francúzsku. Po prevrate a krátkom anarchisticom období existoval takzvaný režim teroru, ktorý bol paradoxne politikou predstaviteľov štátu daného obdobia, neskôr však skĺzol po pozície protištátnych aktivít a anarchizmu. Nacionalizmus však začal získavať moc najmä v 19. storočí, ktoré je niektorými teoretikmi považované za obdobie, kedy začali vznikať priame korene moderného terorizmu. Nacionalizmus sa prejavoval tak, že niektoré sociálne skupiny a komunity v mnohonárodnostných štátoch začali vyvíjať tlak na osamostatnenie, na čo im bol odpoveďou nezájum, ale často aj teror zo strany štátu (Brzybohatý, 2005).

Týmto komunitám a skupinám, z ktorých sa zväčša po prvej svetovej vojne, vytvorili moderné národy, išlo najmä o to, aby si mohli voliť vlastných predstaviteľov a mať vlastné zákony. Zväčša monarchistické súštatia a ríše však tento prístup radikálne odmietli a tak začalo dochádzať k výbuchom roztrúseného medzinárodného politického násilia, z ktorého je možné odvodiť aj súčasný teroristický precedens. Páchatelia nacionalisticky orientovaného teroru boli označovaní za anarchistov, aj keď sami sa

považovali za národne orientovaných bojovníkov za slobodu a autonómiu vlastného národa. Konečným cieľom skutočných anarchistov bolo vyvolanie všeobecného medzinárodného robotníckeho povstania, ktoré by zničilo vládny útlak, čo by viedlo k zrušeniu samotných vlád (Řehák a kol., 2008).

Anarchisti tak prostredníctvom svojich teroristických činov, medzi ktoré patrili výbuchy, únosy a úkladné vraždy, šírili strach nielen medzi najvyššou vrstvou, ale aj medzi civilným obyvateľstvom, ktoré sa často stávalo obeťou v tomto dlhotrvajúcom boji. Paradoxné je to, že až súčasným teroristom sa podarilo naplniť sen anarchistov – stať sa medzinárodnou armádou s ničivým potenciálom (Bonanate, 1997).

Tretia etapa terorizmu odvíjajúceho sa od začiatku prvej svetovej vojny po koniec tej druhej je pomerne problematická. Hoci mnohé činy zodpovedali teroristickým aktom, dochádzalo k nim v priebehu vyhlásených otvorených konfliktov, čo ich ako činy terorizmu vylučuje. Aj keď naplňajú skutkovú podstatu terorizmu, ich oficiálny charakter nám znemožňuje hovoriť o nich ako o teroristických činoch. Je podložené, že počas oboch svetových vojen bolo na civilnom obyvateľstve páchané násilie, čím dochádzalo k porušovaniu vojenských pravidiel a nariadení ako aj základných ľudských práv (Řehák a kol., 2008).

Súčasťou tohto procesu boli aj etnické čistky Židov, ktoré sa sú známe pod termínom holokaust. Popri týchto zjavných teroristických praktikách, boli v priebehu oboch svetových vojen zvolené aj určité vojensko-taktické postupy, ktoré neboli namierené proti civilnému obyvateľstvu, avšak ich realizácia mala na neho negatívny vplyv. Totálna vojna totiž prestala rozlišovať medzi vojenskými a civilnými cieľmi. Všetko, čo mohol protivník využiť, či už za účelom zásobovania alebo úkrytu, bolo považované za vojenský cieľ a mohlo byť zničené. Ako príklad vojenských akcií, ktoré mali rozsiahle a veľmi negatívne dopady na obyvateľstvo môžeme spomenúť blokádu Nemecka britskou admiralicou počas prvej svetovej vojny. Tá mala viesť k vyhladovaniu nemeckých ozbrojených síl a ich jednoduchšiemu porazeniu. Jej dôsledkom však bolo aj vyhladovanie nemeckého civilného obyvateľstva. Nemecká armáda na to reagovala začatím ponorkovej vojny proti civilným obchodným lodiam. Výsledná situácia ukazuje, že obe vojenské a v podstate jednotlivými štátmi oficiálne schválené operácie spadajú do kategórie medzinárodného terorizmu, čiže zámernej vojny proti civilistom, ktorá bola vedená s cieľom odvrátiť ich od podpory politiky ich vlád (Řehák a kol., 2008).

Druhá svetová vojna mala podobný charakter. Nemecká armáda pri leteckom bombardovaní Británie v rokoch 1940-1941 naplnila skutkovú podstatu teroristického činu.

Jej cieľom totiž nebolo ničenie vojenských či strategických cieľov, ale snaha o zastrašenie obyvateľstva a zlomenie jeho morálky do bodu, kedy budú obyvatelia Veľkej Británie naliehať na vládu, aby sa Nemecku vzdala. Podobné čistky sa uskutočnili aj v Poľsku za spoločného postupu ruskej a nemeckej armády. Spojenecké armády sa však nesprávali o nič lepšie – prostredníctvom takzvaného strategického bombardovania ničili nemeckú priemyslovú výrobu a infraštruktúru podobne ako aj mestá, čím spôsobili obrovské straty na civilných životoch. Napríklad pri použití zápalných bômb na Drážďany v roku 1945 zahynulo viac než stotisíc ľudí (Poledne, 2002).

Ani USA, ktoré sa dodnes vyhlasujú za štát presadzujúci humanizmus, demokraciu a ľudské práva, sa nevyhli terorizmu v priebehu vojny. Na demonštráciu svojej vojenskej prevahy a za účelom skoršieho ukončenia vojny zvrhli na Japonsko dve atómové bomby, konkrétne na mestá Hirošimu a Nagasaki, ktoré si vyžiadali na mieste, ale aj neskôr na symptómy ožiarenia niekoľko stovák tisíc civilných životov. To len dokazuje, že aj mocnosti navonok odmietajúce terorizmus sa k nemu vo výnimočných prípadoch v podstate bez problémov a zábran uchýlia (Řehák a kol., 2008). Mohli by sme si tak klásť otázku, čo ich potom oprávňuje kritizovať iné subjekty či osočovať z terorizmu niekoho iného?

Etapa terorizmu v priebehu studenej vojny v rozmedzí rokov 1946 až 1989 bola charakteristická špecifickým priebehom. Nielenže sa objavilo množstvo nových podôb terorizmu - napríklad zbrane hromadného ničenia sa stali majetkom nielen štátov, ale aj teroristickým organizácií. Termín studená vojna začal byť používaný do roku 1946, odkedy je možné tiež pozorovať masívny nárast prejavov medzinárodného terorizmu. Za hlavný podnet tejto dlho trvajúcej krízy je možné považovať očakávanie tretieho celosvetového konfliktu. Toto očakávanie priamej vojenskej konfrontácie pretrvalo až do udalosti spojených s pádom Berlínskeho múru a rozpadu Sovietskeho zväzu (Řehák a kol., 2008).

Aj keď nakoniec k „tretej svetovej“ vojne nedošlo, v jednotlivých regiónoch opozitných blokov dochádzalo k vojenským stretom, ktoré mali lokálny charakter, ale často globálne dopady. Práve nevyhlásenosť vojny je možné v tomto prípade bez zjednodušenia či ústupkov hovoriť o terorizme pochádzajúcich z oboch blokov politického spektra – Západu zastúpeného USA a spojencami a Východu zastúpeného Sovietskym zväzom. V období od roku 1968, kedy vojská Sovietskeho zväzu začali obsadzovať štáty Strednej Európy je možné podľa odborníkov sledovať nárast teroristických útokov ako aj ich foriem. Ako nové sa začali objavovať podpaľačské teroristické útoky a branie

rukojemníkov. K nárastu došlo predovšetkým u ozbrojených útokov, bombových útokov a únosov (Řehák a kol., 2008).

Podľa niektorých teoretikov zaoberajúcich sa problematikou terorizmu jednotlivé teroristické útoky v priebehu studenej vojny svojou rozmanitosťou, ako aj povahou a rozsahom strát a dopadov na civilné obyvateľstvo, predstavujú prvky vojenskej taktiky. Teroristické skupiny tohto obdobia bývajú navyše polooficiálne či neoficiálne podporované vládami štátov, ktoré prostredníctvom ich konania chceli získať politickú či ekonomickú výhodu v tej ktorej oblasti. Významným prvkom tohto obdobia formovania terorizmu bola aj významný rozmach takzvaného revolučného terorizmu a partizánskych bojov známych pod názvom gerilová vojna. V období studenej vojny sa navyše začína objavovať aj gerilový boj v zastavaných oblastiach, ktorý si vyžiadal množstvo civilných životov (David, Malacka, 2005).

Už koncom 60. rokov 20. storočia sa objavuje a následne zvyšuje množstvo prípadov terorizmu, ktoré súvisia s vraždami policajtov alebo sudcov zaoberajúcich sa vyšetrovaním terorizmu. Neskôr sa medzi ciele teroristov dostávajú aj politici a zahraniční diplomati. V polovici 70. rokov dochádza k zmene cieľov teroristov a ich zameraní sa na veľké priemyslové firmy a ich predstaviteľov. Koncom tejto dekády začína dochádzať k teroristickým činom v dopravných lietadlách, vlakoch, vlakových staniach a podobne, za účelom vystrašenia čo najväčšieho množstva obyvateľstva. Práve náhodnosť a nepredvídanosť teroristických útokov spôsobuje u civilného obyvateľstva strach, čoho dôsledkom je úspech teroristov. Za teroristické činy je možné považovať aj neľudské a bezprecedentné vyhladzovanie civilného obyvateľstva Severného Vietnamu americkou armádou (Střítecký, 2006).

V 70. rokoch 20. storočia si teroristické skupiny začali trúfať dokonca na útoky na veľvyslanectvá. Okrem radikálnych pravicových skupín sa objavujú v Južnej Amerike, Španielsku a Taliansku teroristické skupiny presadzujúce politiku extrémnej ľavice. V 70. rokoch sa terorizmus začína internacionalizovať. Svedčia o tom útoky vykonané skupinou prislúchajúcou k Japonskej červenej armáde, ktorá zaútočila na letisku Lod v Izraeli. Jedným z medzinárodne najznámejších teroristických činov bolo zajatie izraelských atlétov na Olympijských hrách v Mníchove, kde členovia palestínskej teroristickej skupiny Čierny September nielen zajali, ale po nesprávne vedenej operácii zo strany policajných zložiek aj zabili všetkých rukojemníkov. Tento incident šokoval celú západnú spoločnosť, pričom v reakcii na neho začali vznikať protiteroristické jednotky, pričom mnohé z nich nemali

plne oficiálny status a ich praktiky boli v podstate zameniteľné s teroristami (Řehák a kol., 2008).

Začiatok 80. rokov je taktiež považovaný za obdobie masívneho nárastu novej formy teroristického boja, ktorú je rovnako ťažké detekovať, ako jej zabrániť – samovražedné teroristické útoky. Táto podoba terorizmu nesie niektoré špecifické znaky, predovšetkým sa vyznačuje vysokými cieľmi a ochotou k sebaobetovaniu ako aj tendenciou dosiahnuť vysoký ničivý účinok na danom mieste. Tieto typy útokov sú najčastejšie uskutočňované skupinami, ktorých územie je už dlhšiu dobu okupované a oni majú silný pocit krivdy a bezprávia. Cieľom takýchto skupín je preniesť voju na územie okupantov (Raděj, 2006).

Prvé samovražedné teroristické útoky sa objavujú najmä po izraelskom vpáde do Libanonu v roku 1982. Boli realizované prostredníctvom nárazov nákladných áut naložených výbušnami na vojenské objekty nepriateľa. Prvé útoky boli vedené na izraelské veľvyslanectvo v Súru v južnom Libanone. V roku 1983 nasledoval samovražedný útok proti kasárňam mierových síl v Bejrúte. Podobné útoky pokračujú až do súčasnosti. Čím viac sa zvyšujú schopnosti ich prevencie a detekcie výbušnín, tým rýchlejšie sa vyvíja aj kreativita teroristov (Raděj, 2006).

Posledná piata etapa historického vývoja terorizmu známa aj ako etapa studeného mieru je datovaná približne od roku 1990 po súčasnosť. Pojem „studený mier“ je vybraný schválne, pretože poukazuje na obdobie, ktoré je naviazané na neustále bezpečnostné napätie, čoho dôsledkom dochádza k veľkému množstvu lokálnych konfliktov, ktoré sú však dôsledkom medzinárodnej koalície boja proti teroristom. V tomto období je možné konštatovať, že došlo predovšetkým k zmene v motivácii terorizmu. Ideologicky motivovaný terorizmus ustúpil do pozadia a na jeho miesto sa dostal náboženský a nacionalistický terorizmus. Zmena v motivácii prispieva čiastočne aj k zmene teroristickým cieľov, metód a využívaných prostriedkov. Medzi dané prostriedky patria predovšetkým zbrane hromadného ničenia (Brzybohatý, 2005).

Súčasťou nasledujúcich kapitol bude predovšetkým priblíženie poslednej piatej etapy takzvaného súčasného terorizmu. V ďalších statiach tejto kapitoly si rozoberieme dôvody terorizmu ako aj jeho rozlíšenie voči termínom ako je gerila alebo vojna.

1.2 Dôvody terorizmu

Dôvody terorizmu môžu byť rôzne. Ako sme už vyššie načrtli, teroristi bývajú motivovaní veľkou škálou javov – od náboženského presvedčenia, cez politickú ideológiu až po vcelku prozaické finančné a mocenské motívy. Často sa v odbornej literatúre pracujúcej s problematikou terorizmu stretávame s tvrdením, že posudzovanie argumentov pre vznik terorizmu, je subjektívne. Na jednej strane môžu stáť dané osoby, skupiny, organizácie alebo štáty, proti ktorým sú teroristické činy namierené a tie ich budú samozrejme vnímať v extrémne negatívnom svetle. Ich podporovatelia však môžu teroristické činy prezentovať ako prejavy vlastenectva alebo ako snahu o spravodlivejšie usporiadanie sociálnych a politických pomerov v určitej lokalite. V druhom ponímaní je terorizmus chápaný pozitívne, ako hnacia sila vývoja určitej oblasti (Brzybohatý, 2005).

Podľa argumentov samotných teroristických skupín sú ich dôvody vždy pozitívne, pričom negatívne dopady svojich činov prehliadajú, alebo zľahčujú v podobe „nevyhnutnej obeti“ či „vedľajších strát“. Opäť môžeme nájsť podobnosť medzi zdôvodňovaním násillia u teroristov a súčasných svetových vlád. Pokiaľ však porovnáme ich prehlásenia s ich skutočnými činmi, je možné vidieť brutalitu a nezmyselnosť zabíjania nevinných, ktorá nemôže byť vnímaná pozitívne z nijakého uhla pohľadu. Samotné vraždenie a deštrukcia, ktorú teroristi spôsobujú, môže byť v ich ponímaní nástrojom na realizáciu vlastných cieľov, ale rozhodne nemôže byť posledným stanoviskom. Pretože, logicky, o zničenej krajine, v ktorej kolabuje ekonomika a ktorá má navyše množstvo civilných strát sa nedá hovoriť ako o nejakom pozitívnom ciele (Strmiska, 2001).

Pri posudzovaní oprávnenosti činov, ktoré považujeme za teroristické, je dôležité brať do úvahy dve základné kritéria. Tým prvým je zákonnosť prípadne nezákonnosť daného jednania. Pokiaľ násilný čin poručuje právo danej krajiny, je nevyhnutne pokladaný za teroristický. Druhé hľadisko súvisí s podstatnejším morálnym opodstatnením teroristických činov. Bez ohľadu na deklarovanie pozitívnosti cieľov či dôvodov teroristických činov je vraždenie nevinných neospravedlňiteľné a v civilizovanej spoločnosti musí byť pokladané za zločin. Pokiaľ chceme pochopiť dôvody vzniku, ale aj pôsobenia a šírenia terorizmu, je dôležité pochopiť jeho ideológiu. Ideologické rozloženie teroristických skupín je neuveriteľne široké od krajnej pravice až po najkrajnejšiu ľavicu. Podľa odlišnosti ideológie terorizmu je možné jednotlivé teroristické skupiny deliť na:

- a) menšinové skupiny,
- b) marxistické a krajne ľavicové skupiny,
- c) anarchistické skupiny,

- d) neonacistické a krajne pravicové skupiny,
- e) psychopatické (patologické) skupiny,
- f) skupiny s náboženskou motiváciou,

(Brzybohatý, 2005).

Na celom svete existujú aj takzvané menšinové teroristické skupiny, ktoré sami seba často prezentujú ako slobodných bojovníkov a podporujú určité nábožensky alebo nacionalisticky orientované skupiny v konflikte s takzvanou dominantnou či okupantskou kultúrou, prípadne politickou silou. Do tejto kategórie je možné zaradiť organizácie ako sú:

- a) Írska republikánska armáda,
- b) Baskické národné hnutie,
- c) Organizácia pre oslobodenie Palestíny,
- d) ďalšie hnutia, ktoré väčšinou propagujú odtrhnutie určitých území od územia existujúcich štátov a vytvorenia nového štátu na nacionálnom princípe,

(Brzybohatý, 2005).

Zdôvodnením terorizmu, najmä ľavicového spektra býva odkazovanie k historickým ikonám tohto prúdu, čiže k osobnostiam, ktoré sa paradoxne sami o sebe počas svojho života od modernej podoby terorizmu ostro dištancovali. Ide napríklad o marxistickú ideológiu pochádzajúcu od K. Marxa a F. Engelsa. Niektoré ľavicové skupiny sa označujú za trockistov, iné za maiostov, prípadne sa jedná o skupiny, ktoré prijímajú zmiešanú podobu marxistickej a novej, napríklad neomarxistickej ideológie. Tieto teroristické skupiny často používajú marxistický, obvykle skomolený a na účely ich vlastnej propagandy prispôbený slovník. Medzi tieto skupiny je možné zaradiť Červené brigády v Taliansku, Priamu akciu vo Francúzsku alebo Komunistické bojové bunky v Belgicku (Řehák a kol., 2008).

Niektoré teroristické skupiny zdôvodňujú svoje konanie ideológiou anarchizmu. Anarchistickým skupinám zväčša chýba pevná ideologická orientácia alebo cieľ, pričom sú zamerané predovšetkým na deštrukciu existujúceho systému, proti ktorému bojujú. Anarchistické skupiny sa zväčša vyskytujú v oblasti európskeho regiónu. Toto hnutie existuje napríklad aj v našom susednom štáte – Českej republike. Po búrlivom nástupe začiatkom 90. rokov sa však pod tlakom štátnych inštitúcií mierne upokojilo. V súčasnosti sa aktivizuje prevažne v ekologickej sfére. Je dôležité zdôrazniť, že nie každá anarchistická skupina je teroristickou skupinou, podobne to platí aj pre pravicové ako aj ľavicové

skupiny. Až ich radikálne a civilné obyvateľstvo ohrozujúce činy z nich robia teroristov, ktorí zdôvodňujú svoje konanie práve zmienou ideológiou (Krulík, 2006).

Na území nášho štátu začínajú byť aktívne neonacistické a extrémne pravicové skupiny. V súčasnosti hrozba pravicového extrémizmu opäť výrazne rastie. Aktuálna je najmä na území Nemecka, kde odchádza k množstvu útokov proti cudzincom a prisťahovalcom. Motívom týchto útokov je často rasová neznášanlivosť, ale zdôvodnením je predovšetkým neonacistická ideológia. Uvedené prejavy sa však z Nemecka šíria do okolitých krajín, pričom ich výskyt je možné zaznamenať aj vo Francúzsku, Českej republike a v poslednom čase aj u nás (Krulík, 2006).

Terorizmus však môžu páchať aj menej organizované skupiny, ktoré odborníci radia pod kategóriu psychopatických či patologických skupín. Väčšinou sa tieto skupiny utvárajú okolo jedného „charizmatického“ jednotlivca a poháňané spoločnou obsesiou či bludom, často podporovanými užívaním omamných a návykových látok. Jedným z príkladov môže byť Mansonova skupina, ktorá v roku 1969 spáchala v Kalifornii sériu brutálnych vrážd s cieľom „vyprovokovať“ rasovú vojnu. Tento krvavý incident, ktorý si okrem iných obetí vyžiadala smrť manželky poľského režiséra R. Polanského a jej nenarodeného dieťaťa, šokoval celý svet. Jeho ho teda možné označiť za teroristický čin (Bonanate, 1997).

V dejinách terorizmu sa vyskytuje množstvo prípadov, kedy boli duševne narušené osoby využité či dokonca zneužitú na páchanie trestných činov. Odborníci vedú aj v súčasnosti diskusie, nakoľko je takéto správanie odôvodniteľné genetickými čiže vrodenými dispozíciami páchatel'ov a nakoľko je spôsobené výchovou či neskorším vývojom a „sociálnym učením“. Samozrejme vo väčšine prípadov spadajúcich do tejto kategórie hrajú významnú úlohu aj drogy, ktoré spolu s duševnou chorobou, dlhodobým stresom alebo frustráciou jednotlivca môžu vyústiť do násillia, ktoré je kvalifikovateľné ako teroristický čin (Bonanate, 1997).

Zmena správania, alebo aj vplyvanie na pasívnych a mentálne labilných jednotlivcov, môže byť aj cielená. Prostredníctvom podávania drog, manipulácie sexuálneho správania, fyzických trestov či spánkovej deprivácie môžu vodcovia takýchto skupín doslova „vytvoriť“ svojich spoluvinníkov. Ide o podobné metódy, ktoré využívajú sekty na ovládnutie a následnú manipuláciu svojich nasledovníkov – narušenie a neskôr aj rozbitie osobnosti jedinca, ktorá vedie k jeho úplnej závislosti a ovládateľnosti (Brzybohatý, 2005).

Poslednou kategóriu skupín, ktoré majú špecifické zdôvodnenie pre páchanie teroristických činov sú skupiny s náboženskou motiváciou. Presadzovanie niektorých náboženských cieľov môže byť pre laického pozorovateľa pokladané, najmä v oblasti Európy, za niečo prekonané a historicky zastarané. Množstvo teroristických skupín však pomerne úspešne pôsobí práve tak, že si z jedincov, zväčša vylúčených a frustrovaných mladých ľudí, vyberá svojich nasledovníkov, do ktorých následne vstúpuje náboženskú ideológiu. Dôsledkom tejto fanatizácie je to, že daný nasledovník je schopný v mene „svojej“ viery spáchať teroristický čin dokonca aj za cenu sebaobetovania (Brzybohatý, 2005).

V Európe je možné vysledovať teroristické skupiny, ktoré zdôvodňujú svoje konanie náboženstvom napríklad do Írska, kde členovia Írskej republikánskej armády, prípadne Pravej írkej republikánskej armády podporujú katolicizmus a sú proti protestantsky zamerané. V rámci Stredného a Blízkeho východu je možné vysledovať množstvo teroristických skupín, ktoré zdôvodňujú svoje konanie svojím náboženstvom – islamom. Ich členovia pochádzajú zo všetkých vrstiev spoločnosti, avšak to, čo ich spája, je často silný fanatizmus, ktorý je rovnako iracionálny ako extrémistický a radikálne odmietajúci iné svetonázory či náboženstvá. Podľa odborníkov sa však za argumentmi zdôvodňujúcimi takzvaný nábožensky orientovaný terorizmus skrývajú zväčša racionálne ekonomické a politické ciele vodcov týchto fanatikov, ktorí podobní „náboženský zápal“ rozhodne nezdediajú (Pikna, 2006).

1.3 Vymedzenie pojmov: terorizmus, vojna, gerila

Definovanie teroristického násillia je neľahkou úlohou podobne ako aj jeho sledovanie a analýza v praxi. Dokonca aj odborný výskum konceptu terorizmu a definovanie tohto pojmu prechádza určitým vnútorným vývojom. Pred druhou svetovou vojnou, čiže v období, kedy neexistoval sústavný výkon tohto fenoménu, bol terorizmus vnímaný ako zvláštna ozbrojená akcia prípadne metóda sústavného použitia nekonvenčného násillia na presadenie určitých vopred premyslených cieľov nejakej skupiny (Brzybohatý, 2005).

Systematický výskum terorizmu začal v rámci vedeckého bádania približne až od 60. rokov 20. storočia, kedy sa postupne začali formovať rôzne hnutia a organizácie, ktoré hlásali dekolonizačnú politiku, ako aj hnutia rôzneho lokálneho charakteru, ktoré dostali pomenovanie mestské gerily. Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že v rámci štúdia problematiky terorizmu narážame na niektoré základné protiklady. Dôsledkom jedného

z týchto protikladov je to, že nevieme vytvoriť všeobecnú definíciu terorizmu, ktorá by dokázala obsiahnuť všetky aktivity daného charakteru v ich presahu ako aj dopadoch a zároveň by bola dostatočne deskriptívna (Bonante, 1997).

Každá z definícií terorizmu je formovaná z iného pohľadu a môže slúžiť úplne inému účelu, ktorý môže byť často kontroverzný. Samotný terorizmus však nie je možné definovať len s pozíciou násilia a jeho dopadov na civilné obyvateľstvo. To by medzi teroristické organizácie včleňovalo všetky vojenské jednotky krajín sveta. Bez aspoň predbežného vymedzenia a čiastkovej definície by však mohlo dôjsť k vágnemu používaniu tohto pojmu, čo by mohlo nielen sproblematizovať zrozumiteľnosť vyjadrovania sa k danému problému, ale zo spoločenského pohľadu by to mohlo mať aj veľmi negatívne následky (Princová, 2006)

Prvýkrát bol termín terorizmus použitý už v 14. storočí vo francúzštine, pričom v angličtine sa tak udialo až o dve storočia neskôr. Etymologicky pochádza slovo terorizmus z latinského slova „terror“, čo v preklade znamená strach, hrôzu, prípadne zo slova „terrere“, ktoré v preklade znamená spôsobovanie strachu či pôsobenie hrôzy. Prvé použitie slova terorizmus v modernom význame, čiže vo význame, aký mu priznávame dnes, je možné vysledovať až do obdobia vlády jakobínskej diktatúry na konci 18. storočia vo Francúzsku (Řehák a kol., 2008).

V uvedenom zmysle bol tento termín namierený voči politickým oponentom vládnuceho režimu Jakobínov, pričom účelom teroru bolo zaistiť poriadok v dobe po revolúcii z roku 1789. Dochádzalo tak ku zastrašovaniu všetkých možných aj domnelých nepriateľov nového režimu. Zaujímavé na tom bolo, že Jakobíni ako aj ich vodca Robespierre považovali teror za nástroj a súčasť revolúcie používaný za účelom víťazstva demokracie. V priebehu 19. storočia sa jeho význam posunul smerom k protištátnemu charakteru (David, Malacká, 2005).

Slovo teror môže označovať aj stav mysle extrémne vystrašeného jedinca, ale aj dôsledok teroristickej akcie. V tejto práci budeme samozrejme používať slovo teror ako aj terorizmus v druhom význame. Problematika s definovaním terorizmu však nie je len akademickým problémom. Spôsobuje problémy aj v ustanoveniach medzinárodných zmlúv prípadne legálneho rámca boja s terorizmom. Dôsledkom nesprávneho či proste len rozdielneho výkladu slova terorizmu môžu vzniknúť komplikácie pri vydávaní osôb podozrivých zo spáchania trestného činu, ktoré jedna strana vníma ako teroristov, druhá však len ako kriminálnikov. Motivácia na definovanie terorizmu môže mať dve základné roviny – môže byť realizovaná za účelom prevencie a boja proti terorizmu, pričom

v druhom prípade môže ísť o určitý spôsob teoretického náhľadu, kedy je terorizmus skúmaný ako špecifický sociálny fenomén (Brzybohatý, 2005).

Pokiaľ by sme terorizmus vnímali príliš všeobecne, môže nastať situácia, v ktorej bude daná definícia zneužitá proti niektorým protivládnyh hnutiam sledujúcim vlastné a niekedy dokonca v danej spoločnosti väčšinové ciele. Môžeme zmieniť napríklad niekoľko desaťročí trvajúci odboj Čečencov proti Rusku, z ktorých väčšinu z nich nie je možné považovať za teroristov. Odlišné chápanie terorizmu navyše ovplyvňuje aj zmenu vo vytváraní protiteroristickej politiky konkrétneho národného štátu. Rozdiely sú zreteľné napríklad aj medzi EU a USA. Americká koncepcia terorizmu ako aj protiteroristickej politiky vychádza z takzvaného vojenského modelu, ktorý predpokladá, že teroristi môžu byť porazení len na bojisku a bojovými prostriedkami. Európska únia a jej špecialisti sa naopak snažia pochopiť príčiny terorizmu a analyzovať tak jeho korene (Reimer a kol., 2006).

Jedným z ďalších problémov pri snahe o vymedzenie terorizmu predstavuje rozdielna koncepcia dvoch odlišných kultúrno-historických okruhov. Tým prvým sú štáty Tretieho sveta, druhým Západná civilizácia. Zatiaľ čo štáty Tretieho sveta presadzujú názor, že terorizmus je nutné oddeliť od národno-oslobodeneckého boja, prípadne boja za nezávislosť, keďže oba zmienené prístupy sa svojimi cieľmi odlišujú od cieľov preferovaných teroristami. Koncepcia rozvinutých západných štátov predpokladá zdôraznenie prostriedkov, ktoré sú použité, aby mohlo byť dané konanie označené za teroristické alebo nie. Čiže optikou Západného sveta záleží skôr na nástrojoch ako na motívoch – akékoľvek masové útoky a násilie vzbudzujúce strach je bez ohľadu na motívy teroristické (Reimer a kol., 2006). Problematickou sa však javí pre rozumne uvažujúceho človeka práve podobnosť medzi touto definíciou a konaním armád demokratických štátov.

Človek, ktorý bojuje za slobodu a oslobodenie svojej krajiny spod koloniálneho útlaku nemôže byť podľa niektorých teoretikov nazývaný teroristom. Podobne do tejto kategórie nespadá ani jedinec alebo skupina ľudí, komu boli odopreté ľudské práva, dôstojnosť a sloboda a on na to reaguje extrémnym spôsobom. Práve tu je viditeľný rozpor medzi definovaním identity teroristu – či je dané vymedzenie prevažne založené na jeho čine alebo motivácie.

Podobné je to aj pokiaľ sa pozrieme pozornejšie na problematiku gerilovej vojny. Bojovníci za slobodu alebo národne sebaurčenie, ktorí prebrali taktiky gerilovej vojny, nemusia byť nutne teroristami. Zároveň sa však často stáva, že sa nejaká extrémistická teroristická skupina sama stavia do pozície bojovníkov za slobodu, pričom jej primárna

motivácia má finančný alebo iný svetský charakter. Termín bojovník za slobodu podobne ako aj terorista dokazujú na odlišný aspekt konania jednotlivcov. Taktiež príčiny organizácií, ktoré prijali teroristickú doktrínu ako aj teroristické metódy boja, môžu byť veľmi rozdielne, pričom boj za slobodu nie je spomedzi nich nutne vylúčiteľný (Springerová, Špičanová, 2006).

Vo väčšine snáh o vymedzenie terorizmu prostredníctvom definície sa vyskytuje slovo násilie, jeho použitie či deklarácia. Samotnú hrozbu násilia však nie je možné prezentovať ako terorizmus. Otázkou je, či musí byť toto násilie vnímané len ako fyzické násilie. Rôzne druhy psychologického teroru sa v histórii ukázali byť často omnoho účinnejšie ako fyzické útoky, ktoré väčšinou len posilnia opozíciu voči tým, ktorý teroristický čin spáchali. Druhým najčastejším znakom pri vymedzení terorizmu je zmienka o šírení strachu, čo v podstate potvrdzuje, že terorizmus má predovšetkým psychologický základ. Treťou vlastnosťou je úmyselné, cieľavedomá akcia, ktorá je založená na tom, že terorizmus je špecifickou formou komunikácie, ktorá odovzdáva určitý druh informácie, ktorou teroristi zastrážujú nielen priame obete či svedkov svojho útoku, ale prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov dokážu šíriť svoj odkaz v omnoho širšom rozsahu (David, Malacká, 2005).

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že terorizmus je metóda boja či skôr metóda presadzovania určitých špecifických záujmov, ktoré využívajú jednotlivci, skupiny či politické organizácie ba dokonca štáty prostredníctvom strachu. Cieľom teroristických útokov môže byť:

- a) chaos v spoločnosti,
- b) odpútanie pozornosti,
- c) vyvolanie strachu,
- d) vyvolanie konkrétnej okolnosti (napríklad prepustenie zajatcov, alebo dodržanie autonómie nejakého územia),

(Řehák a kol., 2008).

Terorizmus je podobne ako gerilová taktika využívaný slabšou stranou voči tej silnejšej v prípade, že v danej chvíli neexistuje možnosť priameho vojenského víťazstva. Terorizmus taktiež nerešpektuje akékoľvek medzinárodné normy. Za teroristický čin je možné považovať konkrétny čin, ktorý svojou podstatou alebo kontextom môže vážne ohroziť alebo poškodiť chod štátu či medzinárodnej organizácie. Ide o nasledujúce činy s úmyslom:

- a) vážneho zastrašenia obyvateľstva,
- b) nenáležitým spôsobom primäť vládu alebo medzinárodnú organizáciu ku konaniu či nekonaniu konkrétnych krokov,
- c) vážne destabilizovať či zničiť základné politické, ústavné, hospodárske alebo sociálne štruktúry daného štátu alebo medzinárodnej organizácie prostredníctvom: útokov na ľudské životy, ktoré môžu spôsobiť smrť; útoku na psychickú integritu osôb; únosov alebo brania rukojemníkov; zapríčinenia rozsiahlych deštrukcií vládnych alebo verejných zariadení, dopravných systémov, infraštruktúrnych zariadení, pevných platforiem, verejných miest alebo súkromného vlastníctva, ohrozujúcich ľudské životy alebo majúcich za následok vážne ekonomické straty; obsadenia lietadiel, lodí alebo iných prostriedkov verejnej dopravy alebo dopravy statkov; výroby, držania, obstarávania, prepravy, dodávania alebo používania zbraní alebo výbušnín jadrovej, chemickej alebo biologickej povahy, rovnako ako práce na výskume alebo vývoji týchto zbraní; púšťania týchto nebezpečných látok do voľného obehu, zakladania požiarov, výbuchov alebo zapríčiňovania povodní, ktorých priebeh ohrozuje ľudské životy; prerušovania alebo prerušenia dodávok vody, elektriny alebo iných základných zdrojov, čo môže rovnako ohroziť ľudské životy; vyhrážok spáchania týchto skutkov,
- d) vedenia teroristickej skupiny,
- e) účasti v teroristickej skupiny a to aj vo funkcii informátora, poskytovateľa finančnej či materiálnej podpory, s vedomím, že táto pomoc napomáha páchaniu zločinných aktivít skupiny, (MV ČR, 2014).

Partizánsky boj, niekedy tiež nazývaný aj guerilla či zjednodušene gerila je v podstate malou vojnou, čiže lokálnym konfliktom, prípadne označením záškodníckeho vedenia vojny. Ide o formu vedenia ozbrojeného konfliktu, ktorý sa vyhýba veľkým a rozhodujúci bojom, pričom sa sústreďí na menšie zväčša prepadové akcie, ktoré majú poskytnúť slabšej strane dostatok prostriedkov na vedenie konfliktu a oslabiť protivníka. Gerila je založená na myšlienke, že aj menšie vojenské útvary môžu spôsobovať veľké straty protivníkovi, ktorý má vo všetkých oblastiach prevahu. Pracuje na základe predpokladu rýchlej zmeny polohy a nachádzania taktickej výhody na svojej strane a hľadania slabín u oponenta. V našom ponímaní je pojem gerila zameniteľný s partizánskym spôsobom vedenia vojny (Springerová, Špičanová, 2006).

Gerilový boj sa vyznačuje malými skupinkami bojovníkov, ktorý väčšinou operujú v neprehľadnom teréne, ktorý je len minimálne kontrolovaný nepriateľom. Snažia sa využiť všetky výhody terénu za účelom prevedenia vopred pripravenej taktiky. Po útoku sa väčšinou partizánska skupina rýchlo presunie do inej lokality a využije terén na maskovanie svojho pohybu. Gerilová taktika spočíva väčšinou v skrytom presune do tyla nepriateľa a následnej rýchlej akcie a opätovného zmiznutia. Útoky v tyle nepriateľa majú trojitý efekt:

- a) narušujú pravidelnosť dodávok z tylu nepriateľa na jeho frontové línie, čím sa oneskorujú, či úplne znemožňujú prebiehajúce vojenské operácie,
- b) pri veľkej aktivite partizánov sa stáva, že celé územia sú pod ich vplyvom a tak sa oblasti dostávajú z vplyvu nepriateľa, ktorý nemôže využiť ich ekonomický potenciál, ktorý naopak využívajú partizáni a financujú tak svoj boj proti vláde,
- c) partizáni na seba viažu veľké množstvo vojenských jednotiek, ktoré chýbajú na fronte v prípadnej vojne či pri ochrane hraníc, prípadne ako strategické zálohy pre prípadné nasadenie do prielomu, nepriateľ tak navyše musí vynaložiť značnú silu na elimináciu partizánskeho hnutia,

(Springerová, Špičanová, 2006).

Súčasťou partizánskeho boja však nie sú len prepady a vojenské strety, ale predovšetkým špionáž a rôzne podoby sabotáže nepriateľa. Nepriestupný či neprehľadný terén môže byť nahradený aj hustou osídlenou oblasťou, v ktorej môžu útočníci splynúť s obyvateľstvom, ktoré tak často nepriamo vystavia krutým represiam. V dôsledku týchto represíí ako aj strachu z nich sa obyvateľstvo k partizánom stavia zväčša dvojznačne:

- a) sympatizuje s nimi a s tých sympatizantov sa stávajú nový regrúti gerilovej vojny,
- b) bojí sa ich, prípadne spolupráce s nimi, pretože vie, že za ňu môže očakávať represie od ich protivníka,

(Stýskalová, 2006).

Partizánske oddiely často disponujú rôznou výzbrojou, ktorú zväčša ukoristili nepriateľskej strane. Značná časť ich výbavy sa získava pri útokoch na zásobovacie konvoje nepriateľa. Dôležitým predpokladom úspešného partizánskeho boja je získanie si sympatií lokálneho obyvateľstva, ktoré následne často zásobuje gerilových bojovníkov potravinami či iným potrebným materiálom. Hlavným dôvodom pre získanie si náklonnosti obyvateľstva je to, že jeho antipatia môže mať za následok prezradenie

partizánskych pozícií nepriateľovi, ktorý ich následne dokáže pomocou svojej prevahy zničiť (Souleimanov, 2006).

Taktika gerilového či partizánskeho boja sa často využívala a je používaná aj v súčasnosti. V priebehu druhej svetovej vojny ju využili povstalci v Juhoslávii, kde partizáni ovládli veľkú časť krajiny a úspešne odolávali nemeckej agresii. Podobne bol tento spôsob boja využitý v Poľsku, na Slovensku, v Rusku, v Bielorusku, na Ukrajine, vo Francúzsku, v Taliansku, v Grécku a podobne. Gerilová vojna prebiehala s veľkým úspechom aj vo Vietname, kde slabo ozbrojené oddiely často pôvodne civilného obyvateľstva opakovane porážali a nakoniec zo svojho územia vyhnali americkú armádu aj s jej obrovskou technologickou prevahou. Partizánsky spôsob vojny bol využívaný v Afganistane, ktorý sa ani po desiatich rokoch nepodarilo dobyť vtedajšej veľmoci – Sovietskemu zväzu. Taktiež v súčasnosti aj napriek vojenskej okupácii je problematické hovoriť o úplnej vojenskej porážke afganských povstalcov (Stýskalová, 2006).

Najsilnejšou ako aj najslabšou stránkou gerilového boja je práve náklonnosť obyvateľstva. Pokiaľ však do nejakej krajiny vtrhne cudzí agresor so svojou agresívnou politikou, je vysoký predpoklad, že veľká časť obyvateľstva sa prikloní na stranu partizánov. Gerilová vojna tak aj v 21. storočí zostáva jedným z najefektívnejších spôsobov, ako sa brániť proti invázii technicky vyspelejšieho a materiálne ako aj početne silnejšieho nepriateľa.

Pojem terorizmus je však nutné odlišovať od termínu vojna, presnejšie vojna v konvenčnom zmysle. Oba spôsoby konfliktu sa odlišujú nasledujúcimi znakmi:

- a) násilie vo vojne býva páchané predovšetkým na podnet štátu, ktorý vysiela profesionálne jednotky cvičené na boj (vojakov) proti inému štátu, pričom teroristické násilie je spôsobované zväčša extrémistickými organizáciami alebo nelegálne pôsobiacimi skupinami osôb bojujúcich násilím proti danej štátnej moci,
- b) pri vojenskom násilí ide o otvorený stret o moc vo vnútri štátu, prípadne vo svete, zatiaľ čo teroristi vedú zväčša ilegálny boj a využívajú moment prekvapenia,
- c) v rámci vedenia konvenčnej vojny sú aj čo sa týka násillia rešpektované určité konvencie (nezabíjanie civilistov, nedorážanie ranených a pod.), zatiaľ čo pri teroristických útokoch neexistujú žiadne pravidlá ani obmedzenia, a keďže teroristi používajú takzvanú asymetrickú stratégiu, nerozlišujú vojenské

- a civilné ciele, pričom taktiež neváhajú použiť zakázané chemické zbrane a ďalšie zbrane chemického ničenia,
- d) vojaci sú financovaným štátom, pričom teroristi sa často uchýľujú ku kriminálnej činnosti, ktorá má zaistiť ich fungovanie, prípadne odvieť pozornosť od ich hlavných mocensko-politických cieľov,
 - e) vojna by mala plniť úlohu nástroja riešenia problémov medzi štátmi, keď sú už ostatné nástroje vrátane diplomacie vyčerpané, pričom terorizmus je využívaný ako hlavná metóda pri rýchlom a bezohľadnom dosahovaní politických cieľov,
 - f) vojaci páchajú štátom schválené násilie a vojna je ich profesiou, pričom politickí teroristi páchajú ilegálne násilie namierené proti štátu a jeho občanom, navyše ich činnosti nie je len protištátna, ale aj protispoločenská
 - g) vojaci sú v realite občanmi, ktorí majú zvláštny status, výcvik a uniformu, inak však žijú bežným občianskym spôsobom až do prípadného vypuknutia vojny, pričom teroristi zväčša pohrdajú bežným občianskym životom

(Stýskalová, 2006).

Vo všeobecnosti si terorizmus na rozdiel od konvenčnej vojny zakladá viac na psychologickom efekte, než na tom fyzicky deštruktívnom a preto potrebuje veľké publikum. Teroristi sa navyše snažia usmrtiť bezbranných civilistov, pričom armády sa snažia vyvíjať zbrane zasahujúce strategické ciele s úmyslom redukovať straty na civilných životoch. Štáty vedú vojnu proti ostatným štátom kvôli strategickým účelom. Štátne násilie proti civilistom je obvykle považované za vraždu alebo genocídu, čo závisí aj na počte strát v danom konflikte. Pokiaľ neštátna skupina či organizácie vykoná akciu proti oficiálnej vláde, ide o povstanie, prípadne ozbrojené povstanie. Za terorizmus je takéto konanie označené vtedy, ak je jeho cieľom civilné obyvateľstvo a účelom psychologické teror (Brzybohatý, 2005).

Práve šírenie strachu, ktorému napomáhajú aj moderné masovo komunikačné prostriedky je v súčasnosti odborníkmi vnímané ako neo-terorizmus. Štáty vedúce konvenčnú vojnu rovnako aj teroristi zdôvodňujú svoje činy vyšším dobrom, zväčša sa však líšia v požiadavkách, ktoré predkladajú druhej strane. Súčasne sa vojna od terorizmu odlišuje aj tým, akým spôsobom sa snaží predísť preventívnej akcii protivníka. Vojenské armády sa snažia vynútiť kapituláciu protivníka tým, že sa snažia obmedziť jeho schopnosť vzdorovať vojenskými prostriedkami. Zároveň má každá vojna aj ekonomické hľadisko – končí sa buď vyčerpaním nepriateľa alebo jeho uvedomením si, že náklady

z dlhšieho a pravdepodobne neúspešného vedenia vojny presiahnu náklady spojené s mierovými podmienkami predloženými druhou stranou (Springerová, Špičanová, 2006).

Vzťah ozbrojeného konfliktu či konvenčnej vojny a terorizmu je možné podložiť aj prostredníctvom štyroch nasledujúcich kategórií, ktoré však ukazujú aká krehká je niekedy hranica medzi terorizmom a konvenčným vedením vojny:

- a) Teror, je vždy prítomný v ozbrojenom konflikte, dokonca je jeho predpokladanou a strategicky využívanou súčasťou, je teda zrejmé, že aj v rámci konvenčného konfliktu dochádza k zastrašovaniu obyvateľstva či protivníka prostredníctvom teroru – už samotným využívaním zbraní, okupáciou a podobne. Podľa odborníkov však toto správanie ešte nenapĺňa skutkovú povahu terorizmu v plnej miere. Cieľom tohto typu šírenia teroru je snaha o rýchle demoralizovanie nepriateľa a ukončenie vojny, čiže obmedzenia vojenských aj civilných strát na minimum.
- b) Terorizmus môže byť aj doplňujúcim prvkom vojenskej stratégie pri vedení konvenčného konfliktu, jeho využitie sa však zameriava prevažne na vojenské zložky nepriateľa. Tento prostriedok nebýva využívaný pravidelnými armádami, ale skôr špeciálnymi jednotkami a paramilitantnými zložkami.
- c) K terorizmu sa uchýľuje aj počas konvenčnej vojny tá strana, ktorá nie je schopná plnohodnotnej vojenskej odozvy a tak využíva zmienený terorizmus ako hlavnú bojovú metódu.
- d) Niektoré organizácie, ktoré sa podieľajú na konvenčnom konflikte preferujú terorizmus ako najefektívnejšiu formu boja aj v taktickom a ekonomickom zmysle. Pri malých nákladoch dokáže malá, ale dobre organizovaná, vycvičená a vybavená teroristická skupina spôsobiť obrovské straty aj nepriateľovi s vojenskou a materiálnou prevahou (Stýskalová, 2006).

Teroristi však zvyčajne nedisponujú prostriedkami, prostredníctvom ktorých by boli schopní zničiť schopnosť vlády vojensky vzdorovať a preto sa snažia svojimi akciami skôr zastrašiť a rozsievať strach v spoločnosti za účelom následne klesajúcej podpory danej vlády v spoločnosti. V priebehu konvenčnej vojny zväčša (oficiálne) nedochádza k zabíjaniu väzňov či týraniu vojenských zajatcov, zatiaľ čo teroristi využívajú zmienené činnosti na zastrašenie protivníka a verejnosti ako aj na propagandu pre regrutovanie ďalších členov do svojich radov. Navyše teroristi zabíjajú prakticky kohokoľvek, dokonca uprednostňujú osoby, ktorých zabitie alebo zajatie bude silne medializované. Či už sa

jedná o novinárov, zahraničných turistov alebo významných predstaviteľov krajiny, s ktorou vedú spor – každý z nich je potenciálnym cieľom teroristov (Zetocha, 2006).

2 VPLYV TERORIZMU NA MIKROEKONÓMIU A MAKROEKONÓMIU

Terorizmus, povedané zjednodušene, by nemohol vzniknúť len zo zápalu pre vec, fanatizmu, akejkolvek zvrátenej ideológie. Taktiež by za terorizmus nemohol byť považovaný, pokiaľ by jeho dosahy neboli globálne a hmatateľné. V tejto kapitole sa budeme zaoberať predovšetkým spôsobom financovania terorizmu a zmienime, aké má ich konanie dopad na mikroekonómiu ako aj makroekonómiu. Každá teroristická skupina potrebuje k tomu, aby mohla fungovať, podporu zvonka. Jedná sa najmä o materiálnu pomoc, ktorú môžu danej skupine poskytovať jednotlivé osoby, prípadne závislé či nezávislé politické zoskupenia. V súčasnosti sa často stretávame s tým, že teroristov podporujú vládne úrady či neoficiálne dokonca samotné vlády, ktoré majú záujem vo veci, ktorej sa teroristický čin týka. Osoba, organizácia alebo štát môže teroristickú organizáciu podporovať pasívne, čo znamená, že sa stavia na stranu jej ideológie, či diplomaticky chráni jednotlivých teroristov. Daná podpora však môže mať aj aktívnu rovinu – či už sa jedná o materiál, technológie, informácie alebo samotné peniaze (Brzybohatý, 2005).

2.1 Vplyv terorizmu na mikroekonómiu

Materiálna podpora teroristických skupín býva väčšinou neoficiálna, keďže strana, ktorá terorizmus podporuje, sa pri odhalení alebo zničení skupiny príliš nekompromituje. Každá vláda, ktorá by otvorene a dokázateľne podporovala terorizmus, by riskovala množstvo politických, ekonomických ako aj vojenských sankcií z iných štátov a nadštátnych zoskupení. Práve preto väčšina vlád a organizácií podporuje teroristické skupiny tajne, aby sa od nich mohli vzápätí dištancovať. V literatúre môžeme nájsť tri základné typy vzťahov medzi policajnými a inými ozbrojenými zložkami štátu a teroristickými skupinami:

- a) Antagonistický model – štátna moc reprezentovaná políciou a inými ozbrojenými zložkami stojí rozhodne voči teroristom, pričom obe strany spolu neľútostne bojujú, tento model je typický pre väčšinu demokratických štátov so stabilnou ekonomikou a ako aj pokojnou politickou situáciou.
- b) Ambivalentný model – vzájomné vzťahy medzi štátom a teroristickou skupinou už nie sú tak jednoznačné, pričom hranice medzi ozbrojenými silami štátu a teroristami nie sú jasne vymedzené, následkom čoho dochádza k situáciám, kedy

štátna moc využíva teroristov vo svojím záujme, pričom im za tieto „služby“ poskytuje určitú protislužbu, aj keď ich aktivitu oficiálne odmieta. V danom modeli vzniká vo vzťahu medzi teroristami a štátom takzvaná „šedá zóna“, v rámci ktorej dochádza k pohybu ľudských zdrojov, technológií, informácií a peňazí. Tento model sa väčšinou objavuje v krajinách, ktoré majú nestabilnú politickú situáciu, v rámci čoho v nich dochádza k vzájomnému prepájaniu nezákonných či zločineckých štruktúr do systému štátnej moci.

- c) Podporujúci model – teroristi sú v tomto prípade súčasťou ozbrojených síl štátu a dostávajú od neho akúkoľvek, často aj verejnú podporu, pričom teroristické činy sú obvykle namierené k útokom v zahraničí, pričom môžu byť využité aj na ovplyvnenie vnútro politickej situácie, na odstránenie či zastrašenie prípadných politických odporcov. S podobným modelom sa môžeme stretnúť v niektorých afrických štátoch a štátoch Stredného východu,

(Řehák a kol., 2008).

Konanie terorizmu z pohľadu mikroekonómie je možné vysvetliť prostredníctvom teórie racionálnej voľby. Predpokladom tejto teórie je to, že aktívna strana, v našom prípade teroristi, sa snažia určitým špecifickým konaním (teroristickým útokom) maximalizovať svoj vlastný úžitok. Krivka ponuky, čiže „poskytovania“ teroristických činov zo strany teroristov má klesajúcu tendenciu. Je to logické najmä z pohľadu dôsledkov, ktoré so sebou teroristický útok prináša. Po každom akte terorizmu sa totiž zvýši všeobecná miera protiteroristickej aktivity a je zložitejšie vykonať teroristický útok v podobnom rozsahu (Pikna, 2006).

To v praxi znamená, že každý ďalší útok, ktorý teroristi urobia, predpokladá vyššie riziko, pripravenosť ako aj náklade. Preto majú teroristické útoky klesajúcu tendenciu. V rámci mikroekonómie terorizmu je nutné zobrať do úvahy interné ako aj externé faktory. Za interné a ťažko vyčísliteľné faktory považujeme predovšetkým vnútorné presvedčenie terorizmu, ktoré sa podieľa na jeho motivácii. V danom prípade nemá krivka „ponuky“ terorizmu klesajúcu tendenciu, pretože takíto jedinci bez ohľadu na nebezpečenstvo alebo náklady vykonajú teroristický čin. Pokiaľ však prihliadame na externé faktory, medzi ktoré patrí určitá kompenzácia, ktorou môže byť napríklad mediálna popularita terorizmu alebo finančná odmena, potvrdzuje nám to stúpajúcu tendenciu ponuky zo strany teroristov (Řehák a kol., 2008).

Dopytová krivka má tradične klesajúci charakter. Za predpokladu, že teroristu považujeme za mysliaceho a racionálne konajúceho jedinca, môžeme konštatovať, že s každým ďalším teroristickým útokom si terorista uvedomí jeho nižšiu užitočnosť. Pokiaľ sa zvýšia náklady, prípadne riziko teroristický činov, dopyt po nich pravdepodobne klesne. Z ekonomického hľadiska a najmä z dlhodobého pohľadu je terorizmu neatraktívnou formou či už boja proti nejakej ideológii alebo ekonomickou stratégiou. Tento fakt je možné použiť na argumentáciu voči terorizmu. Pokiaľ by teroristi nedostali patričnú mediálnu odozvu, ich akcie by sa predražili a stali by sa pre ich finančných prispievateľov príliš rizikové a teda ekonomicky neatraktívne, je vysoko pravdepodobné, že by sa miera terorizmu znížila (Brzybohatý, 2005).

2.2 Vplyv terorizmu na makroekonómiu

To, že nejaký štát podporuje – či už neoficiálne a čiastočne, alebo úplne – teroristickú skupinu, znamená, že aj vo svojej pasívne podobe sa terorizmus zúčastňuje na vytváraní svetovej ekonomiky. Všetky ekonomické prostriedky, ktoré sú vládami a štátmi vyhradené na teroristickú činnosť musia byť odniekiaľ získané a predovšetkým musia byť príslušne prezentované či už ako „vládne výdaje“ či „deficit v dôsledku ekonomickej krízy“. Keďže stabilita ekonomickej situácie závisí práve na indikátoroch, ktoré poskytujú najmä jednotlivé ekonomicky vyspelé štáty, podobné „upravovanie“ výdajov môže viesť odborníkov k presvedčeniu, že dochádza napríklad k veľkému deficitu, nárastu inflácie či jednoducho negatívnym dôsledkom reštrukturalizácie ekonomiky daného štátu (Pikna, 2006).

Keďže je v súčasnosti celý svet globálne ekonomicky prepojený, vyššie uvedené aspekty môžu viesť k umelému, ale do dôsledkov reálnemu, vytvoreniu krízy. Možný je však aj opačný scenár. Je dobre známy faktom, že napríklad USA podporuje vznik vojenských konfliktov, ale aj lokálnych konfliktov, za účelom zlepšenia svojej ekonomickej situácie. V oboch prípadoch sa často na oboch stranách vyskytujú teroristické činy. Štát s obrovskou mediálnou podporou ako ja USA môže napríklad vyhlásiť, že civilné ciele boli zasiahnuté „náhodou“, čo je veľmi nepravdepodobné s presnosťou súčasných navádzacích zariadení. Pokiaľ však podobný čin vykoná druhá strana ide o teroristov, ktorý porušujú základné ľudské práva a ich správanie nemá precedens (Pikna, 2006).

Ako to však pôsobí na makroekonómiu? Vyvolaním reálneho vojenského konfliktu, alebo podporovaním lokálneho konfliktu sa štáty s obrovskou produkciou zbraní, streliva a iného vojenského materiálu, ktorý má určitú záručnú dobu, dokážu zbaviť prebytočných

zásob. Vojna, najmä taká, v ktorej sa vyskytujú teroristické činy vyostrojujúce konflikt, je skvelou príležitosťou pre predaj zmiernených zbraní, streliva a vojenského materiálu. Jedná sa o globálny trh, v ktorom je doslova možné regulovať dopyt, zatiaľ čo strana, ktorá ho vyvolala, je pripravená pôsobiť na strane ponuky (Poledne, 2002).

Taktiež opätovná výstavba a rekonštrukcia zničených miest prináša investorom zahraničných firiem obrovské zisky, ktoré sú samozrejme sprostredkované miestnou pobočkou. Skrátene to znamená – že vyvolanie konfliktu a najmä teroristického, ktorý si žiada extrémne množstvo veľmi problematcky obchodovateľného a preto (zo strany ponuky) cenovo veľmi atraktívneho materiálu, je výhodné. Strana, ktorá konflikt vyvolala, aby sa ocitla na strane ponuky zarába na konflikte. Zarába tiež na jeho potlačení, keďže – ako to robí USA – požiada svojich spojencov o podporu, čiže neriskuje len svoje zdroje. Navyše má štát, ktorý oficiálne dohliada na „budovanie demokracie“ monopol na výstavbu daného štátu a výber politických zástupcov daného štátu, ktorý je pre vonkajších pozorovateľov „demokratický“, avšak pri bližšom pohľade je zrejmé, že jednotliví „demokratickí“ kandidáti takmer stopercentne podporujú agresora a jeho plány pre pozdvihnutie vlastnej ekonomiky (Ditrych, 2006).

Takéto umelé prekonávanie regresívnej fázy ekonomického cyklu daného štátu a využívanie vojny a terorizmu na posilnenie domácej ekonomiky má radikálne dôsledky pre ostatné krajiny. Keďže z pohľadu svetovej ekonomiky je každá ekonomika určitého štátu relatívne k jej hodnotám, znamená to, že extrémne posilňovanie domácej ekonomiky jedným zo štátov, môže u ostatných, na ňom závislých, vyvolať krízu. A nielen to – štáty, ktoré spolu obchodujú, majú zväčša približne dohodnuté ceny za nákup a predaj tovarov a služieb. Vytvorením konfliktu v mieste jedného z najväčších dodávateľov daného tovaru, môže agresor bez obmedzenia kontrolovať cenu daného produktu (Řehák a kol., 2008).

Spomeňme si len Vojnu v zálive, keď USA začiatkom 90. rokov viedlo boj proti režimu Saddáma Husajna, ale v skutočnosti im išlo o kontrolu ceny ropy. Akt zapálenia ropných vrtov irackou stranou bol označený za teroristický, ale v skutočnosti to bolo USA, ktoré k takémuto konaniu irackú stranu prinútilo. Nehovoriac o tom, že daného diktátora mohlo USA pokojne zosadiť a nielen pokojne pozorovať ako používa biologické zbrane na Kurdov a náhle, keď začal tento západný štát a „kolíska demokracie“ potrebovať ekonomickú a najmä ideologickú podporu – vydal sa na lov zmierneného diktátora a nerastného bohatstva daného štátu (Ditrych, 2006).

Nie je žiadnym tajomstvom – a v tejto práci to ešte niekoľkokrát zdôrazníme, že najväčšími teroristickými skupinami vždy boli a zrejme aj budú svetové veľmoci. Keďže

však ovládajú väčšinu médií na svojom území, dokážu využiť politickú rétoriku a ideológiu na to, aby z teroristov urobili svojich nepriateľov. Ako jeden z faktorov na podporu tohto tvrdenia je možné uviesť nasledovné – USA investovalo miliardy dolárov do profesionálneho výcviku a vyzbrojenia afganských povstalcov počas ich bola proti Sovietskemu zväzu v 70. a 80. rokov, čím v podstate vycvičili generáciu potenciálnych teroristov, ktorých nasledovníci teraz plánujú a uskutočňujú teroristické činy proti USA (Mužík, 2006).

Ako sme už zmienili, terorizmu je z pohľadu ekonomiky veľmi efektívnym prostriedkom na drastickú reguláciu ekonomiky. Napríklad únosom významnej postavy či dokonca riaditeľa niektorej z korporácií, jej akcie ako aj hodnota celej spoločnosti na trhu automaticky klesnú. Pokiaľ dokáže fyzická osoba, organizácia alebo štát predvídať záver tohto teroristického činu, napríklad tak, že má priamo od teroristov informácie o tom, či rukojemníka zabijú alebo nie – má táto informácia cenu miliónov až miliárd. Ďalším príkladom môže byť vyvolanie či podporovanie teroristického činu v štáte alebo proti nemu, ktorý je politickou a ekonomickou protiváhou daného štátu (už zmienená podpora teroristov zo strany USA proti Sovietskemu zväzu). Štát, ktorý je ohrozený terorizmom sa tak dostáva do zložitej situácie. Zväčša musí vynaložiť obrovské prostriedky na financovanie protiteroristických skupín ako aj rôznych skupín špecialistov, nehovoriac o stratách, ktoré mu spôsobí znížený cestovný ruch či problematický príchod investorov (Souleimanov, 2006).

Pokiaľ niekto pochybuje o globálnom ekonomickom dosahu teroristický činov, stačí sledovať reakciu burzy cenných papierov na útok v New Yorku a Washingtone v roku 2001. Aj keď sa USA z tejto „nečakanej“ tragédie spamätalo až obdivuhodne rýchlo a ihneď zahájilo protiútok proti celej krajine na Strednom východe len preto, že niekoľko teroristov malo národnosť tejto krajiny. Faktom však je, že ceny akcií niektorých firiem prudko klesli, zatiaľ čo iných – zbrojárskych, vojensko-technologických a súkromno-bezpečnostných – prudko stúpili. Samozrejme tento pokles či rast akcií nebol univerzálny, čo znamená, že sa neudial v každom štáte rovnako, ale tento teroristický čin bol podnetom k zmene, ktorý rozkolísal ekonomickú rovnováhu. Navyše poskytol USA cennú zámienku ako sa „angažovať“ na Strednom východe, kam presunul tento štát svoju záujmovú sféru (Poledne, 2002).

Veľmi dôležitým ekonomicko-politickým nástrojom, ktorým terorizmus disponuje, je ovplyvnenie verejnej mienky za účelom súhlasu k obrane daného štátu vo forme agresívnej reakcie proti teroristickej organizácii alebo krajine. Demokratický štát totiž

nemôže zasiahnuť do vojny len tak bez vyprovokovania, či bez výrazného porušenia ľudských práv. Ako však minulosť ukázala, výmysel o zbraniach hromadného ničenia na to celkovo postačí, to však platí len pre veľmoci. Každý štát má rád zdôvodnenie, ktoré ho v prípade agresie nebude stáť politickú podporu väčšinu voličov a následný ekonomický kolaps. USA použilo tento model pri útoku na Pearl Harbour, pričom mnohí odborníci sú presvedčení o tom, že vláda USA vopred zachytila komuniké o blížiacej sa japonskej flotile. Potrebovala však zámienku vstupu do vojny, na ktorej mohlo jedno z najsilnejších priemyselných odvetví tohto štátu zarobiť a stať sa gigantom, aký poznáme v súčasnosti. Preto bolo „taktické“ nechať odznieť japonský útok, svojou masovosťou, bezohľadnosťou a nerešpektovaním vojenských pravidiel pokojne označiteľný za teroristický (až na to, že bol realizovaný v priebehu vojny). USA tak mohlo za verejnej podpory vstúpiť do vojny a otestovať svoje jadrové zbrane, prezentovať sa nielen ako námorná, ale aj nukleárna veľmoc a navyše – posilniť strojársky, oceliarsky a zbraňový priemysel, nehovoriac o rozšírení svojho politicko-ideologického vplyvu (Poledne, 2002).

Terorizmus, jeho ovládanie, kontrolovanie či potláčanie je koniec koncov ekonomicko-politickým aktom. Samozrejme existujú radikálne skupiny, ktoré konajú na základe vlastných fanatických a psychotických presvedčení. Väčšina teroristických skupín je však napojená na organizácie, ktoré sú napojené priamo na predstaviteľov jednotlivých štátov. Tí majú často rôzne zmluvy s inými štátmi, čím môžeme povedať, že sieť politických a teroristických organizácií je globálna aj v najužšom význame tohto slova. Je pravdepodobné, že všetci zástupcovia danej politickej strany či organizácie nie sú „zasvätení“ do konania teroristov a ich úloha, ako aj zodpovednosť je preto otázná. Pôsobenie týchto vládnych úradníkov má však dopady na celosvetovú ekonomiku a pritom je vybudované na akte terorizmu. Ako príklad si môžeme vziať Izrael, ktorý využil skutočne problematický precedens a jednoducho „vznikol“ na území, ktoré bolo kultúrne a politicky úplne antagonistické. Dôsledkom toho je už vyše polstoročia prebiehajúca vlna terorizmu – štátom podporovaného palestínskeho terorizmu a rovnako štátom podporovaného izraelského terorizmu (Reimer a kol., 2006).

3 NAJZNÁMEJŠIE TERORISTICKÉ SKUPINY A ICH FINANCOVANIE

V tejto kapitole sa zameriavame na najznámejšie, čiže moslimské teroristické skupiny a ich financovanie. Aby sme však mohli pochopiť ich fungovanie, poskytneme si krátky výklad ich vývoja ako aj moslimského fundamentalizmu, ktorý prostredníctvom terorizmu nadobudol súčasnú desivú podobu. V 20. storočí obe základné vetvy islamu (šiiitská a sunitská) podnietili vznik fundamentalistického hnutia, ktoré malo za cieľ obnoviť moslimskú kultúrnu a politickú samostatnosť najmä v arabských štátoch na Blízkom východe, ale aj v Afrike. Toto agresívne hnutie začalo hlásať vymanenia sa spod ideologického vplyvu západu. Jeho najvyšším cieľom sa stalo zavedenie šarií, moslimského náboženského zákona odvodeného z Koránu, ktoré sa podľa fundamentalistov malo stať jediným zákonom v každej moslimskej krajine (Appleby, 2001).

Moslimský terorizmus sa objavuje už v druhej polovici 60. rokov, ale vrcholí najmä ku koncu studenej vojny na konci 80. rokov 20. storočia. Terorizmus sa stal súčasťou dosiahnutia vyššie uvedeného cieľa, ktorý pod sebou zjednotil množstvo moslimských fundamentalistov, ktorí pochádzali z rôznych spoločenských spektier. Odborníci poukazujú na to, že islamský fundamentalizmus sa stal populárny najmä v dôsledku toho, že moslimské nenáboženské strany nedokázali zaistiť moslimom dominantné postavenia v krajinách Blízkeho východu. Navyše podľa mnohých kritikov vykazovali tieto strany príliš západný a teda kultúrne antagonistický charakter (Appleby, 2001).

Najväčším zlyhaním bolo podľa fundamentalistov umožnenie vzniku štátu Izrael. Títo radikály poukazovali, že sa tak stalo práve preto, že umožnili cudzej ideológii oslabiť ich tradičné kultúrne hodnoty. Fundamentalisti začali vyzdvihovať filozofiu ako aj spôsob života, ktorý mali arabské krajiny v čase svojej najväčšej slávy, keď dominovali nielen Blízkeho východu, ale aj Severnej Afrike a ohrozovali dokonca Európu. Islam podľa nich dokáže rozvinúť svoju modernú civilizáciu len za predpokladu, že jeho stúpenci dokážu odmietnuť západné zákony i zvyky a navrátiť sa k rešpektovaniu šarií. Islam, najmä jeho radikálne krídlo, sa stal podľa fundamentalistov riešením spoločenskej, ekonomickej a morálnej krízy moslimského sveta (Appleby, 2001).

Bolo by však omylom zamieňať termíny fundamentalizmus a terorizmus. Fundamentalizmus znamená tendenciu preniknúť k počiatkom, ako aj základom daného

učenia či náboženstva, sám o sebe však nemusí mať násilný charakter. Moslimskí fundamentalisti totiž nefungujú len ako teroristi, niektorí z nich sa dokonca od terorizmu dištancujú a rozvíjajú moslimské spoločenstvo prostredníctvom zakladanie škôl, stavby nemocníc, domov pre siroty, zariadení pre seniorov ako aj vytvárajú organizácie zaoberajúce sa sociálnymi službami. Väčšina fundamentalistických moslimských organizácií sa teroristických činov v minulosti nedopúšťala. Zmena však nastala v 80. rokoch, kedy došlo k trom udalostiam, ktoré zmenili pohľad moslimského sveta na formovanie fundamentalizmu a najmä vyvíjania teroristických aktivít:

- a) v rokoch 1978-79 prebehla v Iráne revolúcia, ktorá priniesla vyhlásenie štátu moslimských šiítov pod vedením ajatolláha Chomejního – dôsledkom revolúcie bola široká vlna šiitskeho násilia na Blízkom východe, pričom Irán poskytol teroristom významnú pomoc, zároveň sa začalo ukazovať protizápadné smerovanie vyvíjajúceho sa moslimského fundamentalizmu,
- b) počas priebehu libanonskej vojny sa šiitský teroristi, najmä iránskou revolúciou ovplyvnení členovia Hizballáhu dokázali sformovať do takej miery, že mali výrazné úspechy v bojom proti západných a izraelským silám,
- c) afgánska vojna znamenala medzník vo vývoji fundamentalistického moslimského formovania terorizmu, keď fanatickí islamskí bojovníci – mudžáhidovia – dokázali desaťrošie odražať útoky veľmoci ako je Sovietsky zväz vedením gerilovej vojny a nakoniec uspeli a vyhnali okupantov zo svojho územia (Appleby, 2001).

Dôležitú úlohu pri formovaní moslimského terorizmu na pozadí fundamentalizmu zohrala aj ekonomická kríza ako aj spoločenské rozpory medzi moslimskými štátmi. Práve fundamentalizmus sa ukázal byť ako zjednocujúcou silou. Množstvo mladých, univerzitne vzdelaných moslimov malo problém nájsť si koncom 80. a začiatkom 90. rokov prácu, pričom boli svedkami neustále prebiehajúcich bojov medzi moslimským svetom a západnými spojencami. Podľa niektorých odborníkov to bola práve svetonázorová ako aj existenciálna a ekonomická kríza, ktorá dovedla medzi fundamentalistov aj mnoho pôvodne kriticky zmýšľajúcich mladých moslimov s veľkým potenciálom (Appleby, 2001).

Samotný terorizmus však nie je moslimskými fundamentalistami vnímaný tak negatívne, ako ho vidí západný svet. Z ich pohľadu je to spôsob, akým si moslimský svet dokáže udržať svoju autonómiu navzdory neustálym agresívnym zásahom západnej (najmä americkej) politiky do ich kultúry. Súčasťou islamu je výrazný politický prvok, no na

rozdiel od väčšiny teroristických ideológií obsahuje aj silný sakrálny (náboženský) prvok, ktorý z neho činí univerzálny a zároveň jednostranný spôsob výkladu sveta ako aj použitia násilia. Z pohľadu západného človeka sa to javí ako niečo iracionálne, avšak je potrebné mať na pamäti, že islam neuznáva spoločenské rozdelenie vecí na verejné a súkromné, pričom nikdy neprekonal reformu vedúcu k ústavnému a zákonnému oddeleniu náboženstva od toho ktorého moslimského štátu. Moslimovia zväčša veria, že ich konanie je zhodné s vôľou ich proroka Mohammeda a hoci v Koráne neexistuje zmienka o terorizme či masovom vraždení, svojvoľný výklad islamský vodcov (imámov) a rôznych fundamentalistických skupín túto falošnú domnienku vyzdvihuje na piedestál pravej viery a obetovania sa v jej duchu (Appleby, 2001).

Práve z tohto dôvodu majú západní teoretici terorizmu a protiteroristickí špecialisti problém chápať jeho náboženské, v tomto prípade moslimské chápanie, pretože je založené na úplne inom kultúrnom vývoji a najmä psychológii jednotlivcov. Džihád, ktorí celý súčasný svet vníma ako dogmu moslimského sveta na boj proti neveriacim – čo potvrdzuje fundamentalisticky orientovaný a terorizmus schvaľujúci výklad -, je v skutočnosti cestou vnútorného zápasu jedinca (moslima), ktorý sa snaží pochopiť Božiu vôľu. Tento pojem spolu s jeho negatívnym výkladom však zneužili a v súčasnosti aj používajú mnohé moslimské teroristické organizácie (Appleby, 2001).

Jedna z najvýraznejších teologických apologetík moslimského fundamentalistického terorizmu pochádza práve od zmienených šíitských teológov, ktorí tvrdia, že islam a s ním aj celý moslimský svet čelí apokalyptickej kríze, ktorá ohrozuje integritu ich spoločenstva, ich vieru ako aj životy jeho členov. Pravoverní moslimovia sú v ich ponímaní nielen nosiť, ale aj používať zbraň či akékoľvek ničivé prostriedky, pretože opak – v rámci tejto zvrátenej logiky – znamená to isté ako podľahnutie a rozpad spoločenstva. Práve vďaka tejto extrémnosti je problematické nadviazať s moslimským svetom dialóg, čomu však nenapomáha hon USA a ich spojencov za nerastnými surovinami Blízkeho a Stredného východu často aj za cenu masakrovania civilného obyvateľstva (Appleby, 2001).

3.1 Financovanie teroristických skupín

Každá teroristická skupina potrebuje určitú nemalú finančnú podporu na to, aby mohla rozvíjať svoju činnosť. Takúto podporu jej môžu poskytovať jednotlivci či skupiny sympatizantov, ako aj rôzne organizácie a závislé či nezávislé politické zoskupenia, vládne úrady alebo dokonca samotné vlády. V predchádzajúcich kapitolách sme spomínali

ideologickú a materiálnu podporu teroristických skupín. Práve na druhý typ podpory v podobe financovania sa v tejto podkapitole zameriame. Financovanie teroristickej skupiny a prerozdeľovanie týchto prostriedkov je závislé predovšetkým od jej hierarchie ako aj cieľov, ktoré svojimi teroristickými činmi sleduje. Teroristické činy môžu uskutočňovať aj jednotlivci, ale bez dostatočnej členskej základne, nehovoriac o finančne nesmierne náročnej výbave a výcviku, sú takíto jednotlivci často odhalení a ich konanie je tak neefektívne (Brzybohatý, 2005).

Práve preto sa snažia teroristické skupiny po vzore profesionálnych armád svojich oponentov, profesionalizovať aj svojich členov. Súčasťou tejto profesionalizácie je často náročný a veľmi drahý výcvik v tej danosti, ktorá u jednotlivca prevláda. Teroristi majú svojich finančníkov, mediálnych spojky a informačných sprostredkovateľov, spravodajskú službu, počítačových expertov a samozrejme aj vycvičených vojakov a ich špeciálnu zložku – samovražedných atentátnikov. Aktívni členovia, ktorí priamo uskutočňujú teroristické činy sú v danej organizácii väčšinou dobre platení a v prípade ich úmrtia, prípadne zajatia a lojálneho nevyzradenia informácií, dostane ich rodina štedrú odmenu (David, Malacka, 2005).

Žiadna teroristická skupina by si však nemohla dovoliť platiť „profesionálov“, keby nemala početnú, prípadne ekonomicky dobre zabezpečenú základňu aktívnych podporovateľov. Aktívni podporovatelia sú často navonok obyčajní občania s rôznym ekonomických a spoločenským statusom. Ich ciele môžu mať politický, ekonomický či ideologický charakter. Dôležité je, že teroristických útokov sa priamo nezúčastňujú a často ani neudržujú pravidelnú či dokonca žiadnu komunikáciu s tvrdým profesionálnym jadrom teroristickej bunky. Prispievajú však k terorizmu práve svojimi finančnými darmi, ktoré sú nevyhnutnou podmienkou budovania, rastu ako aj efektivity teroristickej organizácie (Pikna, 2006).

Bez dostatočného financovania by sa aj tá sebelepšie organizovaná a fanatická skupina veľmi rýchlo rozpadla, prípadne by nepredstavovala veľkú hrozbu pre ozbrojené a protiteroristické zložky tej ktorej krajiny. Odborníci hovoria o udržiavaní rovnováhy v rámci takzvaného magického trojuholníka, ktorý musí rešpektovať každá úspešná teroristická organizácia. Jedná sa o vzťah medzi financiami, ľudskými zdrojmi a propagandou. Každá z týchto kategórií vplyva na tú ďalšiu. Príliš extrémna propaganda môže napríklad zvýšiť počet priaznivcov z radov širokého sociálneho spektra, môže však odradiť potenciálnych „investorov“ teroristickej organizácie. Práve preto spolupracuje

väčšina úspešných teroristických organizácií jednak medzi sebou navzájom, ako aj s menšími teroristickými, ale aj sociálno-politickými hnutiami (Reimer a kol., 2006).

Teroristi tak majú možnosť uskutočniť niektoré ciele svojej propagandy bez obavy z toho, aby ich prílišný extrémizmus či odklon od dohody s „investormi“ stál tak potrebné financovanie. Navyše získavanie financií nie je len jednorazovou akciou v podobe zbierky „sponzorských darov“, jedná sa o nachádzanie dlhodobých podporovateľov teroristických aktivít prostredníctvom akejsi politicko-ideologickej kampane, ktorej rozsah ako aj precíznosť zaručí teroristickej organizácii dostatok finančnej podpory. Veľmi podobný systém je možné vidieť aj v politických a ekonomických kampaniach západného sveta, od ktorého sa teroristi snažia tak veľmi dištancovať, len s tým rozdielom, že peniaze z týchto kampaní nejdú (zväčša) na financovanie terorizmu (Strmiska, 2001).

Mnohí odborníci považujú mediálnu teatrálnosť teroristov pri mučení, vypočúvaní a popravách zajatých zahraničných vojakov či civilistov práve za súčasť vyššie uvedenej kampane. Čím väčšia mediálna kampaň a šírenie teroru týkajúce sa nejakej teroristickej organizácie, tým väčšia pravdepodobnosť, že sa jej dostane efektívneho financovania. Teroristické organizácie tak nielen posilňujú svoju členskú základňu a posilňujú svoju ideologickú prestíž, ale predovšetkým zvyšujú množstvo investorov. Mnohí odborníci poukazujú, že obrovské finančné zdroje, ktorými disponujú niektoré teroristické organizácie presahujú možnosti bežných fyzických osôb a stredných podnikov. Preto je vcelku platnou hypotézou, že na financovaní najväčších teroristických skupín sa často – samozrejme cez sprostredkovateľa – podieľajú nadnárodné korporácie a oficiálne vlády, ktoré týmto konaním sledujú vlastné záujmy (Střitecký, 2006).

3.2 Al-Káida

Táto moslimská teroristická skupina sa „preslávila“ útokom na New York a Washington v roku 2001 a zničením Svetového obchodného centra. Štruktúra tejto organizácie nie je prehľadne štruktúrovaná a nemá typickú „západnú“ hierarchiu. Keďže o jej vnútornom fungovaní dodnes neexistuje dostatok informácií, odborníci sa snažia vytvárať teórie o tejto organizácii prostredníctvom obmedzeného množstva materiálov, ktorá majú k dispozícii. Po útoku na pôde USA sa al-Káida decentralizovala sa premenila sa na medzinárodnú sieť buniek a organizácií, ktoré sa k jej posolstvu, menu či ideológii hlásia, no priamo s ňou nemajú nič spoločné (Mužík, 2006).

Pôvodne sa predpokladalo, že sa jedná o organizáciu, na ktorej čele stojí jej vodca Usáma bin Ládin a riadi všetky jej činy, avšak teórie spadajúcej do tejto kategórie tvrdení začínajú byť pomaly vyvracané. Z taktického hľadiska je vysoko nepravdepodobné, že rozsiahlu teroristickú sieť mohol riadiť jeden človek, či už sa jedná o bin Ládina alebo jeho nástupcu. Pravdepodobnejšie teórie vychádzajú z tvrdení, že al-Káida sa na teroristických útokoch priamo podieľa len sčasti alebo vôbec. Poskytuje prevažne financovanie, výcvik, organizačné postupy, ale spoliehal sa práve na lokálne a vzájomne izolované skupiny, ktoré sú ochotné vykonávať teroristické činy v mene tohto hnutia (Mužík, 2006).

V súčasnosti sa však objavujú aj teórie, ktoré vnímajú al-Káidu ako neštruktúrovanú a nesystematicky riadenú organizáciu, ktorú spája len spoločná ideológia, ktorá inšpiruje ďalšie nesúrodé skupiny potenciálnych teroristov, ktorí sa k nej pridávajú. V tomto prípade sa jedná skôr o sociálne hnutie, ktoré sa v jednotlivých lokálnych odnožiach môže, ale nevyhnutne nemusí profilovať vo forme teroristického činu. Je možné predpokladať, že každý z názorov je do určitej miery opodstatnený. Môžeme teda predpokladať, že existuje časť al-Káidy s pevným hierarchickým velením priamo vydávajúcim rozkazy na páchanie teroristických činov, ďalej časť, ktorá terorizmus financuje a podporuje, ale priamo sa na teroristických činoch nezúčastňuje, a nakoniec nesúrodá časť, ktorá je konglomerátom rôznych podobne ideologicky orientovaných skupín, z ktorých veľká časť nemá teroristický charakter (Mužík, 2006).

Pevné jadro al-Káidy sa podľa odborníkov pôvodne skladalo s osoby bin Ládina, jeho zástupcu Aymana al-Zawahiriho a niekoľkých ďalších vysoko postavených členov. Aktívne bunky ako aj výcvikové tábory, ktoré boli podľa americkej rozvedky odhalené v Afganistane poukazujú na dôsledne budovanú sieť aktívnych džihádistov, čiže bojovníkov osobujúcich si ideológiu Svätej vojny proti neveriacim. Bolo by však omylom myslieť si, že dosah al-Káidy končí s hranicami moslimského sveta. Po celom svete – dokonca aj v Európe a USA sa nájde množstvo sympatizantov, ktorí sú dokonca nemuslimami. Väčšinou sa jedná o mladých, frustrovaných ľudí s nejasným svetonázorom, ktorí často konvertujú na islam a v určitých prípadoch sú dokonca schopní páchať teroristické činy (Mužík, 2006).

To poukazuje na pružnosť a efektivitu vedenia al-Káidy, ktorú ani americká okupácia a „zmrazenie“ obrovského množstva jej financií po invázii do Afganistanu nedokázalo zničiť. Podľa mnohých kritikov agresívnej a invazívnej politiky USA, ktorá nemá nič spoločné s „dobrými“ zdôvodneniami typu „lovu na teroristov“ či „hľadanie zbraní hromadného ničenia“, to bola práve invázia USA do arabského sveta, ktorá

naklonila množstvo umiernených moslimov na stranu radikálnych organizácií ako je al-Káida. Táto organizácia využila teror zo strany USA na regrutovanie množstva členov a získania veľkého množstva finančných prostriedkov (Mužík, 2006).

Pod vojenským tlakom sa navyše al-Káida stala veľmi flexibilnou a obratnou organizáciou, ktorej organizovanosť presahuje aj tie najpesimistickejšie odhady jej odporcov. Pokiaľ by táto organizácia skutočne stala iba na hierarchii a princípe priameho vedúceho riadenia, už dávno by sa ju jej nepriateľom podarilo rozložiť. Práve voľné či dokonca okrem ideológie neexistujúce väzby buniek na „materskú“ základňu al-Káidy umožňuje tejto organizácii prežívať a pôsobiť nezničiteľne. Práve jej nadosobný charakter a pomerne nejasne deklarované, zato však v súvislosti s náboženstvom ideologicky koherentné ciele z nej činia jednu z najnebezpečnejších teroristických organizácií súčasnosti (Mužík, 2006).

Podľa dostupných informácií al-Káida obsahovala okrem vedenia už zmienených osobností aj najvyššiu radu pod názvom „shura“, ktorá bola zložená z piatich výborov zodpovedných za rôzne oblasti: vojenstvo, obchod, komunikácia a cestovanie, médiá a islamské štúdie. V čele každého výboru stál významný člen tejto organizácie. Obchodný výbor, na čele ktorého stál aj bin Ládin, zaisťoval tejto organizácii prostriedky. Jeho členmi boli bankári, finančníci a účtovníci, ktorý usmerňovali chod finančných inštitúcií, z ktorých boli financované teroristické, ale aj iné operácie tejto organizácie. Medzi tieto inštitúcie patrili charity, banky či obchodné spoločnosti. Islamský výbor na čele ktorého stál al-Zawahiri, sa skladal z duchovných a učencov, ktorí vydávali fatwy, alebo aj záväzné náboženské prikázania a iné oficiálne dokumenty. Vojenský výbor bol zodpovedný za nábor nových členov, ich výcvik a vykonávanie operácií (Raděj, 2006).

Vojenský výbor, na čele ktorého v minulosti stáli Muhammad Atef a Abu Zubajdá vyberal členov lokalizovaných aj v iných krajinách sveta, kde boli zriaďované nové bunky. Mediálny výbor zaisťoval styk s médiami a komunikačný výbor následne komunikáciu vo vnútri organizácie, pričom sa staral aj o vyrábanie falošných cestovných dokumentov pre zahraničné cesty. Globálna sieť al-Káidy sa podľa odborníkov skladá z autonómnych buniek operujúcich po celom svete a ďalších islamských viac či menej naviazaných organizácií. Bunky sú zväčša na týchto pridružených organizáciách nezávislé a majú od dvoch do pätnástich členov. Tí sa následne podieľajú na teroristických útokoch, poskytujú útočisko či materiálnu podporu (Mužík, 2006).

Al-Káida okrem vlastného pôsobenia udržiava pravidelné kontakty s približne 30 organizáciami, medzi ktoré patrí napríklad Islamská skupina v Egypte či pakistanský

Harakat ul-Ansar, pričom medzi jej blízke organizácie sú označené aj Egyptský islamský džihád, Islamské hnutie Uzbekistanu a podobne. Pôvodne boli členmi al-Káidy predovšetkým Egypťania a saudskí Arabi, v súčasnosti však jej príslušníci môžu patriť k akejkoľvek národnosti. Jednotliví novo regrutovaní členovia tak nemajú väzbu na určité teritórium, pretože krajina, z ktorej pochádzajú, sa líši od tej, v ktorej boli vycvičení a radikalizovaní. Pole pôsobnosti teroristických buniek sa taktiež mení a vysoko pravdepodobné, že sa začína od konkrétnych lokalít vojenského konfliktu (Afganistan, Irak) presúvať na západ (Mužík, 2006).

Ideológia, ktorou al-Káida zastrešuje svoje teroristické činy je podobná ako u väčšiny organizácií tohto typu. Ide o zjednotenie globálnej moslimskej komunity, ktorej práva sú obmedzené prostredníctvom kresťanského a židovského útlaku. Al-Káida však bojuje aj proti sekulárnym štátom a režimom, ktoré sú z jej pohľadu poslušné voči Západu. Podľa argumentov tejto organizácie je povinnosťou brániť moslimskú obec (umma) prostredníctvom ozbrojeného boja vo Svätej vojne – čiže džihádu. Práve džihád predstavuje prostriedok, ktorý má napomôcť k utvoreniu islamského kalifátu zo všetkých moslimských národných štátov, kde bude platiť islamské právo šaría a striktné dodržiavanie koránu. Takýmto spôsobom al-Káida ospravedľňuje násilie ako aj teroristické činy, ktoré pácha proti sekulárnym režimom na Blízko východe ako aj západným spojencom, ktoré z jej pohľadu napomáhajú vykorisťovaniu a okupácii moslimského sveta (Střítecký, 2006).

Ideologické smerovanie al-Káidy ovplyvnilo množstvo islamských učencov a mysliteľov, ktorých sú zaradzovaní do reformného islamského prúdu pod názvom salafizmus. Tento smer sa snažil o návrat ku koreňom náboženstva, priamo k prorokovi Mohamedovi a ku koránu. V jeho ponímaní je nutné odstrániť všetky modernizačné prvky, ktoré podľa neho prorok nepredpokladal. Hnutie rodiace sa na báze tohto prúdu sa samozrejme rozdelilo, avšak aktívny odpor proti prenikaniu západného vplyvu do moslimského sveta je pre nich ideologickou spojnicou. Nie všetci stúpenci tohto učenia súhlasia s používaním násilia či dokonca terorizmom, avšak tí, ktorí sa nachádzajú na vysokých postoch al-Káidy, túto predstavu zdieľajú (Mužík, 2006).

V mene globálneho džihádu vydala v roku 1998 al-Káida výnos, presnejšie záväzné náboženské prikázanie (fatwu), ktorá zastrešila ostatné teroristické skupiny pod názvom Medzinárodný front pre džihád proti Židom a križiakom. Ide o konkrétny výraz štruktúry globálneho džihádu. Tento výnos otvorene vyzýva k likvidácii Američanov a ich spojencov – či už sa jedná o vojakov alebo civilistov. Jeho cieľom je oslobodenie Mekky

a vytvorenia stavu, kedy západ nebude môcť ohroziť žiadneho moslima. Samozrejme je povinnosťou každého moslima dodržiavať toto záväzné prikázanie za účelom zvrhnutia všetkých režimov (vrátane moslimských), ktoré kolaborujú s americkou vládou (Mužík, 2006).

Medzi základné metódy al-Káidy patria vraždy, únosy, bombové útoky, únosy lietadiel či samovražedné útoky. Zomrieť mučeníckou smrťou sa považuje za niečo vysoko pozitívne a fanatikmi dokonca oslavované – dobrovoľníci sú na smrť starostlivo psychologicky a nábožensky pripravovaní. Zabíjanie a smrť v mene Alaha je vnímaná v radikálnom moslimskom ponímaní ako najvyššia forma sebaobetovania. Niektorí teoretici sa domnievajú, že sa al-Káida snaží získať zbrane hromadného ničenia, čo by zvýšilo ničivosť ako aj dosah ich teroristických útokov. Táto organizácia nevaruje civilov ako niektoré teroristické skupiny – napríklad španielska ETA – aby umožnila nevinným opustiť oblasť, na ktorú hodlajú zaútočiť, práve naopak. Jej často využívanou taktikou sú početné simultánne samovražedné útoky. To znamená, že prebiehajú na niekoľkých miestach daného mesta približne v rovnakej dobe. Takéto útoky sa vyskytli v Londýne alebo v Ammáne v roku 2005. Táto teroristická taktika sa ukazuje ako nesmierne účinná, keďže má okrem veľké počtu usmrtených civilistov na svedomí aj obrovský strach a paniku obyvateľstva, ktoré sa tak cíti neisté. Al-Káida má na svedomí napríklad útok na americkú bojovú loď Cole v roku 2000, taktiež útoky na americké ambasády v Keni a Tanzánii, ako aj zmienený útok na Svetové obchodné centrum. Táto organizácie tiež zaútočila na najväčšie zariadenia na spracovanie ropy nachádzajúce sa v Saudskej Arábii, taktiež na francúzsky tanker pri pobreží Jemenu v roku 2002, prípadne útok na londýnsku verejnú dopravu v roku 2005 (Mužík, 2006).

Al-Káida je v súčasnosti považovaná za teroristickú organizáciu, ktorej členovia sú zodpovední za najbrutálnejšie teroristické útoky v súčasnosti. Ich ciele sú vyberané veľmi starostlivo, pričom je možné vidieť ich snahu o spáchanie takého útoku, ktorý bude mať čo najväčší ničivý účinok – prevažne čo sa civilných obetí týka. Obeťou tohto násillia sa tak môže stať prakticky ktokoľvek, kto nejako súvisí so západnou civilizáciou, samozrejme najviac sú ohrozené vojenské posádky a civili nachádzajúcich sa v zóne prebiehajúceho konfliktu. Útoky al-Káidy sú precízne pripravované, pričom sú analyzované slabiny budov a následne odporúčané vhodné metódy, ako taký útok čo najefektívnejšie vykonať. Pokiaľ sa nejedná o samovražedný útok, je samozrejme vypracovaný aj plán úniku po vykonaní teroristického činu (Raděj a kol., 2006).

3.3 Hamás

Hamás znamená doslovne odvahu alebo zápal, ale súčasne je toto pomenovanie skratkou pre Islamské hnutie odporu. Hnutie Hamás patrí spolu s Islamský džihád k jedným z najznámejších islamských teroristických organizácií, ktorých akcie majú medzinárodné dopady. Hamás vystupuje proti západnej ideológii a jeho členovia sa zaprisahali k zničeniu štátu Izrael a založeniu palestínskeho islamského štátu. Od roku 1987 sa Hamás často uchýľuje k teroristickým činom, najčastejšie namiereným na zmienený štát. Medzi teroristické aktivity Hamásu patria únosy a vraždy arabských informátorov ako aj izraelských vojakov a významných predstaviteľov vojenskej či civilnej sféry (Ranstorp, 2001a).

Podľa odborníkov bolo pri teroristických útokoch spôsobených touto skupinou v rokoch 1994-1996 zabitých 136 ľudí. Hamás odmieta akékoľvek dohody s Izraelom a jeho členovia sa držia svojich extrémnych náboženských cieľov. V roku 1994 prieskumy policajných zložiek palestínskej samosprávy ukázali, že Hamás má podporu vyše 40 percent obyvateľstva. Vo februári roku 1996 samovražedný atentátnik tejto skupiny zabil v jeruzalemskom autobuse 23 ľudí prostredníctvom bomby upravenej práve na zabíjanie živých cieľov – civilistov (Ranstorp, 2001a).

Hamás začal existovať v roku 1987 na okupovaných územiach západného brehu Jordánu a pásu Gazy. Začiatky tohto hnutia boli ovplyvnené Moslimským bratstvom, ktoré bolo organizáciou založenom koncom 20. rokov 20. storočia. Hamás bol pred svojim oficiálnym vznikom neziskovou organizáciou pod názvom „al-Mujama“ založenou šejkom A. Jásínom. Pôvodne do sféry jeho vplyvu patrili činnosti, ktorých cieľom bolo viesť veriacich k tomu, aby sa stali riadnymi moslimami. Hamás bol pôvodne financovaný predovšetkým islamskými prívržencami z celého sveta formou zakátu, islamskej náboženskej dane. Väčšinu z týchto darov využívala táto organizácia skutočne na dobročinné účely a financovanie prevádzky nemocníc a mešít. Hamás postupne prenikol aj medzi odborové organizácie a obchodné komory, keďže podobu militantného a teroristického hnutia získal až po vypuknutí palestínskeho povstania v roku 1987 (Ranstorp, 2001a).

Hnutie Hamás sa pokladá za palestínsku vetvu Muslimského bratstva, ktoré usiluje o zničenie Izraela. Až po zničení tohto štátu je možné podľa Hamásu založiť palestínsky islamský štát. Palestínu pokladá za náboženské územie (waaf), ktoré podľa mienky tohto hnutia musí zostať pod moslimskou kontrolou. Krátkodobým cieľom Hamásu je ukončenie izraelskej okupácie západného brehu Jordánu, pásma Gazy a východného Jeruzalemu. Dlhodobým cieľom Hamásu je založenie islamského štátu na území celej Palestíny od

Stredomoria až po riekú Jordán. Charta Hamásu, v ktorej boli obsiahnuté tieto ciele taktiež odmietal akýkoľvek kompromis v podobe toho, ktorý prezentuje Organizácie pre oslobodenie Palestíny (Introvigne, 2003).

Podľa nich je mierové vyjednávanie podmienkou dôsledkom oslabujúceho vplyvu západných kolonialistov. Hamás prijal džihád v jeho podobe „Svätej vojny proti neveriacim“, pričom v ňom vidí fundamentálnu náboženskú povinnosť každého moslima a zároveň jediný spôsob dosiahnutia svojich cieľov. Po uväznení či zabití niektorých popredných predstaviteľov Hamásu, sa organizačná štruktúra tohto hnutia zmenila. Po zatknutí duchovného vodcu hnutia šejka A. Jásína v roku 1989 vzrástol význam vedenia tejto skupiny, ktoré sídlilo mimo okupovaného územia – najmä v Jordánsku, Sýrii a USA. Vedenie Hamásu tvoria vysoko postavení náboženský kňazi či už s okupovaných území alebo iných regiónov, pričom základ vedenia tvorí takzvaná najvyššia poradná rada (Introvigne, 2003).

Hamás v rámci svojej územnej pôsobnosti vytvorili štyri doteraz známe samostatné oblasti velenia. Tri z nich sa nachádzajú na západnom brehu Jordánu a jedno v pásme Gazy. Každé oblastné velenie je vedené veliteľom menovaným poradnou radou, ktorej je zároveň podriadený. Tento veliteľ riadi výbor koordinujúci činnosť v každom regióne. Všeobecné informácie a inštrukcie sú oznamované exilovým vedením, avšak jednotlivé útoky na židovských civilistov - osadníkov alebo izraelských vojakov nevyžadujú schválenie vyššieho vedenia. Avšak atentáty na židovských občanov na území Izraela musia dostať súhlas poradnej rady (Ranstorp, 2001a).

Za teroristické útoky pripisované Hamásu zodpovedá vojenské krídlo tohto hnutia, brigády al-Kásim, ktorá bola založená v roku 1991. Tieto vojenské oddiely hnutia Hamás dohliadajú nad všetkými bojovými a teroristickými akciami, súčasne riadia špionáž, podobne ako aj bezpečnostný dohľad, nábor a výcvik nových členov. Nováčikovia, ktorí prešli výberom absolvujú dôkladný výcvik v boji v mestskej zástavbe, pričom sa im dostáva aj neustáleho ideologického a náboženského vzdelania. Bojové utajenie je zabezpečené špecifickou organizačnou štruktúrou týchto brigád, keďže sú tvorené sieťou samostatných dvoch až trojčlenných buniek. Tieto bunky navyše disponujú obmedzeným rozsahom spojenia v hierarchii brigády a vôbec nie sú v kontakte s inými bunkami, aby ich nemohli ich členovia v prípade zajatia kompromitovať. Izraelská rozviedka predpokladá, že v pásme Gazy pôsobí asi 15-25 stálych členov a na brehu Jordánu minimálne 25-30 členov týchto brigád (Ranstorp, 2001a).

Hlavným terčom útoku Hamásu je izraelská populácia sídliača na okupovaných územiach. Hamás zatiaľ nepodnikol žiadny zaznamenaný útok na nežidovské obyvateľstvo alebo inštitúcie. Odozve tieto hnutia, ku ktorým patria tí členovia palestínskeho moslimského spoločenstva, ktorý z pohľadu Hamásu, jedajú v rozpore s islamským zákonom, sú označované za kolaborantské. Hamás členov týchto hnutí často prenasleduje, perzekvuje a aj vraždí. Podobne je nepriateľom Hamásu aj Organizácie pre oslobodenie Palestíny, ktorá sa snaží viesť s izraelskou stranou mierové dohovory založené na obojstranne prijateľnom kompromise (Ranstorp, 2001a).

Stratégia Hamásu sa zameriava na udržovanie Izraela a jeho obyvateľov v strachu, pričom sa tak snaží vytvoriť podmienky pre vznik domácej izraelskej opozície vyzývajúcej proti okupácii. Druhým je vyvolanie izraelských odvetných akcií podnecujúcich palestínske nepokoje, ktoré môžu byť vystupňované Hamásom. Podľa odborníkov prešiel terorizmus hnutia Hamás tromi základnými fázami. Prvotne bol odpor proti izraelskej okupácii vyjadrovaný živelne prostredníctvom hádzania kamenia, pästnými súbojmi a občianskou neposlušnosťou. B prvej fáze terorizmu dochádzalo najmä k vraždám takzvaných kolaborantov z radov palestínskych občanov a hodnostárov, ktorí spolupracovali s izraelskou stranou. Taktiež boli trestaní aj tí, ktorí mali zmierlivý politický postoj. V roku 1989 začal Hamás s priamymi útokmi na izraelských vojakov, pričom v tomto roku boli unesení a zabití dvaja izraelskí vojaci. Nasledovali útoky s nožmi na izraelských vojakov a občanov, pričom začiatkom 90. rokov 20. storočia sa začali objavovať aj útoky strelbou z idúcich áut a pumové atentáty (Ranstorp, 2001a).

Hamás si počas prvých rokov svojho pôsobenia vydobyl popularitu už zmienenou sieťou sociálnej starostlivosti. Toto hnutie tiež využilo to, že Organizácia pre oslobodenia Palestíny sa neuvážene pridala na stranu Iraku, keď podporila jeho útok na Kuvajt v roku 1990. Hamásu sa vďaka tomu podarilo získať štedré príspevky od štátov v Perzskom zálive, ktoré boli pôvodne určené na financovanie vyššie uvedenej organizácie. V druhej fáze svojho pôsobenia začal Hamás stupňovať svoje útoky. Zároveň sa dostal do ostrého sporu s najdôležitejším nenáboženským palestínskym hnutím Fatah. Zlomovým okamihom bol únos a poprava člena izraelskej pohraničnej stráže, ktorým predchádzalo zastrelenie piatich izraelských vojakov v pásme Gazy. Izraelské bezpečnostné sily podnikli neúspešnú oslobodzovaciu akciu potom, čo odmietli podmienky Hamásu, ktoré pozostávali zo žiadosti o prepustenie šejka Jásína, zakladateľa Hamásu. Izraelská vláda na tento čin reagovala prudkými sankciami a nechala nútene presídliť vyše 400 osôb, ktoré boli podozrivé z podpory Hamásu a Islamského džihádu do južného Libanonu. To však

akcieschopnosť hnutia Hamás nejako nenarušilo, práve naopak – v roku 1992 začal organizovať už zmienené brigády al-Kásim (Ranstorp, 2001a).

V roku 1993 bola podpísaná izraelsko-palestínska mierová dohoda a Hamás sa zameril najmä proti Organizácii pre oslobodenie Palestíny, ktorej mierové úsilia sa rozhodol sabotovať. Hnutie Hamás sa spojilo s Iránom, ktorý im poskytol finančnú pomoc na boj proti Izraelu. V apríli 1994 brigády al-Kásim spustili rad samovražedných atentátov, ktoré boli inšpirované proiránskym hnutím Hizballáh v Libanone. Tieto útoky ohlásili tretiu fázu terorizmu hnutia Hamás, ktoré reagovalo na masaker, pri ktorom izraelskí extrémisti pri streľbe na palestínskych veriacich zabil v mešite 29 ľudí. Samovražedný atentátnik Hamásu zaútočil na autobus v meste Afula – pri tomto útoku zahynulo 8 izraelských civilistov (Ranstorp, 2001a).

Ďalšie samovražedné atentáty sa odohrali ten istý rok na trase do Tel Avivu a vyžiadali si ešte väčší počet mŕtvych. Samovražedné atentáty vyvolali masové zatýkanie členov a aktivistov Hamásu izraelskou stranou. Izrael zároveň požiadal jednotlivé orgány palestínskej samosprávy, aby podnikli kroky proti brigádám al-Kásim. Palestínci mali podľa tejto dohody prinútiť politické krídlo Hamásu k začatiu dialógu s Organizáciou pre oslobodenie Palestíny, pričom súčasťou týchto dohovorov malo byť aj pozastavenie teroristických útokov voči Izraelu. Krátke prímerie bolo prerušené z izraelskej strany po zavraždení významného predstaviteľa brigád al-Kásim, v nasledujúcom týždni potom počas piatich samovražedných atentátov zahynulo v Tel Avive a Jeruzaleme 59 ľudí. V priebehu troch rokov od podpísania mierovej dohody Hamás zabil vyše 200 izraelských vojakov a civilistov. V roku 1997 bola zároveň po ôsmych rokoch väzenia prepustený jeho zakladateľ šejk Jásín, pričom Hamás na oplátku prepustil na slobodu dvoch agentov Mossadu (Ranstorp, 2001a).

3.4 Džihád

Džihád nie je len pomenovaním Svätej vojny moslimov proti neveriaci, ale aj skratkou teroristickej skupiny, ktorá sa nazýva Islamský džihád, ktorá spolu s hnutím Islamská skupina vzišla z Moslimského bratstva, jednej z najvýznamnejších islamských organizácií založených v 20. rokoch 20. storočia. Pozornosť verejnosti vzbudilo toto hnutie zavraždením egyptského prezidenta Anvara Sadata v roku 1981 ako aj následnou vlnou protiteroristických útokov, ktoré na ňu boli namierené začiatkom 90. rokov. Tieto útoky pripisujú teoretici terorizmu rozporom medzi nenáboženskou egyptskou vládou a islamskými fundamentalistickými skupinami. Obe zmienené teroristické skupiny, ktoré

sú aj v súčasnosti činné na území Egypta. Moslimskému bratstvu ako aj jeho radikálnym odvetviam slúži terorizmus ako nástroj na potlačenie západného kultúrneho a sekulárneho vplyvu, pričom ich cieľom je vrátiť Egypt k pôvodným, fundamentálnym islamským hodnotám (Ranstorp, 2001c).

Postupom času sa Islamský džihád súčasne postavil proti pomaly sa budujúcemu spojenectvu Izraela a Egypta. Pri opise Islamského džihádu si je nutné uvedomiť, že toto teroristické hnutie má nesmierne dlhú tradíciu, ktorá siaha až do začiatkov britskej nadvlády v Egypte, kedy odboj využíval terorizmus na zmiernenie svojej vojenskej nevýhody proti vtedajšiemu hegemónovi. Džihád sa nevyznačuje len vonkajšími teroristickými činmi, ale uspel aj v procese infiltrovania egyptskej polície a armády, vďaka čomu dostáva nielen aktuálne informácie, ale má moc ohroziť v podstate akéhokoľvek predstaviteľa štátu. Moslimské bratstvo, ktoré je oficiálnym politickým a ideologickým hnutím zjednocujúcim aj nemilitantných moslimov, je zároveň krycou organizáciou pre činnosť radikálnych teroristických skupín (Raděj a kol., 2006).

Od úspešného atentátu na prezidenta Sadata začiatkom 80. rokov 20. storočia sa násilie v Egypte stupňovalo, pričom radikály získali podporu verejnosti najmä prehľbujúcej sa ekonomickej kríze Egypta, kedy nezamestnanosť stúpila až na 20 percent. V októbri 1992 navyše zasiahlo Káhiru ťažké zemetrasenie a vyžiadalo si niekoľko stovák obetí. Moslimské bratstvo v podobe Islamskej skupiny poskytlo zraneným či inak postihnutým nešťastím humanitárnu pomoc, čím prekonalo aj v podstate neschopné vládne informácie, ktoré sa s katastrofou nedokázali vysporiadať. Medzi Islamskou skupinou a Islamským džihádom existuje niekoľko rozdielov, aj keď mnohí odborníci ich ciele, postupy ako aj ideológiu v podstate stotožňujú. Islamská skupina na rozdiel od džihádu disponuje rozsiahlou sieťou nasledovníkov nachádzajúcich sa vo všetkých vrstvách spoločnosti. Jej priaznivci sú zastúpení aj na univerzitách, pričom jej sympatizantov je možné nájsť v dedinách rovnako ako veľkých mestách. Islamský džihád má však oveľa radikálnejšiu doktrínu a je tvorený malými, viac profesionalizovanými skupinami alebo presnejšie – teroristickými bunkami (Ranstorp, 2001c).

V každom prípade je však ťažké oddeľovať činnosť týchto dvoch skupín, ktoré sa pod záštitou Moslimského bratstva dopĺňajú a spolu pôsobia v podstate na všetky vrstvy obyvateľstva. Islamská skupina sa navyše snaží destabilizovať egyptský režim tak, že útočí na nenáboženské západné inštitúcie ako sú banky a kultúrne strediská. Sama poskytuje rozsiahlu sieť kultúrnych a sociálnych služieb, prostredníctvom ktorých sa snaží prinavrátiť moslimov k ich kultúrnym koreňom. Džihád naopak preferuje priamy spôsob

útoke a jeho teroristické činy sa zameriavajú na prenikanie do vojenských a policajných kruhov ako aj vraždenie významných predstaviteľov vojenských a civilných zložiek štátu. Aj keď majú odlišnú stratégiu, obe tieto organizácie vyhlasujú, že dokážu vyriešiť sociálne, hospodárskej a politické problémy krajiny (Ranstorp, 2001c).

Islamská skupina sa prvýkrát oficiálne sformovala v roku 1971, kedy jej pomohol k vzostupu paradoxne neskôr zavraždený prezident Sadat, ktorý jej poskytol finančné prostriedky, výcvik a zbrane, hodlajúc využiť túto organizáciu proti znepriateľenej politickej lavici. Sadat bol pôvodne členom súdu, ktorí stíhal členov Moslimského bratstva, ale jeho oportunistický mu nebránil spojiť sa so skupinou, ktorá sa k nemu priamo hlásila. Prehlbujúca sa kríza v Egypte a najmä podpis egyptsko-izraelskej mierovej dohody v roku 1979 vyvolali protestné demonštrácie Islamskej skupiny a hromadné zatváranie jej členov egyptskými úradmi. V tom istom roku bol nad prezidentom Sadatom vynesený náboženský rozsudok duchovným vodcom Islamskej skupiny šejkom Rahmánom, ktorý vyzval k jeho zavraždeniu. Táto skupina disponovala ku koncu 20. storočia približne päťdesiatimi tisícmi stálych členov a ešte väčším množstvom sympatizantov, čo z nej činí rozsiahle a v podstate nezničiteľné sociálne hnutie hlboko zakotvené v egyptskej spoločnosti (Ranstorp, 2001c).

Fundamentalistický terorizmus, na ktorom mali svoj podiel zrejme obe uvedené teroristické skupiny, zosilnej v Egypte koncom 80. rokov. Len v roku 1987 bolo v Egypte spáchané tri teroristické útoky. O dva roky neskôr sa v americkom a britskom kultúrnom stredisku v Káhire našli výbušné nástrahy. V roku 1990 sa islamská skupina prihlásila k vražde hovorca Ľudového zhromaždenia, čiže egyptského parlamentu. O rok neskôr šejk Rahmán vyzval svojich prívržencov k prevratu v Egypte a zavraždeniu prezidenta Múbaraka. K novej vlne útoku Islamskej skupiny a Islamského džihádu napomohli aj vycvičení bojovníci so skúsenosťami s sovietsko-afganskej vojny, ktorí po boku mudžahídov bojovali proti sovietskej okupácii (Poledne, 2002).

Islamský džihád sa od Islamskej skupiny líši prevažne svojou štruktúrou ako aj radikálnosťou svojej doktríny. Zatiaľ čo Islamská skupina má oporu v širokých vrstvách obyvateľstva a je pomerne voľne organizovaná, Islamský džihád je pomerne malou avšak extrémne odhodlanou organizáciou. Náboženská doktrína džihádu je oveľa extrémnejšia a násilnejšia. Táto skupina bola založená v roku 1978 pod vedením Mohameda Abdula Salama Faraja, ktorý bol islamský ideológom, a Abdula Latifa Zumura, ktorý mal na starosť organizovanie bojového krídla. Najvýznamnejším činom Islamského džihádu bolo už zmienené zavraždenie prezidenta Sadata, ktorý bol reakciou na mierovú dohodu s Izraelom podobne ako aj na zásah policajných zložiek proti extrémistom. Štyria muži

v uniforme egyptskej armády, ktorí boli v skutočnosti členmi Islamského džihádu, opustili svoje miesta a vyzbrojení automatickými zbraňami a granátmi zaútočili na tribúnu, z ktorej sledoval prehliadku prezident Sadat a jeho hostia. Prezident bol smrteľne ranený a okrem neho zahynulo sedem ďalších osôb vrátane troch amerických vojenských dôstojníkov (Ranstorp, 2001c).

Po prezidentovej smrti bol šejk Rahmán nominovaný Islamským džihádom na post vedúceho činiteľa a hlavnú postavu islamskej revolúcie. Egyptské orgány však začali postupovať proti Islamskému džihádu nesmierne tvrdo a pripravovanú revolúciu prekazili, pričom zatkli vyše 3000 členov tohto hnutia. Po zavraždení prezidenta Sadata a neúspechu revolúcie, sa oslabený Islamský džihád reorganizoval a sústredil sa na prenikanie do egyptských ozbrojených síl a policajných zložiek. Práve v daných inštitúciách sa mu podarilo vytvárať bunky, ktoré sa v polovici 80. rokov podieľali na útokoch proti oficiálnym predstaviteľom štátu, napríklad dvom bývalým ministrom vnútra v roku 1986. Islamský džihád touto stratégiou sledoval to, aby štátny aparát nedokázal udržiavať kontrolu nad jednotlivými časťami krajiny. Zároveň sa snažil vzbudiť sympatie vo vojenských kruhoch a získať si u nich podporu svojimi ozbrojenými akciami. V roku 1993 boli v Egypte súdení pre svoje kontakty s Islamským džihádom traja vojaci, pričom sa jednalo o prvý proces s teroristami od zavraždenia egyptského prezidenta. V tom istom roku sa jedna extrémistická teroristická skupina spojená s Islamským džihádom prihlásila k zodpovednosti za pumový atentát na ministra vnútra, ktorý skončil neúspešne, ale vyžiadal si životy 4 ľudí, pričom džihád sa pokúsil aj o atentát na premiéra Atefa Sedkiho, ktorý taktiež skončil neúspechom (Ranstorp, 2001c).

Za netypický pre Islamský džihád označili odborníci pumový atentát na egyptskú ambasádu v pakistanskom Islamabad, pri ktorom zomrelo 17 ľudí. Džihád následne získal finančnú pomoc a výcvik v Iráne, avšak kvôli obmedzenej členskej základni si nemohlo dovoliť zopakovať pokus o revolučný prevrat a hromadné teroristické činy ako v minulosti. Navyše egyptská vláda reagovala na teroristické akcie Islamského džihádu vlastným terorom. Zajatí príslušníci či sympatizanti tohto hnutia boli brutálne mučení a často bez súdu zastrelení, pričom egyptská vláda sledovala týmto postupom zlomenie opozičných síl v krajine (Raděj a kol., 2006).

V ozbrojených konfliktoch boli zabitú desiatky policajtov a príslušníkov ozbrojených zložiek ako aj radikálov. Od roku 1994 zatlačili vládne ozbrojené zložky povstalcov do defenzívy a tí boli nútení väčšinu svojich aktivít preniesť do oblasti Horného Egypta. V závere je možné skonštatovať, že Islamská skupina a Islamský džihád majú

spoločné ideologické korene ako aj nepriateľov. Hoci sa líšia veľkosťou a výberom cieľov, je u nich možné odpozorovať určitý stupeň spolupráce. Džihád je zraniteľný najmä vojenskými akciami egyptských orgánov, zatiaľ čo členovia Islamskej skupiny sa sústredia na to, aby ich násilné akcie boli dopĺňané realistickými alternatívami k nenáboženským hodnotám. Podľa odborníkov je nepravdepodobné, aby sa týmto skupinám podarilo naplniť ich cieľ a vytvoriť islamský štát oprostý od zásahov západnej kultúry. To však neznamená, že nebudú pokračovať vo svojich teroristických činoch, ktoré si vyžadujú ešte množstvo civilných obetí (Ranstorp, 2001c).

4 NAJNIČIVEJŠIE TERORISTICKÉ ÚTOKY

V tejto kapitole budeme stručne analyzovať niektoré vybrané teroristické útoky, ktoré sú považované za tie najničivejšie ukážky terorizmu našich čias. V krátkosti sa zameriame na lokalizáciu teroristického činu, popis príčin či ich teórií ako aj prípadných následkov. Je dôležité pripomenúť, že v rámci každého z uvedených teroristických útokov existuje množstvo protichodných teórií, konšpiračných hypotéz a špecifik vyplývajúcich z čiastočného utajenia faktov pred verejnosťou.

4.1 Lockerbie (1988)

Aféra Lockerbie označuje pomenovanie pre najhorší teroristický útok na pôde Európy. Ide o bombový teroristický útok na let Pan Am 103, konkrétne lietadlo značky Boeing 747, ktorý sa odohral dňa 21. decembra 1988. Let spoločnosti Pan American World Airways smerujúci s londýnskeho letiska Heathrow na newyorské letisko J. F. Kenedy bol ukončený. Príčinou bol teroristický útok, konkrétne odpálenie plastickej trhaviny československej výroby (semtex) na palube lietadla nad škótskym mestečkom Lockerbie (ČTK, 2013).

Pri tomto teroristickom útoku zahynulo 270 obetí z 21 štátov nachádzajúcich sa v lietadle vrátane 11 obetí, ktoré si vyžiadala havária lietadla na zemi. Tento teroristický útok bol až do útoku 11. 9. 2001 považovaný za najväčší útok na občanov USA, ktorí tvorili 189 obetí z celkového počtu 270. Pri neskoršom vyšetrowaní sa zistilo, že nálož vybuchla v prednej časti úložného priestoru lietadla. Pri výbuchu boli trosky lietadla kvôli veľkej výške ako aj rýchlosti vetra rozptýlené na viac ako 800 kilometrov štvorcových (ČTK, 2013).

Z 243 cestujúcich, 16 členov posádky a 11 obetí na zemi neprežil nikto. Obrovský rozdiel zmeny tlaku v lietadle spôsobený odpálením bomby mohol cestujúci doslova roztrhať vnútorné orgány a spôsobiť smrť. Podľa odborníkov z radu lekárov sa však potvrdilo, že niektorí cestujúci nezomreli ihneď, ba dokonca ani neupadli do bezvedomia a niekoľko z nich prežilo dokonca vstup lietadla na nižších a na kyslík bohatších sfér. Veľkú časť cestujúcich teda zabil priamo dopad lietadla na zemi. Podľa jednej svedkyne bol dokonca jeden z cestujúcich nažive, avšak zomrel pred príchodom lekárskej pomoci. Obyvateľstvo na zemi, konkrétne 11 ľudí, zahynulo v dôsledku toho, že krídla lietadla

zmietli z povrchu niekoľko domov a vytvorili kráter dlhý takmer päťdesiat metrov (ČTK, 2013).

Vyšetrovanie tohto teroristického útoku prinieslo prekvapivo podrobné zistenia. Spolu s prehrávačom bolo v úložnom priestore aj detské oblečenie, o ktorom sa neskôr zistilo, že bolo vyrobené na Malte. To vyšetrovateľov nakoniec priviedlo aj k maltskému obchodníkovi T. Gaucimu, ktorý oblečenie predal Midžrahímu, ktorý bol toho času zamestnancom bezpečnostného oddelenia líbyjských aerolínií na Malte. Midžrahí s ďalším obvineným dôstojníkom meno A. Ch. Fimá zrejme prepašovali na palubu letu PA 103 výbušninu semtex. Dôkaz poskytla aj návšteva oboch mužov v ČSSR v polovici 80. rokov, čiže na miesto pôvodu trhaviny. Kufrík s náložou a časovým spínačom Líbyjci zrejme v kazetovom prehrávači letom Air Malta do Frankfurtu, kde bola táto batožina preložená do letu z Londýna. USA ako aj Veľká Británia vydala na týchto mužov zatykač v novembri 1991 (ČTK, 2013).

Vyšetrovatelia zistili, že ešte pred útokom prišlo nejasné varovanie z Helsínk. Americká letecká správa vydala už 5. decembra 1988 prehlásenie, že neznámy muž s arabským prízvukom ohlásil telefonicky na americkú ambasádu v Helsinkách možnosť výbuchu lietadla spoločnosti PanAm na linke z Frankfurtu do USA v nasledujúcich dvoch týždňoch v spojitosti s organizáciou palestínskeho teroristu abú Nidala. Výbušninu mala dodať do lietadla fínska či švédska občianska v nejakom dômyselnom zariadení. Vyšetrovatelia však neskôr zistili, že varovanie bola mystifikácia a súhra nešťastných náhod (ČTK, 2013).

Podľa amerického vyšetrovania mal byť útok líbyjskou odpoveďou na nálety amerického letectva na Tripolis a Bengházi 15. apríla 1986. Tie boli vykonané kvôli líbyjskej podpore medzinárodného terorizmu a v odvetu za výbuch nálože na západoberlínskej diskotéke, pri ktorej zahynulo 44 civilistov vrátane Kaddáfího adoptívnej dcéry. Podľa vyšetrovateľov tohto incidentu existuje množstvo ďalších motívov. Výbuch mohol byť údajne aj odvetou za zostrelenie iránskeho civilného lietadla v lete 1988 americkou vojenskou loďou Vincennes, pričom podľa tohto scenára mali byť do atentátu zapletené radikálne palestínske skupiny - Ľudový front pre oslobodenie Palestíny, najmä hlavné velenie Ahmada Džibríla. Irán ako aj Džibríl takéto obvinenia poprel.

Podľa ďalšej teórie mohol byť strojcom atentátu Muhammad abú Talb spätý s málo známym palestínskym radikálnym Frontom ľudového palestínskeho boja. Tento v Egypte narodený terorista údajne dostal kufrík s bombou do lietadla priamo v Londýne, keď podplatil zamestnancov na letisku Heathrow. Abú Talb bol v roku 1989 odsúdený za

podiel na pumových útokoch v Kodani a Amsterdame, pri ktorých v roku 1985 zahynul jeden človek. Ďalší odborníci usúdili, že o nebezpečenstvo hroziacom transatlantickým letom na konci roka 1988 vedelo hneď niekoľko západných tajných služieb. Bývalý výkonný tajomník zástupcu riaditeľa CIA V. Marchetti tvrdil, že o útokoch vedel vopred Mossad, ale americkú stranu vraj neinformoval. Podľa niekoľkých zdrojov tento útok predvídali aj niektoré skupiny v CIA, ale rozhodli sa túto informáciu nezdieľať (ČTK, 2013).

Proces s oboma obžalovanými Líbyjcami začal v máji roku 2000 v holandskom Camp Zeiste pri Haagu podľa škótskeho práva. Midžrahí, ktorý trval na svojej nevine, bol 31. januára 2001 odsúdený na doživotie, Fíma bol oslobodený a prepustený na slobodu. Rozsudok doživotia nad Midžrahím bol potvrdený v odvolacom procese v marci 2002. Midžrahí bol následne vo februári 2005 prevezený z väzenia Barlinnie v Glasgowe do väznice Greenock v západnom škótsku. V novembri 2008 zamietol odvolací súd v Edinburgu jeho podmienené prepustenie kvôli rakovine prostaty, pričom na slobodu sa dostal až v roku 2009, kedy sa vrátil do svojej vlasti. Tento krok kritizovalo množstvo politikov vrátane amerického prezidenta B. Obamu. Midžrahí zomrel v Tripolise 20. mája 2012, pričom ešte predtým televízia Al-Džazíra uviedla, že vyšetrovatelia mali dôkazy, ktoré spochybňovali verdikt proti Midžrahímu (ČTK, 2013).

4.2 Tokio (1995)

V piatich koordinovaných útokoch pustili teroristi plyn sarín v niekoľkých vstupov do podchodov metra v Tokiu. Zabili 12 ľudí, vážne zranili 54, pričom vyšetrovatelia uvádzajú až okolo tisíc ľudí, ktorý spôsobil tento útok problémy s dýchacími cestami. Útok prišiel nad ránom dňa 20. marca 1995 v dopravnej špičke v jednom z najľudnatejších miest na svete. Kvapalnú sarín bol uložený v igelitových vreckách, ktoré každý tím zabalil do novín. Každý páchatel niesol dva balíčky sarínu, ktoré obsahovali približne liter tejto nervovo-paralytickej látky. Podľa odborníkov môže už približne jedna kvapka sarínu zabiť dospelého človeka (Redakcia ZAH, 2006).

Páchatelia nastúpili do vopred vybraných spojov na stanicich, pričom každý člen tímu pustil balíček s nervovým plynom a niekoľkokrát ho prebodol naostrenou špičkou dáždnika. Následne každý z páchatel'ov vystúpil a utekal za komplicom, ktorý na neho čakal v únikovom vozidle. Útok bol nasmerovaný proti vlakom prechádzajúcim Kasumugaseki a Nagatachu, kde je sídlo vlády Japonska. Išlo o najväčší útok, ktorý sa odohral v Japonsku od konca druhej svetovej vojny. Nakoniec vyšetrovatelia prišli na to,

že za útok bolo priamo zodpovedných desať mužov, pracujúcich vo dvojiciach. Päť mužov vypustilo sarín do metra, zatiaľ čo ďalších päť im poskytlo únikový odvoz (Redakcia ZAH, 2006).

Aum Shinrikyo alebo aj Óm šinrikió, prekladané ako „skutočné učenie“ je názov spornej náboženskej skupiny založenej v Japonsku. Tá získala medzinárodný ohlas práve kvôli vyššie uvedenému útoku, ku ktorému sa aj prihlásila. Japonská polícia spočiatku tvrdila, že útok bol v skutočnosti spôsobom, ako z pohľadu tejto náboženskej skupiny urýchliť apokalypsu. Zároveň sa predpokladalo, že to bol pokus o zvrhnutie japonskej vlády a vyhlásenie Shoko Asahara, zakladateľa skupiny za kráľa Japonska. Najnovšie teórie však naznačujú, že útok bol pokusom odvrátiť pozornosť od skutočnej agendy tejto náboženskej skupiny. Asahara bol v roku 2004 odsúdený na smrť obesením, ale jeho právnici sa okamžite odvolali proti tomuto rozhodnutiu. Japonský najvyšší súd rozhodol o odložení rozsudku dokým nebudú známe výsledky jeho psychologických testov. V roku 2006 japonský najvyšší súd rozhodol, že Asahara je pripravený na proces a odmietol odvolanie proti rozsudku smrti. (Redakcia ZAH, 2006).

4.3 Nairobi (1998)

V centre Nairobi v africkom štáte Keňa explodovala 7. augusta 1998 trhavina, ktorá usmrtila viac než dvesto ľudí a zranila ich viac než tisíc. Niekoľko minút po explózii v Nairobi vybuchla bomba ukrytá v aute aj v diplomatickej štvrti pod názvom Dar-es-Salaam, ktorý je tanzánskou metropolou. Pri tomto druhom výbuchu prišlo o život dvanásť ľudí, pričom vyše osemdesiat ich bolo ťažko ranených. Budova, v ktorej došlo k prvej explózii a ktorá bola úplne zničená, sa nachádzala medzi ambasádou Spojených štátov amerických a obchodnou bankou. K útoku na každé z oboch veľvyslanectiev bolo použité nákladné vozidlo naložené výbušninami. K obojmu útoku sa prihlásila k zodpovednosti teroristická skupina al-Káida (ČTK, 2013).

Veľký počet obetí v Nairobi bol zapríčinený aj faktom, že veľvyslanectvo bolo umiestnené v rušnom centre mesta. Výbuch poškodil budovy v okruhu päť blokov a dve prechádzajúce autobusy. Americká veľvyslankyňa už dva roky pred útokom márne žiadala americké Ministerstvo zahraničia o presťahovanie veľvyslanectva na iné miesto. Jej žiadosť sa neuskutočnila z toho dôvodu, že hrozba voči americkému veľvyslanectvu v Keni bola vyhodnotená ako nízka. Práve preto bolo pri výbuchu na veľvyslanectve v Dar-es-Salaame zranených oveľa menej ľudí – nachádzalo sa totiž ďalej od centra a navyše bolo zabezpečené o niečo lepšie (ČTK, 2013).

Po týchto teroristických útokoch sa rozbehlo celosvetové pátranie. Stovky špecialistov z rôznych spravodajských a policajných zložiek sa snažili zrekonštruovať priebeh činu. Zistilo sa, že automobil v Nairobi bol naložený vyše 270 kilogramami výbušniny. Bezpečnostná služba ambasády naviedla vozidlo k zadnému vchodu, pretože nemalo diplomatickú značku. Posádka vozidla následne zaútočila na príslušníkov kenskej ochranky veľvyslanectva, pričom použila aj granát. Podľa odborníkov teroristická Organizácia al-Káida pred útokom kritizovala americkú agendu vojny v Zálive ako aj prítomnosť USA v Saudskej Arábii a účasť na vojenských operáciách v Somálsku a Jemene (ČTK, 2013).

Útok na americké veľvyslanectvo v Nairobi prebehol podľa vyšetrovateľov nasledovne. Al-Káida sledovala toto veľvyslanectvo a pripravovala pôdou pre útok. V máji 1988 terorista K. K. Mohamed prenajal v Nairobi dom s garážou, kde začal vyrábať bomby. Neskôr si teroristi prenajali dom približne šesť kilometrov od veľvyslanectva v Dar-es-Salaamu. Jednotlivé zložky bômb boli prepravované po častiach vo vreciach s ryžou. V bombe určenej pre americké veľvyslanectvo v Nairobi bol použitý trinitrotoluén, dusičnan hlinitý a hliníkový prášok. Výbušninu teroristi vložili do drevených škatúl a naložili na nákladné vozidlá (ČTK, 2013).

Američania odpovedali na tento teroristický útok operáciu pod názvom Infinite Reach (Neobmedzený dosah) a zaútočili raketami na ciele v Sudáne a Afganistane. Z amerických vojnových lodí bolo odpálených viac ako 70 rakiet Tomahawk a podľa ich tvrdení došlo k zničeniu výcvikových táborov teroristov v Afganistane a chemickej továrne Al-Shifa nachádzajúcej sa v blízkosti Chartúmu v Sudáne. Americké veľvyslanectvo v Nairobi bolo nakoniec presunuté z centra mesta do inej oblasti (ČTK, 2013).

4.4 New York, Washington (2001)

Útoky na Svetové obchodné centrum v New Yorku a Pentagon vo Washingtone, ktoré sa uskutočnili 11. septembra sú považované za útok na západné princípy demokracie. Ráno o 8:45 narazilo do Svetového obchodného centra (WTC) dopravné lietadlo Boeing 767 unesené z letu Boston – Los Angeles. Prvotne to vyzeralo ako dopravné nešťastie a k miestu zrážky sa zbehli záchranári a policajti ako aj reportéri. O niekoľko minút neskôr narazilo do severnej veže ďalšie dopravné lietadlo, tentoraz Boeing 757, čo potvrdilo predpoklady, že sa jedná o teroristický útok. Útoky si vyžiadali veľké množstvo životov ľudí pracujúcich v oboch budovách ako aj životy záchranárov. O vyše hodinu neskôr sa stalo terčom teroristického útoku aj sídlo amerického ministerstva obrany vo Washingtone,

keď do tejto budovy narazilo lietadlo Boeing 767, ktoré s teroristami aj cestujúcimi dopadlo na vrtuľníkovú pristávaciu plochu. O niečo neskôr vybuchol pred ministerstvom zahraničia automobil naložený výbušninou (Pimlott, 2001).

V danej chvíli bolo zrejme nielen to, že sa jedná o prejav terorizmu, ale o súbor koordinovaných teroristických útokov. Prvýkrát v dejinách USA bol zavretý letecký priestor nad všetkými štátmi, pričom žiadne lietadla nemohli vzlietnuť. Jeden boeing 747 bol však stále vo vzduchu a mieril k hlavnému mestu na sídlo prezidenta USA – Biely dom. Nakoniec sa však zrútil v riedko osídlenej oblasti v Pensylvánii. Vyšetrovatelia predpokladajú, že na palube lietadla došlo k boju medzi únoscami a pasažiermi ako aj posádkou o nadvládu nad lietadlom. Podľa niektorých odborníkov bolo dané lietadlo zostrelené, keď neodpovedalo na výzvy. V unesených lietadlách zahynulo dokopy 266 ľudí. Dôsledkom útoku a kolapsu budov zahynulo vyše 6000 ľudí. Tento rozsiahly, ničivý a neuveriteľne koordinovaný teroristický útok vydesil celý svet (Pimlott, 2001).

Podľa mnohých odborníkov však tvrdenia, že za útokom stoja islamský extrémisti, ktorí bez pomoci „zvnútra“ dokázali zorganizovať tak premyslený útok, nie sú opodstatnené. Verejnosť ako aj ozbrojené zložky USA sa zamerali na saudského miliardára U. bin Ládina a organizáciu al-Káida, ktorých považovali za zodpovedných za daný teroristický čin. USA si tak aj u spojencov vynútilo podporu k útoku na Afganistan, pričom svoje podozrenie doložili len málo relevantnými dôkazmi. Islamský svet reagoval na americkú agresiu radikálne a na územiach väčšiny islamských štátov sa vytvorila silná protiamerická opozícia. Útoky USA a ich spojencov si však vyžiadali ešte viac civilných obetí, než teroristický útok z 11. septembra 2001 (Poledne, 2002).

4.5 Bali (2002)

Pri teroristickom atentáte na indonézskom ostrove Bali dňa 7. novembra 2002 zahynulo vyše dvesto ľudí, prevažne zahraničných turistov, pričom zranených bolo vyše tristo ľudí potom, čo dva silné výbuchy otriasli zábavnou štvrtťou na pláži Kuta. Podľa špecialistov bola ničivá nálož umiestnená vo vozidla odstavenom pred turistami pravidelne navštevovaným nočným klubom Sari. Tretia bomba vybuchla v blízkosti honorárneho konzulátu USA, ale nespôsobila žiadne škody. Za tento teroristický bombový útok je podľa vyšetrovateľov zodpovedná regionálna islamská organizácia Jemaah Islamiyah, ktorá je napojená na teroristickú sieť Al-Káida, ktorá sa k atentátu prihlásila. Samotný útok podľa vyšetrovateľov spáchalo osemčlenné komando, avšak za účasť na atentáte bolo

uväznených celkovo 33 osôb. Traja muži boli odsúdení k smrti, pričom každý z nich sa k tomuto činu priznal (Novák, 2008).

Organizáciu založili v roku 1993 dvaja moslimskí duchovní – A. A. Bashir a A. Sungkar. Podľa odborníkov vyvíjala vyššie uvedená teroristická organizácia až do výbuchu na Bali politickú a charitatívnu činnosť. Indonézske úrady až do bombového atentátu váhali a pre nedostatok dôkazu o teroristických aktivitách odmietali voči tejto organizácii zasiahnuť. Organizácia Jemaah Islamiyah má svoje korene v moslimskom nacionalistickom hnutí, ktoré pôsobilo koncom 40. a začiatkom 50. rokov 20. storočia usilujúc sa o posilnenie islamu v sekularizovanej Indonézii. Po teroristickom útoku USA zaradilo túto organizáciu do svojho zoznamu teroristických organizácií (Novák, 2008).

4.6 Madrid (2004)

Teroristické útoky v Madride sa odohrali v raných hodinách 11. marca 2004. Výbuchy zabili 191 ľudí a vyše dvetisíc ich zranili. Vyšetrovatelia zistili, že teroristi použili celkovo 13 časovaných bômb, ktoré boli ukryté v športových taškách. Tie zanechali v rôznych vlakoch spájajúcich predmestie Madridu s centrom mesta. Ako výbušnú látku sa vyšetrovateľom podarilo identifikovať dynamit, ktorý bol kúpený na čiernom trhu od bankových zamestnancov, pričom ako časovače boli použité mobilné telefóny. Tri z bômb, ktoré zlyhali boli následne rozobraté a preskúmané policajnými pyrotechnikmi (Koubek, 2006).

Vyšetrovatelia zistili, že telefóny boli zakúpené vo veľkom počte jediným zákazníkom a navyše niektoré z nich neopatrne použité na bežné telefonovanie. To dovedlo vyšetrovateľovi k miestnemu baníkovi, ktorý predal teroristom výbušniny ako aj k bytu, v ktorom sa ukrývala skupina islamských extrémistov. Všetci teroristi zahynuli pri samovražednom výbuchu, keď si uvedomili, že sú obkľúčení políciou. (Koubek, 2006).

Tento teroristický útok sa odohral tri dni pred všeobecnými parlamentnými voľbami, podľa niektorých odborníkov s cieľom ovplyvniť ich výsledok. Prisúdenie atentátu islamskej skupine poškodilo pravicovú Ľudovú stranu, ktorá sa angažovala vo vojne v Iraku. Verejnosť sa domnievala, že vláda chce zatajiť niektoré relevantné informácie, čo viedlo k mobilizácii ľavice, pričom Španielska socialistická robotnícka strana vyhrala voľby a zostavila vládu. Tento útok je príkladom, aké rozsiahle politické dôsledky môže priniesť terorizmus. Navyše sa zrodilo množstvo konšpiračných teórií, ktoré poukazovali na to, že tento teroristický útok bol zinscenovaný za účelom poštváť verejnosť proti pravicovej vláde Španielska (Koubek, 2006).

5 MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA BOJA PROTI TERORIZMU

Na medzinárodnej úrovni sa bojom proti financovaniu terorizmu zaoberajú rôzne organizácie, ktoré si zmienime v tejto kapitole. Každá z uvedených organizácií pôsobí nadštátne a má potenciál k vyvinutiu medzinárodnej aktivity zameranej na boj proti terorizmu. Pri každej organizácii zmienime jej špecifiká ako aj najdôležitejšie body boja proti terorizmu, ako aj prístupy či stratégie na zamedzenie jeho príčin či minimalizáciu jeho dôsledkov. Ide o Organizáciu spojených národov, Severoatlantickú alianciu, Interpol a orgány Európskej únie.

5.1 Organizácia spojených národov

Organizácia spojených národov (OSN) bola založená ako zástupkyňa spoločnosti národov zakladajúcou listinou Chartou OSN. Charta bola prijatá na medzinárodnej konferencii v San Franciscu v roku 1945. Hlavným cieľom OSN je udržiavať medzinárodný mier a pokiaľ možno čo najlepšia medzinárodné vzťahy medzi krajinami. OSN tiež slúži na zmierovanie medzinárodných sporov či už bez použitia sily alebo prostredníctvom jej hrozby (Annan, 2001).

Podľa Charty OSN sa Valné zhromaždenie OSN ako aj Rada bezpečnosti OSN zapájajú do boja proti financovaniu terorizmu ako aj do boja proti terorizmu vo všeobecnosti. Činia tak prostredníctvom vydávania rezolúcií alebo aj legislatívnej činnosti ako aj prijímaním medzinárodných dohôd v otázkach terorizmu. V Deklarácii o opatrení a odstránení medzinárodného terorizmu, ktorá bola prijatá v roku 1994 Valné zhromaždenie OSN odsúdilo všetky akty terorizmu ako kriminálne a neospravedlňiteľné činy, pričom zároveň vyzvalo štáty, aby sa zdržali podpory takýchto činov (Foltin, Řehák, 2007).

V roku 1996 vytvorilo Valné zhromaždenie OSN Výbor pre vypracovanie medzinárodných dohôd o terorizme, ktorému bol predĺžený mandát, podobne sa táto organizácia zamerala aj na potlačenie bombových úrokov v roku 1997 a potláčanie činov jadrového terorizmu v roku 2005. Samotná dohoda o potláčaní financovania terorizmu vznikla v roku 1999, kedy prostredníctvom rezolúcie 51/210 Valné zhromaždenie OSN vyzvalo všetky štáty, aby podnikli kroky pre zabránenie poskytovania finančných prostriedkov teroristom a ich skupinám, ako aj napomohli k boju proti financovaniu terorizmu za pomoci vnútroštátnych opatrení (Foltin, Řehák, 2007).

Na základe správy generálneho tajomníka OSN pod názvom Spojení proti terorizmu: odporúčanie pre Globálnu protiteroristickú stratégiu, ktorá vznikla v roku 2006 bola prijatá takzvaná Globálna protiteroristická stratégia obsahujúca akčný plán. V úvode tohto dokumentu sa nachádza odsúdenie terorizmu vo všetkých jeho podobách a prejavoch, pričom je vyzdvihovaný fakt, že teroristické činy sú jednou z najzávažnejších hrozieb medzinárodného mieru a bezpečnosti. Podľa OSN majú primárnu zodpovednosť za prevzatie a vykonanie zmienených záväzkov predovšetkým členské štáty. Orgány OSN, medzi ktoré patrí aj protiteroristická skupina, však majú za úlohu týmto štátom pomáhať a poskytovať im technickú podporu (Foltin, Řehák, 2007).

5.2 Boj proti terorizmu v Európskej únii (EU)

Boj proti terorizmu patrí pod kategóriu zaisťovania bezpečnosti členských štátov Európskej únie. Do tejto kategórie však nie je zaradovaná problematika takzvaných civilných krízových stavov. Aby sme mohli porozumieť spôsobu boja proti terorizmu v rámci Európskej únie, je potrebné poukázať na právnu úpravu inštitútu bezpečnosti, ktorý je možné rozdeliť do troch celkov:

- a) Prvý pilier Európskej únie – komunitárna úprava vychádzajúca zo Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, týkajúca sa zvlášť bezpečnostných aspektov pri aplikácii štyroch základných slobôd Spoločenstva vrátane problematiky, ktorá sa týka pridelovania víz, azylu, prístahovateľstva a ďalších súvisiacich politík.
- b) Druhý pilier Európskej únie – medzivládna úprava vychádzajúca zo zmluvy o Európskej únii, ktorá sa týka spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky vrátane obrannej politiky a zvládania kríz civilného charakteru.
- c) Tretí pilier Európskej únie – medzivládna spolupráca v rámci únie na základe hlavy VI Zmluvy o Európskej únii, ktorá sa týka policajnej a súdnej spolupráce v trestnej problematike.
- d) Oblasť civilnej ochrany na úrovni únie fungujúcej ako samostatný celok v rámci komunitárnej úpravy (Pikna, 2006).

Úlohou politiky EU zameriavajúcej sa na podporu vnútornej bezpečnosti členských štátov je pomoc s formulovaním a realizáciou zásad smerujúcich k ochrane demokratických základov, vnútornej bezpečnosti a verejného poriadku daného štátu.

Európska únia podporuje dôležitosť účinného boja proti organizovanej trestnej činnosti, ktorá je v medzinárodnom rámci chápaná ako terorizmus, vrátane boja s korupciou, prípadne financovaním prípadných teroristických skupín (Pikna, 2006).

V rámci Európskej únie podobne ako aj v rámci OSN zodpovednosť za zaistenie vnútornej bezpečnosti nesú výhradne členské štáty. Európsky súdny dvor nemá právomoc rozhodovať o opatreniach týkajúcich sa vnútornej bezpečnosti členských štátov a taktiež nemôže preskúmať platnosť alebo primeranosť policajných opatrení alebo iných donucovacích orgánov spadajúcich do kategórie vnútornej bezpečnosti (Pikna, 2006).

Pre koordinovanie vonkajšej bezpečnosti a jednotlivých vzťahov členských štátov na úrovni trestného práva či spoločného vyšetovania vznikol v rámci Európskej únie Europol. Táto organizácia je hlavnou inštitúciou EU pre oblasť policajnej spolupráce, pričom je zameraná predovšetkým na:

- a) uľahčovanie výmeny informácií medzi členskými štátmi,
- b) získavanie, zhromažďovanie a analýzu informácií a poznatkov získaných jednotlivými štátmi (Pikna, 2006).

Významným dokumentom, ktorý poukazuje na protiteroristickú aktivitu EU je návrh rozhodnutia Rady o výmene informácií a spolupráci týkajúcej sa teroristických činov z roku 2002. Tento dokument vychádza z toho, že rozsah výmeny informácií musí byť rozšírený na všetky fázy trestného riadenia, vrátane odsúdenia ako aj na všetky fyzické a právnické osoby, skupiny alebo vyšetované subjekty. Výmena informácií sa pritom netýka podstatných záujmov národnej bezpečnosti, ohrozenia prebiehajúceho vyšetovania alebo bezpečnosti jednotlivcov a ani sa nedotýka spravodajských činností na úseku bezpečnosti štátu. Postup podľa tohto rozhodnutia rešpektuje základné práca a dodržiava zásady uznané najmä Listinou základných práv a slobôd prijatých celou Európskou úniou (Pikna, 2006).

5.3 Severoatlantická aliancia (NATO)

Severoatlantická aliancia v súčasnosti veľkou mierou prispieva k riešeniu príčin ale aj odstraňovaní dôsledkov terorizmu. V roku 2006 členovia NATO prehlásili, že terorizmus sa spolu so šírením zbraní hromadného ničenia stane zrejme hlavnou hrozbou na nasledujúcich desať až pätnásť rokov. Severoatlantická aliancia taktiež deklarovala to, že bude bojovať proti terorizmu, chrániť obyvateľstvo, územie ako aj infraštruktúru a ozbrojené sily národov, ktoré ju tvoria (NATO Review, 2013).

Po útokoch na USA 11. septembra 2001 sa boj proti terorizmu presunul na prvé miesto programu NATO. Od tej doby spojenci dokázali jednotlivo ako aj v rámci spoločnej Aliancie spolunáležitosť. Severoatlantická aliancia však nemá stratégiu, ktorá by spojila jej schopnosť bojovať s terorizmom štruktúrovane a organizovane. NATO síce disponuje prostriedkami, ale podľa kritikov nemá spoločnú víziu a zmysel pre účel, čiže zjednotenú stratégiu boja proti terorizmu. Medzinárodný terorizmus totiž vyžaduje medzinárodnú, mnohostrannú a komplexnú odpoveď, pričom táto odpoveď vyžaduje koordinované využitie politických ekonomických, diplomatických, zákonných, sociálnych a v prípade potreby aj vojenských prostriedkov (NATO Review, 2013).

Hlavnou silou NATO v boji proti terorizmu predstavuje ustanovenie článku 5 Severoatlantickej zmluvy, podľa ktorej je ozbrojený útok na jedného alebo viacerých spojencov považovaný za útok na všetkých spojencov. Práve preto sa Severoatlantická aliancia postavila na stranu USA po teroristickom útoku v roku 2001. NATO predstavuje aj stále fórum politických konzultácií, nielen medzi členmi Aliancie, ale aj medzi spojencami, partnermi a inými medzinárodnými organizáciami. Konzultácie poskytujú možnosť výmeny informácií medzi zúčastnenými stranami, čiže zástupcami jednotlivých členských štátov (NATO Review, 2013).

Severoatlantická aliancia je súčasne schopná zostaviť celé spektrum dôležitých medzinárodných vojenských misií vrátane protiteroristických operácií vďaka svojej integrovanej vojenskej štruktúre, schopnosti operatívneho plánovania a nasadenia rozsiahlych vojenských prostriedkov. Súčasťou NATO je flexibilita a schopnosť adaptovať svoje vojenské možnosti na nové hrozby a riziká, ktoré predpokladajú nasadenie modernej štruktúry velenia. Aliancia taktiež spolupracuje na metódach, prostredníctvom ktorých je možné zvládnuť situácie, ktoré vznikli po teroristickom útoku ako aj za predpokladu použitia zbraní hromadného ničenia (NATO Review, 2013).

5.4 Policajná spolupráca (Interpol)

Interpol alebo aj Medzinárodná organizácia kriminálne polície je medzivládnu organizáciou založenou v roku 1923 za účelom spolupráce všetkých štátov pri prenasledovaní, vyhľadávaní a zatýkaní páchatel'ov trestných činov. Interpol sleduje päť prioritných oblastí záujmu:

- a) drogy a organizovaný zločin,
- b) finančný a vysoko technicky vyspelý zločin,
- c) problém utečencov,

- d) verejná bezpečnosť a terorizmus,
- e) obchodovanie s ľuďmi (Foltin, Řehák, 2007).

V oblasti verejnej bezpečnosti a boja proti terorizmu Interpol koordinuje globálny policajný komunikačný systém, ktorý slúži ku komunikácii medzi bezpečnostnými zložkami členských štátov o teroristoch, nebezpečných zločinoch alebo zbraňových hrozbách. Primárnym cieľom Interpolu v rámci zamedzenia medzinárodného terorizmu je:

- a) identifikácia aktívnych teroristických skupín a ich členov,
- b) získavanie, zhromažďovanie a zdieľanie informácií,
- c) poskytovanie analytickej podpory,
- d) zvyšovanie kapacity členských krajín v boji proti terorizmu a organizovanému zločinu (Foltin, Řehák, 2007).

Interpol usiluje o zjednodušenie medzinárodnej policajnej spolupráce najmä v oblasti, kde neexistujú diplomatické styky medzi jednotlivými krajinami. Táto organizácia však zamedzuje intervenciám alebo aktivitám v oblasti politického, vojenského, náboženského alebo rasového charakteru. V roku 1996 získal Interpol status stáleho pozorovateľa pri OSN. Tiež poskytuje pomoc členským štátom v prípade, že bol na ich území spáchaný teroristický útok (Foltin, Řehák, 2007).

5.5 Prevencia terorizmu na medzinárodnej úrovni

V roku 2005 bola na stretnutí Rady Európy vo Varšave prijatý medzinárodný trestnoprávny dokument, ktoré cieľom je zvýšenie úsilia zmluvných strán pri predchádzaní, čiže prevencii terorizmu ako aj jeho negatívnym dopadom na ľudské práca. Súčasťou tohto dokumentu bola akceptácia doteraz platných protiteroristických dohôd a implementácia ich cieľov do daného dokumentu (Řehák, 2008)

Tento dohovor prijatý Radou Európy nemá len teoretický a odporúčací charakter, čiže neslúži len na výmenu informácií medzi zúčastnenými stranami, ale jeho najmocnejšou preventívnou zložkou je práva trestnoprávna povaha. To znamená, že porušením niektorého z ustanovení je možné trestať jedincov, skupiny, organizácie či dokonca vlády, ktoré sa podieľajú na teroristických aktivitách. Samotný pojem terorizmu v tomto dohovore nie je definovaný priamo, ale odkazuje k predchádzajúcim dokumentom.

Jeho inovatívna stránka v prevencii pred terorizmom vyplýva aj v tom, že prináša nové vymedzenia novej skutkovej podstaty, ktorá súvisí s terorizmom (Brzybohatý, 2005).

Ide predovšetkým o problém verejného vyzývania ku spáchaniu teroristického trestného činu, teroristického náboru či výcviku. Zmluvné strany, ktoré sa podieľali na tejto dohode sa zhodli na tom, že správanie podobného typu nebudú na svojom území tolerovať a budú ho kriminalizovať v súvislosti s výkladom svojho vnútroštátneho práva. Významným doplnkom je najmä to, že pri vyššie zmienených aspektoch obvinení a následného trestnoprávneho konania nie je nutné, aby sa teroristický čin skutočne spáchal. Zmluvné strany sa zároveň zaviazali, že za trestné vyhlásia aj organizovanie, účasť či pomoc k spáchaniu trestných činov súvisiacich s terorizmom vymedzenom Dohodou Rady Európy (Brzybohatý, 2005).

Tresty za dané konanie, ktoré prekračuje rámce neteroristického trestného činu by mali byť účinné, primerané a odstrašujúce. Pokiaľ však budú do daného prešetrenia zapojené aj osoby, ktoré sa priamo na teroristickom čine nepodieľali, je možné, aby boli potrestané finančnými sankciami. Dohoda zároveň obsahuje aj rozšírenú takzvanú francúzsku klauzulu týkajúcu sa automatického vylúčenia politickej povahy trestného činu, na základe ktorej by za iných okolností bolo možné vzniesť výhradu (Řehák, 2008).

Dohoda Rady Európy zároveň dbá na ochranu základných ľudských práv a slobôd, pričom zmienená kriminalizácia trestných činov napomáhajúcich či sa priamo podieľajúcich na teroristickej činnosti nesmie byť v rozpore s ľudsko-právnymi záväzkami podľa medzinárodného práca, najmä Dohodou o ochrane ľudských práv a slobôd ako aj Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach. V závere dohody je zároveň zmienka, že jej znenie nemôže byť zneužitá na svojvoľné perzekvovanie občanov niektorého zo štátov na základe rasy či vierovyznania (Řehák, 2008).

PRAKTICKÁ ČASŤ

6 BOJ PROTI TERORIZMU NA SLOVENSKU

V praktickej časti si opíšeme základnú problematiku boja proti terorizmu na Slovensku. Pri konštatovaní zovšeobecňujúcich výrokov vychádzame z predchádzajúcej teoretickej časti, ako aj jej aplikácie na konkrétnu problematiku. V súvislosti s inštitúciami a právnou ochranou pred terorizmom prihliadame na informácie z webovej stránky Ministerstva vnútra SR a zákona 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrane pred financovaním terorizmu.

6.1 Cieľ výskumu, metódy a hypotézy

Cieľom praktickej časti je popísať možnosti boja proti terorizmu na Slovensku ako aj rozsah jeho prevencie. V rámci praktickej časti využívame kritickú deskriptívnu a komparatívnu metódu. Údaje získané z prvej teoretickej časti obohatené o poznatky Slovenských špecifik, najmä z už zmieneného zákona 297/2008 Z. z. a informácií zverejnených Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky.

Na základe rozvinutia vyššie uvedených údajov ako aj teórií z prvej časti práce je možné usúdiť, nakoľko relevantné budú jednotlivé výroky, ktoré sme sa rozhodli v tejto práci sledovať. Tri stanovené hypotézy pojednávajú o špecifikách, ktoré súvisia s problematikou terorizmu na Slovensku. Majú oznamovací charakter a cieľom praktickej časti práce je ich potvrdenie, alebo vyvrátenie.

Hypotéza (H1): Predpokladáme, že príslušné orgány na území Slovenska venujú terorizmu dostatočnú pozornosť.

Pri tejto hypotézy vychádzame z optimistického predpoklady, že tematika terorizmu na našom území nie je zanedbávaná a naše orgány sú v zmysle medzinárodných dohôd patrične ostražité. Keďže sa u nás teoreticky nevyskytol teroristický čin, je aj prípadné falzifikovanie či verifikovanie tejto hypotézy postavené na určitom predpoklade pripravenosti. Samotné teroristické činy majú totiž skrytú povahu a často ani najlepšie a extrémne financované spravodajské agentúry sveta im nedokážu zabrániť. Pozornosť slovenských orgánov v boji proti terorizmu je možné usudzovať z niekoľkých aspektov, ktoré si rozvedieme v nasledujúcich kapitolách.

Hypotéza (H2): Predpokladáme, že v Slovenskej republike prevažuje riziko vnútroštátneho terorizmu nad medzinárodným.

Prostredníctvom tejto hypotézy sa snažíme dokázať, že Slovensko nie je tak ohrozené medzinárodným terorizmom ako vyspelé západné štáty. Ako si nižšie rozvedieme – existuje niekoľko potenciálnych príčin, prečo je Slovenská republika nízkorizikovým cieľom pre medzinárodných teroristov. Z informácií z našich médií ako aj Ministerstva vnútra SR však môžeme usúdiť na iný charakter možné terorizmu na našom území. Ide o vnútroštátny terorizmu, ktorý sa vo väčšine štátov zrodil práve z extrémizmu, ktorý začína v našom štáte vzrastať.

Hypotéza (H3): Predpokladáme, že právna legislatíva na Slovensku umožňuje príslušným orgánom predchádzať terorizmu a vyrovnávať sa s jeho dopadmi.

Prostredníctvom tejto kritickej hypotézy sa snažíme prísť na to, či existuje na Slovensku dôsledná právna úprava ktorá by umožňovala príslušným orgánom zasahovať pred samotným spáchaním teroristického činu, prípadne by dokázala minimalizovať škody vzniknutej teroristickým činom. Dôležitá je u nej aj takzvaná punitívna či trestná funkcia ako aj je presnosť, čiže jej schopnosť potrestať vinníkov páchajúcich či napomáhajúcich pri trestnom čine a nie obyčajných občanov.

6.2 Inštitúcie boja proti terorizmu v Slovenskej republike

Podľa internetovej stránky Ministerstva vnútra SR nie je terorizmus chápaný ako ideológia, ale ako súhrn násilných činností, ktoré je možné definovať ako teroristické činy, najmä pokiaľ sú využívané proti legitímnemu ústavnému poriadku. Medzi teroristické činy na Slovensku považujeme špecifické druhy trestnej činnosti, únosy, branie rukojemníkov, ničenie infraštruktúry, vyrábanie či používanie zbraní, výbušnín alebo nebezpečných látok. Z vyššie uvedených dôvodov bol na prevenciu, potlačanie a vyrovnávanie sa z prípadnými dôsledkami terorizmu na Slovensku vytvorený Národný akčný plán boja proti terorizmu.

Aj keď sa na Slovensku zatiaľ domáci alebo medzinárodný terorizmus otvorene neprejavil, je možné ho v blízkej budúcnosti očakávať a práve preto je nutné pôsobiť preventívne proti jeho vzniku. Slovenská republika sa podieľa na protiteroristickej stratégii na úrovni Európskej únie, pričom Národný akčný plán korešponduje s niektorými

konkrétnymi medzinárodnými programami boja proti terorizmu ako sú Stratégia boja proti radikalizácii a náboru či Európsky akčný plán proti radikalizácii a náboru.

Národný akčný plán boja proti terorizmu schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 369/2005 bol prvým kompletným programovým dokumentom tohto typu. Slovensko sa navyše v máji 2007 pripojilo k program Globálnej iniciatívy pre boj s jadrovým terorizmom. Jedným z najdôležitejších krokov pri realizácii medzinárodných právnych dohovorov na boj proti terorizmu v Slovenskej republike je prijatie základnej protiteroristickej rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1373/2001 ako aj podpísanie druhého dodatkového protokolu k Európskemu dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach. Súčasťou dohovoru bolo aj podpísanie dohody o koordinácii spolupráce v rámci efektivity funkcie Europolu v roku 2004.

Slovenská republika taktiež participuje na Európskom dohovore o potláčaní terorizmu ako aj v Deklarácii o boji proti terorizmu, na základe ktorých bol vypracovaný aj spomínaný Národný akčný plán Slovenskej republiky na boj proti terorizmu. V rámci NATO sa Slovenská republika podieľa na plnení Partnerského akčného plánu boja proti terorizmu. Na Slovensku zabezpečuje preventívnu funkciu proti vzniku terorizmu predovšetkým Policajný zbor SR, ktorý v boji proti terorizmu začal plniť rôzne úlohy až prostredníctvom zákona č. 171/1993 Z. z. Policajný zbor organizuje operatívno-pátracie akcie, ktorých účelom je predchádzanie, zamedzovanie, odhaľovanie a dokumentovanie trestnej činnosti, ktorá môže prerásť do terorizmu.

Súčasťou aktivity policajného zboru je analyzovanie, sprostredkovanie a výmena informácií získaná od domácich ako aj celoeurópskych či medzinárodných spravodajských služieb. Policajný zbor SR disponuje aj špecializovanými útvarmi, ktoré predbežne analyzujú a vyhodnocujú informácie získané od policajných pridencov, ktorí sú umiestnení na zastupiteľských úradoch Slovenskej republiky v zahraničí. Medzi tieto organizácie patrí Národná ústredňa Interpolu a Europolu ako aj úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia policajného zboru. Súčasťou informačnej siete sú aj pracovné skupiny WGT (Working Group on Terrorism) a COTER (Office of the Counter-Terrorism Coordinator), ktoré spadajú do kompetencie Rady Európskej únie sú najdôležitejšími kontaktnými miestami pre zber, analýzu ako aj vyhodnocovanie poznatkov vzťahujúcich sa na terorizmus.

6.3 Právna úprava boja proti terorizmu na Slovensku

V rámci právnej úpravy boja proti terorizmu na Slovensku zohráva dôležitú úlohu zmienený zákon 297/2008 Z. z., ktorý upravuje nielen práve, ale aj povinnosti občanov SR pri prevencii financovania terorizmu prostredníctvom odhaľovania legalizácie príjmov z trestnej činnosti. Pod termínom legalizácie sa chápe úmyselné konanie, ktoré súvisí so zmenou povahy určitého majetku alebo jeho prevodu za predpokladu, že daný majetok je produktom trestnej činnosti. Legalizácia tak slúži na utajenie alebo zakrytie nezákonného získavania majetku, pričom osoba, ktorá je vinná týmto činom je zároveň chápaná ako napomáhajúca pri páchaní trestného činu.

Legislatíva na Slovensku považuje aj ukrývanie, prípadne zakrytie pôvodu povahy majetku či zmeny jeho vlastníckeho práva za trestné, pokiaľ daná osoba vie, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo účasti na trestnej činnosti. Podobne je trestné aj nadobúdať, držať či užívať majetok s vedomím, že pochádza z trestnej činnosti. Legalizácia majetku je vo vyššie uvedených prípadoch zakázaná a osobu, ktorá ju vedome uskutočňuje je možné trestať podľa znenia trestného zákonníka.

Vyššie uvedený problém sa týka aj financovania terorizmu. Tým sa rozumie predovšetkým poskytovanie, prípadne zhromažďovanie financií s úmyslom ich použiť, alebo vedomím, že budú použité na spáchanie trestného činu, ktorý súvisí so založením, zosnovaním a podporovaním teroristickej skupiny prípadne samotného teroristického činu. Za financovanie terorizmu sa na Slovensku považuje trestný čin krádeže, vydierania, falšovania, prípadne podnecovanie inej osoby k podobnému činu, prípadne vytvorenia skupiny za účelom spáchať daný čin. Podľa zmieneného zákona vedomosť či úmysel zúčastnených môže (!!!) vyplynúť z takzvaných objektívnych okolností, či povahy takzvanej neobvyklej operácie, ktorá je ďalším kameňom úrazu.

Ako však môžeme vidieť, samotné vyjadrenie zákona o financovaní terorizmu je veľmi vágne. Plné vedomie osôb, ktoré financujú napríklad rôzne extrémistické politické zoskupenie o páchaní trestnej činnosti je otázne a v podstate ho nie je možné objektívne dokázať. Teoreticky by tak mohol byť obvinený každý investor nejakého podniku, ktorého riaditeľ sa rozhodne prispieť na podporu terorizmu, prípadne zosnovať trestný čin. Vedomie tej možnosti, že sa financie zneužijú tu totiž u každého kriticky mysliaceho človeka je, je však otázne, do akej hĺbky môžu jedinci predpokladať, že budú ich finančné prostriedky využité nezákonným spôsobom. Teoreticky aj nevinná osoba, ktorá napríklad nakúpi jednotlivé prísady (napr. hnojivo), pre prípravu teroristického útoku nemusí byť vinná, pretože si to neuvedomuje a naopak politik, ktorý prijme financie od lobistov

a pomôže im schváliť požadovaný zákon, by mal byť prenasledovaný ako terorista. Avšak vďaka vágnosti vyjadrenia v zákone je všetko na interpretácii právnikov a dobrej vôle sudcov, ktorí sú v našom štáte povestní svojou neefektivitou a neobjektivitou, pričom aj oni sami môžu byť z veľkej časti zapletení do financovania terorizmu vyššie uvedeného typu.

Ďalším podľa nášho názoru nešťastným výrazom je neobvyklá operácia, ktorej sa týka štvrtý článok zmieneného zákona. Pod týmto termínom je chápaný právny úkon svedčiaci o možnej legalizácii alebo financovaní terorizmu. Pokiaľ by sme tento pojem brali menej kriticky, tak každý úkon môže byť chápaný ako financovanie terorizmu – pokiaľ by bola v rámci teroristického útoku zodpovedné za financovanie napríklad vedenie nejakej finančnej inštitúcie, všetky finančné operácie jej zákazníkov by mohli byť označené za neobvyklé operácie. Samozrejme medzi tými stovkami až tisíckami nevinných osôb by sa mohli skrývať skutoční vinníci, ale ako opäť opakujeme – zákon nám nedáva možnosť ich rozlíšiť a tak všetko zostáva v kompetencii právnej interpretácie. Povedané jednoducho – lepšie právne zastúpenie vyhráva.

Problémom nášho zákona zameraného na ochranu proti terorizmu a najmä prevenciu jeho financovania je to, že za teroristu, či presnejšie napomáhateľa môže byť za určitých okolností označený každý rovnako ako nikto. Úmysel pri financovaní terorizmu sa totiž u zúčastnených osôb odhaľuje omnoho zložitejšie ako napríklad pri individuálnom trestnom čine a rozlíšení napríklad zabitia a vraždy. Osoby, ktoré terorizmus financujú môžu byť oklamané, podobne ako je u nás množstvo obetí finančných podvodov, ktoré sa rozhodne svojho ochudobnenia nezúčastnili dobrovoľne. Navyše osoby, ktoré by z teroristického činu ťažili najviac, čiže politickí reprezentanti a najbohatší podnikatelia sú len problematicky obviniteľní a súditeľní, ako nás o tom neustále presviedčajú rôzne politické kauzy a problémy z tendrami, ktoré sú jednoznačným porušením zákona a pritom takmer nikdy nedochádza k odsúdeniu vinníka. Obvinenia z financovania terorizmu sú teda omnoho pravdepodobnejšie u strednej a nižšej sociálno-ekonomickej vrstvy, ktorá nedisponuje efektívnou právnou reprezentáciou a nemá v podstate neobmedzené prostriedky na svoju obhajobu.

6.4 Argumenty pre a proti vzniku terorizmu na Slovensku

Slovenská republika je malým vnútrozemským štátom s pomerne malým hrubým domácim produktom voči ostatným významným krajinám eurozóny ako aj sveta. Zároveň nedisponuje jadrovým arzenálom, ani obrovskou vojenskou silou pôsobiacou ako

ohrozujúca sila pre akýkoľvek nárok, ideológiu či svetovú vládu. Pomerne malý počet obyvateľov, malá rozloha a až na našu jedinou metropolu pomerne riedka infraštruktúra robí zo Slovenska pomerne neatraktívny cieľ teroristických činov.

Podobné činy môžu byť samozrejme motivované politicky či ideologicky proti krajinám, ktorých investície sa nachádzajú na území Slovenska. Väčšina teroristických útokov je však podľa odborníkov síce vykonávaná zapálenými a iracionálnymi ľuďmi, avšak ich skutočnými organizátormi sú zväčša racionálni vodcovia, ktorí si uvedomujú fakt, že investície vložené do teroristického činu by sa im samotným mali navrátiť aj so ziskom – či už finančným, ideologickým či politickým. Slovensko je z tohto dôvodu „zlou investíciou“ keďže neobsahuje hustú a drahú infraštruktúru či preľudnené konglomerácie nehovoriac o veľkosti priemyslu, ktorý sa ani náhodou nevyrovná väčšine vyspelých krajín.

Samozrejme nemôžeme vylúčiť možnosť vzniku terorizmu či spáchania teroristického útoku na Slovensku, ktorý je motivovaný „zvonka“, ale je možné považovať niečo podobné za vysoko nepravdepodobné. V súčasnosti však získava nálepku „terorizmu“ čoraz väčšie množstvo aktivít týkajúcich sa protištátneho konania. Poznáme ekoterorizmu či kyberterorizmus. Je však otázne, ako napríklad radikálna ochrana lesa či hackovanie môže vydesiť spoločnosť natolko, aby sa dali skutočne klasifikovať ako terorizmus. Samozrejme nemáme na mysli tie typy útokov, pri ktorých sú použité výbušniny či iné život a zdravie ohrozujúce zariadenia.

To, že Slovensko nie je podľa našich predpokladov cieľom vonkajšieho terorizmu, neznamená, že neobsahuje zárodoky vnútorného terorizmu. V teoretickej časti sme sa dozvedeli, že väčšina teroristických skupín vznikla z tak prosociálnych inštitúcií akými boli charitatívne či dokonca náboženské organizácie. Podobné sa teroristické skupiny tvoria aj na jednom z radikálnych politických krídel. Najväčším problémom súčasnosti súvisiaci so zárodkami terorizmu je na Slovensku krajná pravica, ktorá využíva neonacistické heslá, ktoré sú v rozpore s Deklaráciou ľudských práv a slobôd.

Xenofóbia ako aj rasová nenávisť poskytujú pomerne dobrý základ pre vznik terorizmu. Ako sme poukázali v teoretickej časti, väčšina teroristických aktov vzniká postupne. Z radikálnej skupiny sa v rámci jej ešte väčšej radikalizácie postupne oddeľujú najextrémnejšie ako aj najliberálnejšie zložky. Práve tí prví zmienení predstavujú nebezpečenstvo eskalácie protispoločenského správania, ktoré môže vyvrcholiť terorizmom.

Na Slovensku sme sa už stretli s rasovými útokmi, politicko-ideologickými heslami krajnej pravice. Tento vývoj však nie je samoučelný. Väčšinou je dôsledkom krízy, ktorú je možné datovať do začiatku obdobia svetovej krízy v roku 2007, ktorá zasiahla Európu o rok neskôr, čo si vyžiadalo zvyšujúcu sa mieru nezamestnanosti. Podobné „štrukturálne“ zmeny spoločnosti nahrávajú do karát teroristom v moslimských krajinách rovnako ako u nás. Mladí ľudia bez ekonomických istôt sú pod obrovským psychologickým tlakom. Väčšina z nich upadne do pasivity, no tí agresívnejší z nich si nájdu spôsob „vybitia sa“ na spoločnosti.

V nedávnej minulosti sme boli svedkami ideologických a rasovo motivovaných útokov, ktoré dokonca niektoré médiá ako aj politickí predstavitelia vykreslili pomerne umiernené. Z agresorov sa pre mnohých mladých ľudí stali „hrdinovia“, ktorí sa snažia „riešiť problém“. Aby si však extrémna neonacistická pravica svoj vplyv udržala, bude musieť opakovane vykonávať podobné činy. Je vysoko pravdepodobné, že niektorí jej členovia budú v tomto správaní eskalovať a od pouličných bitiek môže tento spôsob správania prerásť do konania ohrozujúceho spoločnosť – čiže do terorizmu.

Príčiny narastania radikalizmu na Slovensku je však nutné hľadať o niečo hlbšie, než pri motivácii mladých znepokojených ľudí, ktorí sú často vzdelaní a bez práce. Časť slovenských politikov si z extrémizmu urobila výnosný trh s politickým kapitálom. Teraz nemáme len na mysli podporovateľov radikálnej pravice, ale aj jej najväčších oponentov. Obe dve radikálne strany spektra sa totiž spoliehajú na zisk politického kapitálu na základe podpory či odsúdenia extrémizmu, pričom si zrejme neuvedomujú, akú nebezpečnú hru hrajú.

Rovnako nebezpečné je robiť z politických extrémistov (a potenciálnych teroristov) „hrdinov“ ako „martýrov“. Kritický spoločenský diskurz by snád dokázal zabrániť postupnému nárastu proteroristických tendencií na Slovensku, to by však politicko-ekonomická situácia v tomto štáte musela byť oveľa stabilnejšia. Nič totiž nie je horšie ako radikalizmus prerastajúci do zárodočného terorizmu, ktorý (aj keď potichu) podporuje obrovská časť či dokonca väčšina spoločnosti. Radikalizmus rodiaci terorizmus má oproti stratégii kritického diskurzu jednu obrovskú výhodu – presadzuje pravidlo, že účel svätí prostriedky a predovšetkým – prináša výsledky!

Málokto už následne spochybňuje, akú cenu majú oné prostriedky. Podľa nášho názoru bude situácia na tejto úrovni eskalovať. Najhoršie na tom je to, že vo svojej podstate majú z pohľadu spoločnosti extrémisti pomerne dobré argumenty, avšak podľa nášho názoru z toho vinia nesprávnu stranu. Svoju pozornosť by mali smerovať

k politickým špičkám, ktoré umožnili krízový vývoj Slovenska, sprivatizovali a tým zarábajúce strategické podniky nášho štátu, čoho dôsledkom bol nárast nezamestnanosti. Tie isté politické špičky poskytli štátne dotácie pre dlhodobo nezamestnaných, z ktorých časť tvorí skupinu, na ktorej potlačenie sú pravicoví extrémisti zameraní.

Tak, ako je nepravdepodobné, že Slovensko zasiahne náhla vlna „vonkajšieho“ terorizmu, v tej istej miere je možné, že sa zárodky budúceho terorizmu objavujú v našom štáte práve v tejto chvíli. Pokiaľ budú eskalovať, štátna moc ukáže svoju silu, čím privedie do tábora pravicových extrémistov ďalších sympatizantov. Navyše bude viniť tábor, ktorý by nemohol vzniknúť, presnejšie by nemal podporu veľkej časti verejnosti, keby nedochádzalo k pravidelným politickým machináciám „zhora“. Podobne ako vo väčšine prípadov prípadný vznik terorizmu na Slovensku bude mať primárne „na svedomí“ zlá politicko-ekonomická situácia a nedôvera verejnosti k svojim doterajším predstaviteľom. Ďalší vývoj si už predvídať netrúfame.

6.5 Analýza financovania teroristických skupín a prevencia ich útokov

V teoretickej časti sme sa dozvedeli, že teroristické skupiny a najmä ich útoky nebývajú takmer nikdy financované len tými najradikálnejšími prívržencami. Práva naopak – mnohé vlády, politické strany ako aj záujmové strany pomáhajú financovať terorizmus za účelom zisku finančného, politického či ideologického kapitálu. Môžeme si položiť otázku: Ako analyzovať financovanie prípadných teroristických skupín na Slovensku a predvídať tak ich útoky? Odpoveď je však oveľa zložitejšia, ako sa na prvý pohľad zdá.

Slovensko by, teoreticky, za predpokladu, že by „obetovalo“ veľkú časť svojho HDP, mohlo zvoliť takzvanú americkú stratégiu extrémneho porušovania ľudských práv (Patriot Act) a súkromia (nekontrolované odpočúvanie a kontrola elektronickej pošty). Hoci sa táto stratégia tvrdého protiterostického odporu javí navonok ako úspešná, jej dôsledkom je pravý opak – paranoia na oboch stranách spektra, neistota obyvateľstva a skvelé argumenty pre teroristický nábor verejnosti znechutenej svojou vládou. Nehovoriac o tom, že len približne rozsiahla operácia by pri ekonomickom rozpolžení Slovenska sama o sebe predstavovala príčinu ďalšej krízy, čo by ju učinili zrejme veľmi nepopulárnou.

Inou stratégiou môže byť spojená protiteroristická sieť známa pre Európy či už v podobe Interpolu alebo Europolu, ktorej je Slovensko súčasťou. To znamená, že tieto medzinárodné organizácie môžu ekonomicky odbremeniť naše policajné zložky a pri ich správnom nasmerovaní môžu poskytnúť expertov aj koordináciu v prípadnej

protiteroristickej operácie. Aby sa však mohlo niečo podobné uskutočniť, musela byť mať Slovenská republika dôkaz terorizmu alebo jeho financovania na svojom území.

Dokázať, že niektorá zdanlivo nezaujatá strana financovala radikálny extrémistický ba až teroristický akt je problematické, najmä pokiaľ sa tieto skupiny maskujú ako súčasť politických strán, ktorým je možné verejne prispievať. Podobné organizácie môžu mať aj formu neziskovej organizácie či občianskeho združenia, ba dokonca mať krytie ako legítimna firma, ktorá môže byť administratívne v poriadku. Mnohí odborníci na terorizmus často opakujú heslo, že je potrebné sledovať peniaze a čakať ku komu vyšetrovatel'ov zavedú. V prípade verejných inštitúcií a organizácií môžu byť investorov tisíce, pričom väčšina z nich skutočne nemusí mať vôbec predstavu, čo vlastne zafinancovala.

Z nášho pohľadu je najrelevantnejším prístupom sledovanie toku financií od politických predstaviteľ'ov a silných ekonomických subjektov. Podľa našich zákonov však takéto povolenie musí vystaviť súd, ktorý však musí mať dôvodnú príčinu pre toto konanie. Skutoční podporovatelia extrémizmu a terorizmu zväčša neurobia tú chybu, aby poskytli vyšetrovatel'om zámienku. Jednou z možností je sprísnené sledovanie daňových únikov, ktoré následne figurujú ako naďalej nevystopované peniaze a môžu slúžiť na podporu teroristických aktivít.

Nemenej dôležitým by sa malo stať sledovanie financií politikov, ale predovšetkým ich rodinných príslušníkov. Nie je tajomstvom, že každý politik, ktorý chce zakryť svoje skutočné príjmy, tak môže urobiť prostredníctvom prepisu majetku na blízku osobu, ktorej dôveruje – čiže sa jedná zväčša o blízku rodinu. Podobne môže finančné dary dávať ako aj dostávať prostredníctvom rodinného príslušníka. V súčasnosti neexistuje precedens, ktorý by niečo podobné umožnil, ale veríme, že by rozhodne napomohol k sledovaniu k sledovaniu a zadržaniu podporovateľ'ov terorizmus.

Okrem financií je dôležité sledovať ešte jednu dôležitú vec, ktorá umožňuje prípadným vyšetrovatel'om vopred vyradiť desiatky až stovky podozrivých – je ňou motív. Ako sme už vyššie zmienili, samotní vykonávatelia teroristických činov bývajú často posadnutí vlastným hnevom, ideológiou či bludnými predstavami, ale strany, ktoré ich organizujú a financujú mávajú často vlastné a veľmi prozaické záujmy. Tento prístup sa dá používať dokonca aj preventívne. Stačí si položiť otázku: Kto by profitoval ak by v súčasnosti skupina x spáchala teroristický čin? Alebo všeobecnejšie: Kto by profitoval z teroristického celku na určitý cieľ v danom (napríklad predvolebnom) období?

V teoretickej časti sme si ukázali niektoré precedensy (Madrid), kedy bol teroristický útok použitý účelovo, aby priniesol zmenu politickej klímy. Je však zrejmé, že aj väčšina politikov je len „bábkami“ silných ekonomických strán a združení, ktoré prostredníctvom „mediálnych tvárí“ realizujú svoju agendu. Práve tieto strany často nemajú zábrany využiť doslova akékoľvek prostriedky na to, aby sa obohatili. Tento machiavellizmus predpokladá aj podporu terorizmu vedúceho napríklad k zničeniu či poškodeniu ich politickej či ekonomickej opozície.

Dôležitým preventívnym opatrením, popri sledovaní financií a prípadného motívu pre spáchanie teroristického činu, je aj práca si silovými zložkami. Extrémne zapojenie policajných zložiek môže vytvoriť vo verejnosti pocit, že sa stávame policajným štátom. Ich neexistencia však deklaruje ich pasivitu. V súčasnosti výskumy ukazujú, akú veľkú nedôveru prechovávajú naši občania k polícii ako aj k súdom, čo je kontrastné najmä s porovnaním týchto zistení v iných krajinách EU (Rakúsko, Nemecko a pod.). Pokiaľ občania neveria, že štát prostredníctvom zástupcov dokáže zabezpečiť ich bezpečie a bezproblémový život, môžu sa pridať k podpore radikalizmu prerastajúceho do terorizmu z čisto pragmatického hľadiska.

Súčasťou prevencie je aj kritická odborná diskusia medzi expertmi na terorizmus z rôznych krajín, ktorá môže prebiehať otvorene. V našej spoločnosti totiž (vcelku právne) existuje presvedčenie, že väčšina takzvaných expertov je politicky nominovaná či protežovaná na základe známosti s istými vysoko postavenými osobami. To ubera na kredibilitu aj tým odborníkom, ktorí sa skutočne prepracovali k miestu samostatne a činí z ich prehlásení niečo, čo spoločnosť ignoruje. Pokiaľ by v rámci tejto spoločnosti a najmä medzi vládou nášho štátu a verejnosťou existoval rovnocenný dialóg, riziko vzniku terorizmu na Slovensku by bolo pomerne malé. V súčasnosti je však situácia pomerne napätá – stačí ešte jedna ekonomická kríza, prípadne niekoľko veľkých politických káuz a politickí predstavitelia nielenže stratia rešpekt verejnosti, ale v spoločnosti to povedie k vytvoreniu rôznych (často extrémnych) foriem opozície, ktorá môže slúžiť ako zárodok pre teroristické činy.

6.6 Výsledky praktickej časti

V tejto poslednej podkapitole praktickej časti práce si poukážeme na to, nakoľko sa jednotlivé hypotézy potvrdili alebo vyvrátili. Samozrejme je možné namietať voči určitej miere subjektivismu, ktorá je na tomto vyhodnotení zastúpená. Iný subjekt by mohol dôjsť

s podobnými údajmi k rozdielnym záverom. Účelom potvrdzovania či vyvracania hypotéz však nutne nie je akási dôsledná „pravda“, ktorá je nemenná. V celej práci poukazujeme práve na dynamiku celej problematiky – teroristických činov, zásahom proti nim, rozsiahlym a vynachádzavejším spôsobom financovania týchto činov. Fakty, ktoré sme si uviedli v teoretickej časti spolu s ich aplikáciou na naše národné špecifiká doplnené korektnými a relevantnými informáciami z našej legislatívy nám umožňuje poukázať na relevantnosť jednotlivých hypotéz.

Hypotéza (H1): Predpokladáme, že príslušné orgány na území Slovenska venujú terorizmu dostatočnú pozornosť.

Z dostupných poznatkov, ktoré sme predložili, je možné potvrdiť, že orgány na území Slovenska venujú terorizmu dostatočnú pozornosť. Samozrejme ich nie je možné rozsahom, financovaním, personálnym zastúpením porovnať s niektorými veľkými protiteroristickými agentúrami. Dôležitá je však predovšetkým medzinárodná participácia slovenských orgánov na boji proti terorizmu. Či už sa jedná o spolupráci s Interpolom, novšie vytvoreným Europolom, dohodami týkajúcimi sa dokumentov Rady Európy, Severoatlantickej aliancie či Organizácia spojených národov – Slovenská republika participuje na ich úsilí a aktívne sa snaží o výmenu informácií. Hypotéza sa samozrejme zameriavala na vnútorný charakter boja proti terorizmu na území nášho štátu, no je to práve aktívna medzinárodná spolupráca, ktorá v tomto prípade rozhoduje v prospech danej hypotézy. Hypotéza H1 sa potvrdila.

Hypotéza (H2): Predpokladáme, že v Slovenskej republike prevažuje riziko vnútroštátneho terorizmu nad medzinárodným.

Ako sme pomerne vyčerpávajúcu v praktickej časti argumentovali, väčšinovým rizikom vzniku terorizmu skutočne nie je medzinárodný terorizmu. Slovensku chýbajú medzinárodne dôležité strategické ciele a menej zaľudnené oblasti ako aj menšie mestá poskytujú pre teroristov síce menej riziková avšak zároveň potenciálne menej medializovanú senzáciu.

Takže ani v prípade, že by medzinárodným teroristom išlo o spáchanie ekonomických škôd či mediálnu senzáciu, nenájdu na Slovensku príliš veľa uplatnenia. Navyše náš štát nie je na medzinárodnom fóre nijak zvlášť výrazný a jeho vojenská

podpora spojencov na Blízkom Východe je minimálna. Práve z toho dôvodu usudzujeme, že pre medzinárodný charakter terorizmu je Slovenská republika pomerne neatraktívnou destináciou. Ako sme si vyššie ukázali, hrozí nám predovšetkým vnútroštátny pravicový extrémizmus, ktorý už v súčasnosti začína prerastať do verejného porušovania ľudských práv a je možné očakávať, že aktivita jeho najradikálnejších odvetví v budúcnosti prerastie do terorizmu. Hypotéza H2 sa teda potvrdila.

Hypotéza (H3): Predpokladáme, že právna legislatíva na Slovensku umožňuje príslušným orgánom predchádzať terorizmu a vyrovnávať sa s jeho dopadmi.

Ako sme už vyššie uviedli, participácia Slovenska na medzinárodných dohodách z neho činí pomerne účinnú zložku prevencie boja proti terorizmu, ale náš vnútroštátny zákon sa vyjadruje príliš vágne usilujúc sa o prepojenie terorizmu na základe zákona o financovanie trestnej činnosti. V dôsledku toho hrozí najmä v budúcnosti či pri zvyšujúcej sa hrozbe terorizmu veľké nebezpečenstvo, že zákon, v ktorom sa budú vyskytovať pojmy ako „neobvyklá obchodná transakcia“ či bude predpokladať automatickú vedomosť a zámer účastníkov podieľajúcich sa na teroristickom čine len prostredníctvom ich financovania danej organizácie, bude použitý proti občanom. Občanom, ktorí nemajú s terorizmom nič spoločné, avšak prostredníctvom tohto zákona ich kompromituje. Tento prístup podporuje šírenie paniky, paranoje a nedôvery k štátnym orgánom zo strany verejnosti, čo je presne cieľom väčšiny teroristických skupín. Preto si nemyslíme – odhliadnuc od medzinárodnej spolupráce -, že by naša legislatíva umožňovala dostatočne predchádzať terorizmu a vyrovnávať sa s dopadmi terorizmu. Hypotéza H3 sa preto nepotvrdila.

ZÁVER

V práci sme sa snažili poskytnúť prehľadné a usporiadané informácie o problematike terorizmu. Samozrejme sa jedná o tak široký problém, že ho nie je možné plne obsiahnuť v rozsahu jednej diplomovej práce. Práve preto sme sa zamerali na vybrané problémy a základné charakteristiky terorizmu ako aj spôsobu boja proti nemu. Poukázali sme na to, ako sa termín terorizmu vymedzuje, čo je samo o sebe problémom, ktorý môže mať ďalekosiahle medzinárodné dopady. V súčasnosti začína patriť slovo terorizmus k politickému žargónu, ktorým sa označuje ozbrojená či ideologická opozícia voči súčasnej vládnej moci. Terorizmus je však v rámci prísneho vymedzenia koordinovanou protispoločenskou a zväčša násilnou aktivitou.

V práci sme sa tiež snažili prehodnotiť názor na to, že terorizmus sa týka prevažne jeho vykonávateľov – zväčša mladých, ľahko manipulovateľných ľudí, ktorí prepadli určitej ideológii. Zamerali sme sa na širšie príčiny terorizmu najmä v súvislosti s jeho financovaním a organizovaním, pričom sme poukázali na to, že terorizmus nie je len niečím vyslovene patologickým, ako sa to snažia popísať médiá, ale v súčasnej modernej dobe začína byť prostriedkom politicko-ekonomického boja jednotlivých navonok legálnych a legitímne pôsobiacich zoskupení a vlád. To z neho činí ešte väčšiu hrozbu, pretože jeho príčinu sú štrukturálne a doslova votkané do diania súčasnej spoločnosti.

V jednotlivých statiach sme poskytli aj základný prehľad vybraných teroristických skupín, ktorých činy mali globálne následky. Zamerali sme sa na moslimskú vetvu so silnou náboženskou ideológiou, ktorej vodcovi – ako sme si v niektorých prípadoch ukázali – sledujú podporou terorizmu vlastné prozaické ciele. Súčasne sme v krátkosti poukázali na niekoľko hrozivých teroristických útokov, ktoré patria pomerne nedávnej minulosti, aby sme poukázali na vysokú ničivosť teroristický útokov.

V závere práce sme sa zamerali na organizácie zaoberajúce sa medzinárodným bojom s terorizmom. V praktickej časti sme poukázali na úskalia prevencie a boja proti terorizmu na Slovensku. Keďže sa na Slovensku terorizmus (v jeho prísnom vymedzení) zatiaľ neexistuje, o jeho možných dopadoch je možné len špekulovať, čomu sme sa snažili vyhnúť. Popísali sme preto základné inštitúcie ako aj legislatívne kroky na boj proti terorizmu, jeho prevenciu a minimalizáciu jeho dopadov. Poskytli sme aj náhľad, kde bude zrejme potrebné hľadať zárodky domáceho terorizmu, ktorý sa môže na Slovensku v blízkej budúcnosti vytvoriť a spôsob, akým je možné proti nemu účinne bojovať.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých českých zdrojov

APPLEBY, R. S.: *Kořeny fundamentalistického terorizmu*. In: Světový terorismus (Od starověku až po útok na USA). Praha : Svojtka, 2001. ISBN 80-7237-340-4. s. 360-362.

BONANATE, L.: *Mezinárodní terorismus*. Praha : Columbus, 1997. 190 s. ISBN 80-85928-45-0.

BRZYBOHATÝ, M.: *Terorismus I*. Praha : Police History, 2005. 141 s. ISBN 80-902670-1-7

BRZYBOHATÝ, M.: *Terorismus II*. Praha : Police History, 2005. 187 s. ISBN 80-902670-4-1.

DAVID, V. – MALACKA, M.: *Fenomén mezinárodního terorismu*. Praha : Linde, 2005. 144 s. ISBN 80-8078-027-7.

DITRYCH, O.: *Americký boj proti terorismu a Saúdská Arábie: Mezi idealismem a realpolitikou*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 295-318.

ŘEHÁK, D. a kol.: *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha : Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2008. 143 s. ISBN 978-80-7278-443-1.

INTROVIGNE, M.: *Hamás – Islámský terorismus ve Svaté zemi*. Praha : Vyšehrad, 2003. 112 s. ISBN 80-7021-659-X.

KRULÍK, O.: *Opatření České republiky v boji proti terorismu: Pohled zevnitř*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 341-366.

MUŽÍK, T.: *Al-Káida a globální džihád(ismus)*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 269-294.

PIKNA, B.: *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. Praha : Linde, 2006. 387 s. ISBN 80-7201-615-5.

- PIMLOTT, J.: *Cíl Amerika*. In: Světový terorismus (Od starověku až po útok na USA). Praha : Svojtka, 2001. ISBN 80-7237-340-4. s. 526-528.
- POLEDNE, A. V.: *Největší teroristické akce moderní doby – od Sarajeva k 11. září*. Praha :KMA, 2002. 148 s. ISBN 80-7309-094-5.
- PRINCOVÁ, M.: *Oprávnění bezpečnostních sborů a zpravodajských služeb v boji proti terorismu*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 367-
- RADĚJ, T.: *Kult mučedníka (šáhíd) v islámu a sebevražedný terorismus*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 249-268.
- RANSTORP, N.: *Hamás*. In: Světový terorismus (Od starověku až po útok na USA). Praha : Svojtka, 2001a. ISBN 80-7237-340-4. s. 378-381.
- RANSTORP, N.: *Hizballáh*. In: Světový terorismus (Od starověku až po útok na USA). Praha : Svojtka, 2001b. ISBN 80-7237-340-4. s. 374-377.
- RANSTORP, N.: *Islámský fundamentalistický terorismus v Egyptě*. In: Světový terorismus (Od starověku až po útok na USA). Praha : Svojtka, 2001c. ISBN 80-7237-340-4. s. 382-387.
- REIMER, P. a kol.: *Historický vývoj fenoménu protistátního terorismu*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 65-88.
- SOULEIMANOV, E.: *Terorismus ve světle geneze ideologie a technologie asymetrických konfliktů*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 13-64.
- SPRINGEROVÁ, P. – ŠPIČANOVÁ, L.: *Peruánská guerilová hnutí: Ideové kořeny a vývoj od 60. let 20. století do současnosti*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 133-158.
- STRMISKA, M.: *Terorismus a demokracie*. Brno : CKD, 2001. 102 s. ISBN 80-210-2755-X.

STRÁTECKÝ, V.: *Psychologie teroristického jednání*. (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: *Terorismus – válka proti státu*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 89-112.

STÝSKALOVÁ, V.: *Případ UCK: Terorismus nebo guerilla?* (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: *Terorismus – válka proti státu*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 203-224.

ZETOCHA, K.: *Kooperace zpravodajských služeb jako nástroj v boji proti terorismu?* (eds.) SOULEIMANOV, E. a kol. In: *Terorismus – válka proti státu*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-76-7. s. 319-340.

Zoznam použitých internetových zdrojov

ANNAN, K. *OSN musí dát globální legitimitu boji proti terorismu*. [online]. 2001. [cit 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=748>

FOLTIN, P., ŘEHÁK, D. *Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu*. [online]. 2007. [cit 2014-02-12]. Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html#.UxcfeM61Z9k>

NOVÁK, M. *Indonesie popravila trojici atentátníků z Bali*. [online]. 2008. [cit 2014-02-08]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/indonesie-popravila-trojici-atentatniku-z-bali/r~i:article:621392/>

ČTK. *Lockerbie – najhorší teroristický útok v Evropě*. [online]. 2013. [cit 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/lockerbie-nejhors-teroristicky-utok-v-evrope/1022129>

ČTK. *Komanda USA zasáhla v Africe proti dvěma teroristům, našla jednoho*. [online]. 2013. [cit 2014-01-08]. Dostupné z: <http://www.financninoviny.cz/zpravy/komanda-usa-zasahla-v-africe-proti-dvema-teroristum-nasla-jednoho/992084>

KOUBEK, D. *Dva roky od bomb v Madridu*. [online]. 2006. [cit 2014-02-16]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/dva-roky-od-bomb-v-madridu-soud-zacne/r~i:article:101306/>

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *Národný akčný plán boja proti terorizmu*. [online]. 2013. [cit 2014-03-04]. Dostupné z: http://www.minv.sk/?akcny_plan

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. Terorizmus. [online]. 2013. [cit 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?teror>

NATO Review. *Mechanismy terorizmu*. [online]. 2013. [cit 2014-01-21]. Dostupné z: http://www.nato.int/docu/review/2008/04/AP_CTRT/CS/index.htm

Redakcia ZAH. *Za sarin v metru bude smrt*. [online]. 2006. [cit 2014-01-27]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/japonsko-za-sarin-v-metru-bude-smrt/r~i:article:238097/>

Zákon 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [online]. 2008. [cit 2014-03-02]. Dostupné na:

http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.koba.sk%2Ffile%2Fsk%2Fo-banke%2Fdolezite-informacie%2Fkbb-zakon-aml-297-2008.pdf%3F4fb5cff5c11ce2d5b6199c282db1ee8a&ei=sU0cU_PnKoTZ4ATJ14H4AQ&usg=AFQjCNF7xl3ajhdWRItOXvbHZTggnDincQ&sig2=Mh6ql29rvAsiYxd4YkQAnQ&bv=bv.62578216,d.bGQ

ZILL, O. *The U. S. Embassy Bombing Trial – A Summary*. [online]. 2012. [cit 2014-03-01]. Dostupné z:

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/bombings/bombings.html>

ZOZNAM SKRATIEK

CIA	Central Intelligence Agency (Centrálne spravodajská agentúra)
ČTK	Česká tlačová kancelária
ETA	Euskadi Ta Askatasuna (španielska konkrétne baskiská teroristická organizácia)
IRA	Írska republikánska armáda
MV ČR	Ministerstvo vnútra Českej republiky
NATO	Severoatlantická aliancia
OSN	Organizácia spojených národov
SR	Slovenská republika
USA	Spojené štáty americké
WTC	World Trade Center (Svetové obchodné centrum) v USA
Z. z.	zbierka zákonov

PRÍLOHA

Obrázky v prílohe ukazujú zábery z 11. septembra 2001, kedy v USA došlo k najväčšiemu v moderných dejinách zaznamenanému teroristickému útoku, pri ktorom prišlo o život viac než 6000 ľudí.

Náraz lietadla do WTC (World Trade Center) v New Yorku

Opakovaný letecký útok na WTC v New Yorku

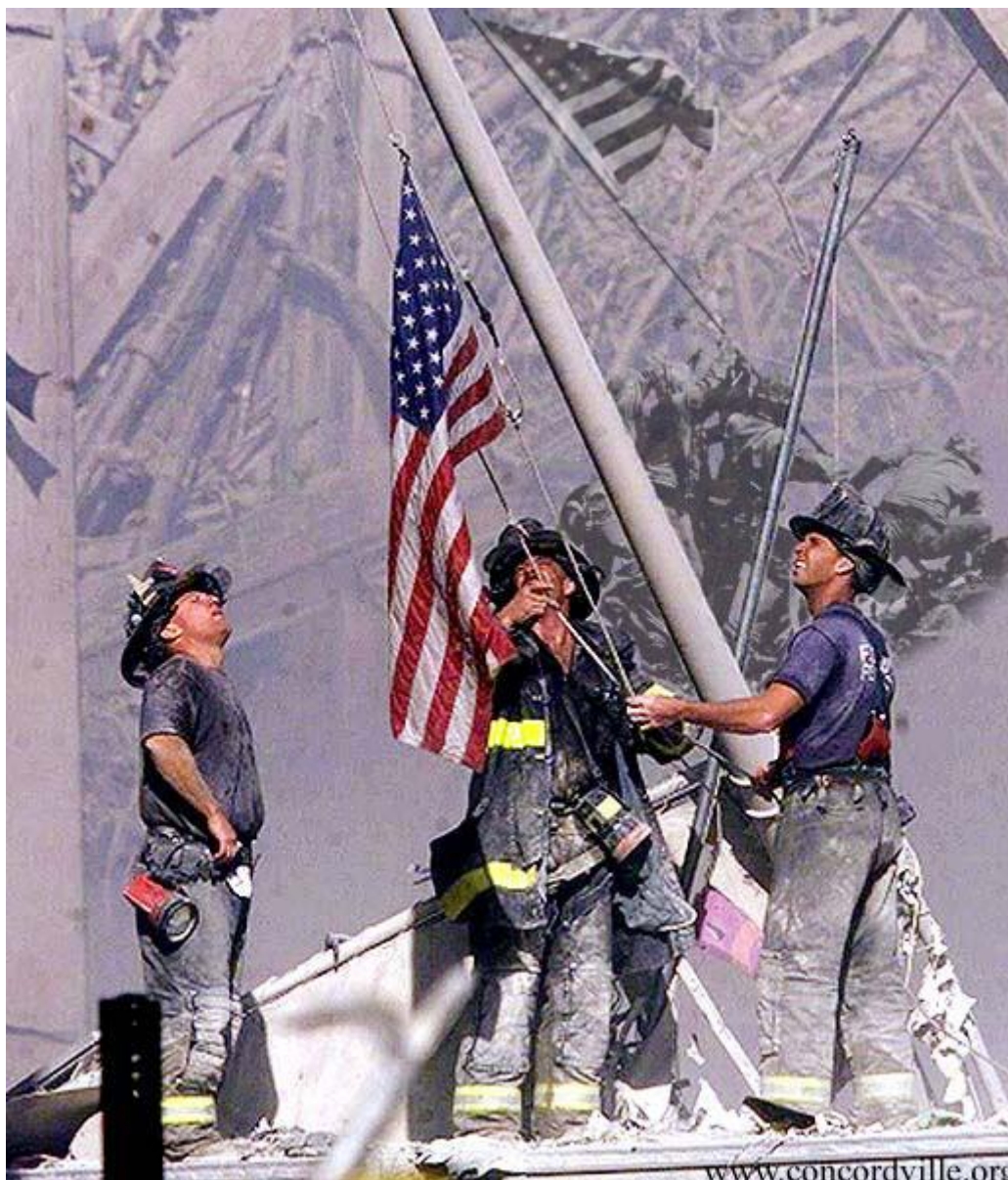
Ruiny zničeného Svetového obchodného centra a blízkeho okolia

Letecký pohľad na škody spôsobené útokom

Záchranári vztyčujúci americkú vlajku ako symbol odhodlania po teroristickom útoku

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora:	Rastislav Neupauer
Odbor:	Evrópska hospodárska správni studia (Mgr, EHS)
Forma štúdia:	kombinované štúdium
Názov Práce:	financovanie terorizmu a ekonomická kriminalita
Rok:	2014
Počet strán textu bez príloh:	86
Počet strán textu s prílohami:	90
Počet titulov českých použitých zdrojov:	28
Počet titulov zahraničných použitých zdrojov:	0
Počet inetnetových zdrojov:	12
Počet ostaatných zdrojov:	0
Vedúci práce:	Doc. JUDr. Jozef Kudla, PhD.